

Mustafa Yıldırım
MECZUP YARATMAK
yüzyıllık yanılma ustalığı

Ankara
2006

Meczup yaratmak

Temmuz 2006

Selcenli Veli Yıldırım Hoca'nın anısına saygıyla

"Bilakis, cennete gitmek üzere İslam'a dahil olan toplulukların karşısına, engel ve mania olarak çıkan küfür yığınının başına darbeyi vurma, önünü alma, darbeyi vurup onu sarsınca, hemen onu teşrih (ameliyat) masasına yatırma, kalbine ve kafasına iman enjekte etme; sopayı sadece onun içine imanı sokabilmek için tepesine vurup bayılma... Budur İslamın şuuru."1
1 Fethullah Gülen, Hitap Çiçekleri, s.95

Giriş

"İnandım" diyen kişiyle, inandığı konularda bilim-sel bir tartışmaya girmek kadar hatalı bir girişim ola-maz. Çünkü o kişi, "inandım" demekle her türlü tar-tışmanın önünü kesmiş olmaktadır. İnanılan bir düşün-ce değil de bir kişiye, o kişiye bağlılığı da tartışma-yız, ama inanılan kişinin yaşamı üstüne yayınlananları, onu yüceltmek uğruna yayılan bilgileri sınavabiliriz. Çünkü inanılan kişinin etkisi büyük ve bağlılarının sa-yısı ne kadar çoksa, onun hakkında o kadar çok yayın yapılır.

Bu yayınlardan manevi ya da ticari medet uman-lar, gerçekleri tersyüz edebilirler. Bu işi öyle bir kerte-ye getirebilirler ki, kendi çıkarları uğruna para vererek tanınmış kişilere kitap yazdırtabilirler. Bununla da ye-tinmezler, inanılan kişinin yazdıklarını değiştirebilir, grup çıkarları uğruna ya da örgütlenecek gençleri ka-zanmak için inanılan kişinin yazdıklarının bir bölümünü kitaplardan çıkarabilirler.

Her inanç odaklı grup, beş özellik taşır: (1) Üye kazanmak, fikir aşılacak ve üyelerini bağlı tutmak için ruhsal (psikolojik) baskı uygular; kişilerin varolan ya-şam ilkelerini, toplumsal bağlarının dayandığı inançla-rını siler ve yerine kendi grup inançlarını yerleştirir. (2) Seçkin tek boyutlu bir topluluk oluşturur. (3) Kurucu lideri kendi kendini tayin etmiş, dogmatik (düşünce

1

saplantılı), kendini dinsel kurtarıcı sayan (Mesihçi), so-rumluluk taşıyan ve etkileyici bir kişidir. (4) Gruba ge-lir sağlamak için "Amaç uğruna her şey geçerlidir" il-kesiyle yeni üyeler kazanır. (5) Mal varlıklarından ve zenginliklerden grup üyelerinin çoğunluğu ve toplum yararlanamaz.

Hakkında en çok yayın yapılan kişilerin başında Saidi Nursi (Kürdi) gelmektedir. Onun kendi yaşamı üstüne yazdıklarının (yayınladıklarının) yarattığı karışık-lığa yukarıda sözü edilen özel abartmalar da eklenince, gerçekler duman altında kalmış ve maksatlı ya da mak-satsız yanıltıcı bilgiler yeni kuşakların gözlerini ve basi-retlerini bağlar olmuştur. Gerek onun yazdıkları (yayınladıkları) ve gerekse onun yaşamı üstüne yazılanlar bü-yük bir ticari olanak yaratmaktadır.

Bu kitap, Said-i Nursi (Kürdi)'nin ve ona inanan-ların dinsel inançlarını tartışma ya da eleştirme amacı-nı taşımamakta ve safsata ile gerçeği ayırsamaya yardımcı olmayı denemektedir.

Denemektedir, çünkü şu ya da bu inanca kapılma özgürlüğüne karışılmaz. Ne var ki, yalan ile gerçeği ayırsadıktan sonra kişinin, istediği seçimi yapması; şu ya da bu inanç öbeği içinde yer alması ve hatta bir faniye bağlanması daha sağlıklı olabilir. Ancak o za-man gruplara gözü kapalı girmek yerine, düşünerek bir seçim yapabilir ya da bağlandığı gruptan ayrılabilir.

Bu düşüncelerle Said-i Nursi (Kürdi) üstüne ya-zanların yapıtlarından yararlanılarak O'nun yaşam öy-küsü özetlenirken, çelişkiler ve yanıltıcı bilgiler yansı-tılmış ve tahrifat vurgulanmıştır.

2

Kanıt gerektirmeyecek kadar açık olmasına karşın, yazarlarca bilerek değiştirilmiş, siyasal-ticari çıkarlar uğruna çarpıtılmış olan tarihsel olaylar yeniden gözden geçirilmiştir. Ayrıca, bazı ünlü yazarların çarpıtmakla yetinmeyerek ne çok uydurma yazabildikleri de sergi-lenmiştir.

Kitabın okurları bir yandan Said-i Nursi'nin yaşam özetini tarihsel dizin içinde okurken, öte yandan safsa-
taları, uydurmaları da irdeleyebileceklerdir.

Uzun süredir hiçbir kuşku duymadan inan-dıklarının tersini okuyunca ilk şaşkınlıklarının yarattığı tepkiyi bir
yana bırakabildikten sonradır ki, isterlerse senaryonun tümünü gözden geçirebilirler.

Ayrıca, dinsel anlatımların altına gizlenmiş olan si-yaset-ticaret-istihbarat bağlantılı ve çoğunlukla yabancı
devletlerce güdümlenen bir ağın içinde yer alıp alma-mayı yeniden değerlendirerek bir karar verebilirler.

Ankara, 24 Nisan 2006 Mustafa Yıldırım

3

Said-i Nursi, Bitlis ilinin Hizan ilçesine bağlı Nurs (Nors) adındaki küçük bir köyde, 1873 yılında, kendi
yazımına göre 1877 yılında doğdu. Babası yoksuldu. Göbek adı Rıza olan Said-i Kürdi, köklerinin Hz. Mu-
hammed'e dayandığını ileri sürmektedir.1/2

17 Kasım 1921 tarihli "hal tercümesi"nde kimliğini
açıklar:

"İsmim Said, şöhretim Bediüzzaman'dır. Pederi-min ismi Mirza'dır. Bir sülale-i ma'rufeye nisbetim yoktur.
Mezhebim Şafii'dir. Devlet-i Aliye-i Os-maniye tebaiyetindenim. Tarih-i veladetim 1293 (1877)'tür" 3/4
Sonraki yıllarda mezhebini de şu sözlerle belirt-mektedir:

"Mezheb-i Hanefî'nin ulviyetine ve safiyetine mü-nafi bir surette, vicdanını dünyaya satan bir kısım ülema-üs
sû'un (kötü âlimler) yanlış fetvalarıyla, benim gibi Şafi-ül Mezheb adamlara, hangi usûl (hak) ile teklif
ediyorsunuz? Bu meslekte milyon-

1Şerif Mardin, Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı, (Religion and Social
Change in Modern Turkey, The Case of Bediüzzaman Said Nursi 'den çeviren: Metin Çulhaoğlu), s.109

2 Aytunç Altındal ise doğum yeri Nors'un kasaba olduğunu söylemekte-
dir. Aynanın Arkası programı, Haber Türk TV, 8.2.2006.

3 Sadık Albayrak, Son Devrin İslam Akademisi, s.185.

4 Mektubat, Yeni Asya neşriyat, s. 417.

5

lar etbai (bağlıları) bulunan Şafî Mezhebini kaldı-rıp, bütün Şafîleri Hanefileştirdikten sonra, bana zulüm
suretinde cebren teklif edilse, sizin gibi dinsizlerin bir usulüdür denilebilir. Yoksa keyfî bir alçaklıktır! Öylelerin
keyfine tabi değiliz ve tanı-mayız!"

Bruinessen'e göre, çocukluğunda Hizan Gavsı (Büyük Şeyhi) Seyyid Sibgatullah'a bağlıydı. Bu veriye
dayanarak yazanlar, bu konuda belirgin bir kaynak göstermiyorlar. 5/ 6

Said-i Kürdi, talebelerine; 8-9 yaşındayken Kadiri Tarikatı'nın kurucusu Abdülkadir Geylani'ye bağlı ol-duğunu
anlatmıştır.7

1882'de, daha önce yazdırdığı Emirdağ Lahikası-na göre, Said-i Kürdi dokuz yaşındayken Tag köyüne, Molla
Mehmet Emin Efendi'nin yanına gittiğini belirtiyor. Aynı kitapçıkta "Ustam" dediği Şeyh Abdurrah-man Tagi
ile tanıştığını söylüyor. Bu kişi Mevlana Ha-lid'in yöredeki ilk tebliğcisi olarak biliniyor.8/9

5 Şerif Mardin, agk, s. 109 (van Bruinessen'den 1978, 350'den) ve
Necmeddin Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said

Nursi, Yeni Asya, 1979, s.47

6 Seyid Sibgatullah Arvasi: Bitlis'e bağlı Hizan ilçesinde yaşadı.

Van'da Şeyh Muhyiddin'in talebesi oldu. Daha sonra Cizreli Şeyh
Halid'in yanına geçti. Daha sonra Şeyh Salih-i Sipiki, Bitlisli Şeyh
Musa ve Bitlisli Şeyh Abdülkadir'den ders aldı. Hizan Gavsı (Büyük
Şeyhi) olarak tanındı. 1876'da Hizan'a bağlı Gayda'da öldü.

7 Şerif Mardin, agk. s.109 ve Sikke-i Tasdiki Gaybi, Redoks, s.116 8 Şerif Mardin, agk. s. 110 ve Emirdağ
Lahikası, Redoks, s. 59. 9Abdurrahman-ı Tagi (Şirvan 1831-1886): Sibgatullah Arvasi'nin halifesidir. Babasına
vakfedilen Ispartit'teki medresede ders verdi. Sibgatullah Arvasi (1870), Hizan'da yaşadı. Taha el-Hak-kârî'nin
halifesidir ve "Gavs-ı Hizan" olarak tanınmaktadır. Abdurrahman Memiş, Halidi Bağdadi ve Anadolu'da
Halidilik, s.160-162.

6

Said-i Kürdi, çok küçük yaşta bir köydeki hoca-sından ayrıлып bir başka köydeki hocasına gitmesine yol açan
anlaşmazlıkları, "On yaşındayken büyük bir kahramanlık tavrını" takınmasıyla açıklıyor.10

O yıl, Tag köyünden de ayrılıp kendi köyü Nurs'a döndü. Kısa süre sonra Pirmis'e gitti. Kısa sürede ora-dan da ayrılıp Hizan'a geçti. Daha on yaşındaydı. Mevlana Halid'in ikinci halifesi, "Nakşibendî üstadı" Seyyid Nur Muhammed'in öğrencisi oldu.¹¹

Bu öğrenciliği de kısa sürdü. Çünkü öteki öğrenci-lerle kavga etmişti. Kardeşini de alıp Şeyhan yaylasına gitti. Orada da kardeşiyle kavga etti.

ABD'de yerleşik Prof. Şerif Mardin'in ve Şahi-ner'in kitaplarına göre Said-i Kürdi, hocası Mehmet Emin Efendi'ye karşı çıkmış ve hocasının kendisine ka-rışamayacağını, çünkü "gücünü aslında Şeyh Abdur-rahman'dan aldığı" söylemiş. Bu durumda hocası da onu köyden uzaklaştırmış.¹²

Çok sonraki yıllarda bağlılarının en önde geleni olacak olan Mustafa Sungur, onun eğitim durumunu, "Kısa süre Molla Mehmet Emin'in mahalle mektebinde okumuş fakat tahsilini yarım bırakmıştır" diyerek özet-leyecektir.¹³¹⁴

10 Emirdağ Lahikası,Redoks, s. 52-53.

11 Necmeddin Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi, 12. Basım, Yeni Asya, 1996, s.53 ve Şualar, s. 370

12 Şerif Mardin, agk., s.113 ve N. Şahiner, agk., s.53

13 Mustafa Sungur, "Muhterem Bediüzzaman Said'i Nursi kimdir?", Hilal Mecmuası, Mayıs 1960, s.2'den aktaran Dr. Neda Armaner, "İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar - Nurculuk, s. 16.

7

İlm-i Kur'an verilmiş oldu

Nurs köyüne dönen 10 yaşındaki Said-i Kürdi bir düş görür. Düşünde, Sırat köprüsünün başında bekler. Bütün peygamberlerle görüşür ve onların ellerini öper. Hz. Muhammed Peygamber'den "ilim talep eder." Peygamber de "Ümmetimden sual sormamak kaydıyla sana İlm-i Kur'an verilecektir" diye müjdeler.¹⁵ "İlm-i Kur'an verilecektir" sözünden "ilm-i" sözcüğü çıkarılır-sa geriye "Kur'an verilecektir" kalıyor. Bu sözler, Ku-ran indirildiği iddiasının örtülü açıklanışı olabilir mi? Ya da "vahiy" denilemediği için mi, 'verilecek' denili-yor?

Ancak o, "verilmek" sözcüğüyle de yetinmez; "De-mek ihtiyaç vardı ki öyle yazdırıldı" diyerek "vahiy"i çağırır.¹⁶ Buna benzer örneklere Risale-i Nur adıyla anılan kitaplarda sıkça rastlanmaktadır. Said-i Kürdi, dolaylı anlatımla peygamber mucizelerine benzer du-rumları anlatır:

"Dün, birdenbire bir serçe kuşu pencereye geldi, pencereye vurdu. Biz uçurmak için işaret ettik, gitmedi. Mecbur olduk, dedim: 'Pencereyi aç, o ne diyecek?' Girdi, durdu., tâ bu sabaha kadar; sonra o odayı ona bıraktık, yatak odama geldim. Bu sabah çıktım, kapıyı açtım; yarım dakikada döndüm, baktım, "kuddüs kuddüs" zikrini yapan

14"Talebeliğimin hepsini toplasanız iki sene ancak yapar. O devrede talebeye i'lal idgam (ezberleterek vakit israf ediliyordu. Ve ciddi rehberlik yapan da yoktu." F. Gülen, Küçük Dünyam, s.44.

15 N. Şahiner, agk., s.58

16 Ayet-ül Kübra, Redoks, s.10.

bir kuş odamda gördüm, gülerek dedim: "Bu mi-safir ne için geldi?" Tam bir saat bana baktı, uçmadı, ürkmedi. Ben de okuyordum. Bir saat bana baktı; ekmek bıraktım, yemedi; yine kapıyı açtım, çıktım, yarım dakikada geldim; o misafir de kayboldu."¹⁷

Said-i Kürdi yıllar sonra kitap yazmaya (yazdırma-ya) başlayınca Kur'an-ı Kerim ayetlerinin kendisini anlattığını ileri sürecektir. Nurculuk üstüne yazan Ali Gözütok bu konuyu değerlendirirken, Nur suresinin 35. ayeti ile Said-i Kürdi'nin yazdıklarını kıyaslar. Söz konusu ayet şöyledir:

"Onun nuru içinde ışık bulunan bir kandil yuvası-na benzer. O ışık bir cam içindedir, cam ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır, bu, ne yal-nız Doğu'da ve ne de Batıda bulunan bereketli zeytin ağacından yakılır. Ateş değmese bile ne-redeyse yağın kendisi aydınlatacak! Nur üstü-ne nurdur. Allah dilediğini nuruna kavuşturur. Allah insanlara örnekler verir, o her şeyi bilir."

Said-i Kürdi bu ayette kendisinin işaret edildiği anlamını çıkarır:

"Hem işaret eder ki: Resâil-in Nur müellifi (Said-i Nursi) dahi ateşsiz yanar, tahsil (eğitim) için külfet ve ders meşakkatine muhtaç olmadan kendi kendine nurlanır, âlim olur. Evet bu cümlenin bu mu'cizane üç işârâtı elektrik (3 mu-cize elektrik işareti) ve Resâil-in-Nur hakkında

17 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Redoks, s. 209.

9

hak (doğru) olduğu gibi, müellif (Said-i Nursi) hakkında dahi ayn-ı hakikattir (açık bir gerçektir.) Tarihçe-i hayatını okuyanlar ve hemşehrileri bilir-ler ki, (Said-i Nursi) "İzhar" kitabından sonraki medrese usulünce (eğitimiyle) onbeş sene ders almakla (görülerek) okunan kitablari Resâil-in-Nur müellifi (Said-i Nursi) yalnız üç ayda tahsil etmiş (okuyup öğrenmiştir.)" 18

Said-i Kürdi yalnızca Hz. Peygamber'in rüyada verdiği görevle ve ayetlerle yetinmeyecek, Hz. Ali'den de görev alacak ve 'Ceculutiye' kasidesine dayanarak, "Hz. Ali: 'Ey değeri yüce olan İsm-i Azam-ı (Büyük adı) taşıyan kişi! Dövüş, korkma! Savaş, çekinme!' di-ye seslenmişti bana" diyecektir.19

Rüyada görevlendirilmeye dönülürse, Said-i Kürdi, daha çocuk yaşta dünyadaki görevini öğrenmiş oluyor. Düşlerinin bir kaydı olmayacağına göre bu satırları ya-zanlara inanmak gerekiyor.20

18Sikke-i Tasdiki Gaybi, s.74 ve Said-i Nursi, Sikke-i Tasdiki Gaybi (Arap harfleriyle teksir,s.6)'dan Ali Gözütok, Müslümanlık ve Nurcu-luk, s.11-2.

19 Sikke-i Tadiki Gaybi (Arap harfleriyle teksir s.119-120)'den Ali Gözütok, agk., s. 19.

20"1978 yıllarındaydı (yılındaydı.) Çamaşırımlarım birikmişti. Akşam yıkarken bayağı canıma tak etti. Bir ara içimden 'Acaba evlense miydim?' diye geçti... Ertesi gün geç vakitlerde bir arkadaş geldi ve bana şunu nakletti: Akşam rüyamda Efendimiz (Hz. peygamber ol-malı)i gördüm. Size selam söyledi ve 'evlendiği gün ölür ve cena-zesine de gelmem' buyurdu. Bu bir rüyaydı. Rüya ile amel edilme-yeceğini biliyordum ama şahsım adına bu işarete saygılı olmaya çalıştım." F. Gülen, Küçük Dünyam, s.63.

10

Yazılmayan 5 yıl

Cumhuriyet döneminde yazdırdığı kitaba göre 10 yaşına, Dar'ül Hikmet-il İslamiye için verdiği "hal ter-cümesi"ndeki doğum tarihine göre 6 yaşına dek süren yaşamından ayrıntılar yazanlar, Said-i Kürdi'nin 10 ile 15 yaş arasında ne yaptığına değinmiyorlar.

1888 yılına, yani 15 yaşında önce, Arvas'a, daha sonra da Bitlis'e gittiğini belirten Said-i Kürdi, orada Şeyh Emin Efendi'nin yanına gider. Kısa süre sonra bu hocasına da karşı gelir ve ayrılır.

Müküs (Bahçesaray)'e giden Said-i Kürdi, Mir Ha-san Veli Medresesine girer. Kendi anlatmasına göre bu eğitimine çok hızlı başlar.21 İlk yedi kitabı atlar ve seki-zinci kitapla başlar. Yazarlar bu kitapların hangi kitap-lar olduğunu belirtmiyorlar.

Sekizinci kitapla başladığı belirtilen bu eğitim de birkaç günde sona erer ve Said-i Kürdi, Gevaş (Vastan / Van)'a gider ve orada bir ay kalır.

Gevaş'tan Molla Mehmet ile birlikte Bayezit (Erzu-rum)'a giderler. Şeyh Mehmet Celali'nin öğrencisi olur-lar. Şahiner ve Prof. Şerif Mardin'e göre bu eğitim üç ay sürer ve Said-i Kürdi, "şeyhinden icazet" alarak "mezun" olur. Her iki yazar da bu mezuniyetin okulu-nun niteliğini açıklamıyorlar. Said-i Kürdi'nin kendi ağ-zından yazılan özyaşam öyküsünde, "20 yıllık eğitimi üç ayda tamamladığı" belirtilmektedir.22

21 Mir Hasan Veli medresesi, Bahçesaray ilçesi girişindeki mezarlık içinde XVI. yüzyılda yapılmıştır.

22 Şerif Mardin, agk. s.115; Şahiner, agk. s.143 ve Sikke-i Tasdiki Gaybi, s.143.

11

Gerek Prof. Şerif Mardin ve gerekse Şahiner, bu 20 yıllık eğitimin kapsamına bir açıklık getirmiyorlar. Ayrıca Said-i Kürdi, bu üç aylık süre içinde, gecelerini "Kürt ozanı" Ahmede Xani'nin türbesinde, mum ışığı-nda kitap okuyarak geçirir.

15 yaşındaki Said-i Kürdi, eğitim görmek için en uzun dönem, yani üç ay, kaldığı Gevaş'tan Bitlis'e ge-çer. Orada iki gün boyunca Şeyh Mehmet Efendi'nin dersine girer.

Kısa konukluğunun ardından Şirvan'a, kardeşi Molla Abdullah'ın yanına gitti. Ağabeyine "Ben seksen kitap okudum" deyince, Molla Abdullah da "onu imti-han etti. Neticede hakikaten ilmi kudretini takdir ede-rek, sekiz ay önce talebesi olan Molla Said'in Ustad-lığını kabul etti ve ondan ders aldı."23

Şahiner ilginç bir olay aktarmaktadır: Said-i Kürdi, medresede ayaklarını duvara dayayarak yükseltir.

Ayaklarıyla kitapları yukarıda tutmaktadır. Hocası, "Öyle ne yapıyorsun fakih Said?" diye sorar.24 Said-i Kürdi yanıtlar:

"Bugün benim başım çok gururlanmış, ayaklarımı başımdan yukarı kaldırıyorum ki, biraz kafamdaki gurur kırılsın "25

Buraya dek onun eğitim yaşamı, yine onun anla-tımına dayanan, bazen da eklentiler yapan sevenlerinin yazdıklarından özetlendi. Hem o yazarların, hem de

23 Şahiner, agk., s.62.

24 Fakih: İlminin üstadı. F. Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklo-pedik Lügat, s. 249.

25 Şahiner, agk., s.63.
12

p

Said-i Kürdi'nin kendisinin, Cumhuriyet döneminde yazdırdıkları ile 17 Kasım 1921 tarihli ve "Dar-ül Hik-met-il İslamiye azasından Bediüzzaman Said" imzalı şu satırlar birbirine hiç benzememektedir:

"Bideyet-i tahsilimde mezkur İsparit Nahiyesinde biraderim nezdinde (yanında) mebadi-i ulumu iki sene kadar okudum. Sonra Erzurum'a tabi Ba-yezit Kasabasında Şeyh Muhammed Celali Haz-retlerinin tedris halkasında, tedrisi mu'tad olan dersleri ikmal ile nüshaları tamamladım. Sonra Van'da tedrise başladım. Onbeş sene kadar fünun-i şettaya (muhtelif ilimlere) ait tedrisat ile iştilal eyledim."26

Bu durumda Said-i Kürdi'nin nerede hangi eği-timden geçtiği karmaşıklaşmış oluyor. Bu tür çelişkili, bazen birbirini yalanlayan bilgilere sonraki yaşamında da rastlanacaktır. Doğum tarihindeki dört yıllık fark da eklenince içinden çıkılmaz olacaktır. Onu yazanlara ve kendi anlatımına göre, Said-i Kürdi onbeşinci yılını geziler ve üç aylık eğitimle geçirir. 16'ncı yaşında aşama kaydettiğini görüyoruz.

1889'da Siirt'e, Molla Fethullah Efendi'nin yanına gider. Siirt alimlerini düşünce-bilgi tartışmalarında (münazara) yendiği yazılan Said-i Kürdi, burada "der-ıviş" giysileri giyer ve Bitlis'e giderse de, orada öğren-cilerle anlaşamaz.27

26 S. Albayrak, agk., s. 185.

27 Şerif Mardin, agk. s.118; Şahiner, agk. s.67-69

13

Binlerce sayfa sözlük ezberi

Bu yazarlara göre, Kureyş camisinde bir vaaza gi-der. Daha sonra Bitlis Valisi onu kovar. O da Tillo (Si-irt)'ya varır. Prof. Şerif Mardin onun Tillo'ya sığındığını yazıyor, ancak kimden kaçtığını ve bu kaçışın nedenine değinmiyor. Tillo'daki bir tepede "Kubbe-i Hasi-ya" di-ye boş bir yapı vardır. Şahiner, onun bu yapıda yaşad-ğını ve Arapça büyük sözlük olan Kamus-u Okyanus'u ezberlediğini yazıyor.28 Kamus üstüne kısa bir bilgilenme yararlı olacaktır:

"Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l Kamusi'l Muhit" adlı yapıtın yazarı, 'Ebu Tahir Muhammed bin Yakub bin Mecduddin eş-Firuzabadi'dir. 'Mütercim Ahmed Asım'dır. 'İstanbul Takvimhane-i Amire' basımı olan 'Kamus', 33 cm, 3 cilt ve toplam 2761 sayfadır.

Said-i Kürdi'nin hangi basımı ezberlediği yazıldığına göre, 'İstanbul Matbaatı Bahriye' basımının da, 18 cm, 4 cilt ve toplam 5296 sayfa olduğunu belirtmekte yarar var.

Said-i Kürdi bu büyük kitabı ezberlerken, yerdeki karıncaları da izlediği ve onların "cumhuriyetçi" oldu-ğuna karar verdiği vurgulanmaktadır.29 Bu olay, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan uzun yıllar sonra, yandaşlarınca Said-i Kürdi'nin gerçek bir cumhuriyetçi olduğuna kanıt olarak gösterilecektir.

Delikanlı Said-i Kürdi, ikinci önemli düşünde, Kadi-ri tarikatının kurucusu Abdülkadir Geylani ona önemli

28 Kamus: Sözlük. (Devellioğlu, s.486.)

29 Şahiner, agk. s.68.

14

bir görev verir ve Miran Aşireti reisi Mustafa Paşa'nın yağmacılığına engel olmasını emreder.30

Düşünde emir aldığı söyleyen Said-i Kürdi, he-men Cizre'ye gider ve yazanlara göre, Aşiret reisi Mus-tafa bu delikanlının nasihatlerini dinler, ona artık na-maz kılacağına söz verir ve hatta bir de kılıç hediye eder.

Yanına Molla Salih'i alan Said-i Kürdi de Biro'ya gider. Oradayken Mustafa Paşa'nın yeniden "zulme" başladığını duyar duymaz hemen Cizre'ye döner. Mus-tafa Paşa'yı karşısına alır ve zulmünü sürdürürse onu öldüreceğini söyler.31

Prof. Şerif Mardin ise, işin bir başka boyutunu ile-ri sürerek, aşiret reisinin oğlunun Said-i Kürdi'yi kovdu-ğunu, daha sonra Araplardan oluşan Biro Aşiretinin bu genç adama saldırdığını, ancak onun kim olduğunu anlayınca öldürmekten caydıklarını yazmaktadır.

Prof. Şerif Mardin "kim olduğunu anlama" beceri-sini nasıl gösterdiklerini ve aşiret adamlarının ondan çekinmelerinin nedenine bir açıklık getirmiyor.

O sıralarda Said-i Kürdi, kendi verdiği doğum ta-rihine göre, daha 12 yaşındadır. Yazanların belirttiği doğum tarihine göreyse 16 yaşındadır.

30 Abdülkadir Geylani, Hazar denizi güneybatısında Gilan eyalet merkezinde 1077'de doğdu, ilk vaazlarını 1127'de Bağdat'ta 50 ya-şında vermeye başladı. Külliyesi Bağdat'tadır. 1165/6'da dünyadan ayrıldı.

31Şahiner, agk. s.72.

15

Vali elini öptü ve "Üstadım sensin" dedi

1889'a dek, aşağı yukarı onun yaşadığı her yılı anlatan bu yazarlar, sonraki üç yıl için tarih vermemektedirler. Bu duruma göre, 16-19 yaş arasında Said-i Kürdi'nin başından şu olaylar geçer:

Said-i Kürdi, Sufi İbn el-Arabî'nin etkisi altında kalır.³² Bu arada Bitlis Valisi onu ısrarla yanına çağırır. O da, isteği yerine getirerek Bitlis'e gider ve valinin kızlarına ders vermeye başlar.³³

Şahiner, ilginç açıklamalarda bulunmaktadır: Vali'nin kızlarından biri, bir gün Said-i Kürdi'nin odasına girer. Said-i Kürdi de kızı kovar. Yazar, ders alan kızın odaya ne amaçla girdiğini ve hangi nedenle kovulduğunu açıklamıyor, ama valinin Said-i Kürdi'nin ellerini öperek "Hocam ve üstadım sensin" dediğini yazmaktadır; Said-i Kürdi ise, iki yıl boyunca, ders vermekte olduğu kızlara bakmadığını, bakmamasının nedenini "ilmin izzetini muhafaza etmek beni baktırmıyor" diyeerek açıklıyor.

Valinin kızlarına bakmaktan ne anlatılmak istendiği açık olmamakla birlikte; sonraki yıllarda İstanbul'a gittiğinde de, "Haliç'in iki yanına" dizilmiş olan "Binler

³² İbnü'l-Arabî Muhyiddin: 1165'de Endülüs'te doğdu. Tunus'ta, Fas'ta, Mekke'de, Dimaşk (Şam)'da yaşadı. Selçuklu sultanların Eyyubilerle ilişkisi oldu. Şam'da yaşarken "Hz. Peygamberin elinde bir kitapla zuhur ederek (görünerek) 'Bu elimdeki, hikmetlerin yuvalarını gösteren bir kitaptır, bunu al ve faydalanacak kimselere açıkla dediğini" belirtir. "Bu işaret üzerine" 1230'da Fuşuşü'l-hikem'i yayınlar. 1240 yılında Şam'da dünyadan ayrılır, İslam Ansiklopedisi, c. 20, Türkiye Diyanet Vakfı, 1999. ³³ Şerif Mardin, agk., s.124. ve Şahiner, agk. s.73.

16

açık saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlarda da bakmamasının nedenini tıpkı gençliğindeki gibi açıklayacaktır. Ayrıca "Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin akıbeti, elemeler, teessüfler olmasından istemiyorum" diyecektir. Yeri gelmişken Said-i Kürdi'nin kadın ilişkileri konusundaki yaklaşımını, yıllar sonra yazdığını satırlardan okuyalım:

"Ben bir sünnet-i seniye olan evlenmek âdetini terk ettim ki; tâ çok haramlara girmeyeyim ve çok vacipleri ve farzları yapabileyim." ³⁴

Kadınlar, Said-i Kürdi'nin anlayışına göre giyin-memişse kendilerini satmaya çalışmakta oluyorlar. Kız şakirdler Nurcu erkeklerle evlense iyi olur:

"İşte bu işaret ettiğimiz hakikata binaen, bekâr kalmak isteyen Nur şakirdlerinden olan kızlara derim ki: Tam muvafık ve dindar ve ahlâklı bir zevc (eş) bulmadan kendilerini açık-saçıklıkla (açılıp saçılarak) satmasınlar. Eğer (eş) bulunmadıysa); Nur'un bir kısım fedakâr şakirdleri gibi mücerred kalıp tâ ona lâîk ve ebedî bir arkadaş olacak ve terbiye-i İslâmiyeyi almış vicdanlı bir

müşteri ona çıksın.³⁵

Valinin "üstadi" olarak kabul edildiğini ileri süren Said-i Kürdi, Bitlis'te Şeyh Mehmet Küfrevi'den ders aldı.³⁶ Prof. Şerif Mardin'e göre ise, ders almamış, tam tersine Küfrevi, Said-i Kürdi'ye danışmanlık (müşavirlik) yapmıştır.

³⁴ Hanımlar Rehberi, Redoks, s. 26.

³⁵ agk., s. 21.

³⁶ Şahiner, agk. s.73.

17

Ne bu derslerin hangileri olduğu ve süresi, ne de hangi olaylarda ne gibi bir danışmanlık hizmeti alındığı açıklanmamaktadır.

Büyük cesaret

Said-i Kürdi 19 yaşına gelmiştir. Onu yazanlar, Bitlis'ten ayrılışının nedenini bildirmezken, Mardin'de Şeyh Eyyüb Ensari'ye konuk olduğunu belirtmektedirler.³⁷

Yazanlara göre, Mardin'de Şehide Camisi'nde ders vermeye başlayan Said-i Kürdi, her soruyu cevaplandırabilecek denli bilgilidir. Mardin'de ne kadar "alim" ve "talebe" varsa, onları tartışmalarda yenmektedir. Bu arada Hüseyin Çelebi Paşa kendisine hediye-ler verirse de, o kabul etmez, ama hediyeler arasındaki "şeshane" tüfeği alır.³⁸

Said-i Kürdi, yalnızca alimleri değil, Mardinlileri de şaşırtacak davranışlar gösterir. Günlerden bir gün minareye çıkar ve şerefenin üstüne geçirilmiş olan "dört parmak" enindeki demirin üstünde, kollarını ip camba-zı gibi iki yana açarak yürür.³⁹

Uzun yıllar sonra, 1995'de, onun ardıllarından Fethullah Gülen de, minare şerefesinde kendi yürüyüşünü şu satırlarla anlatacaktır:

"Minare şerefesinin üzerinde yürümek ise çok

37 Şeyh Eyub Ensari:

38 Şeşhane tüfek: Altı köşeli ve altı yivli tüfek. Halk arasında "şeşane" suretinde de kullanılırdı. Namlusunun içi boş olanlara "ka-val" denir. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. III, s. 344. 39 Şahiner, agk., s.73.

18

hoşuma giderdi. Halbuki o esnada beni seyre-denlerin kalpleri sıkışır ve çok kere de bana bakamazlardı."40 Yazarlara göre, Said-i Kürdi, Mardin'de Cemaleddin Afgani ve Muhammed Abduh ile ve "Libya'da ulus-devlet oluşturma" girişiminde bulunan "Sunusi Tarikatına" bağlı bir öğrenci ile tanışır. Prof. Şerif Mardin, her zamanki gibi, apayrı bir yorum yaparak, Said-i Kürdi'nin siyasete Mardin'de başladığını yazıyor.41

Şahiner ise onun Mardin şehrini dalgalandırdığını ve kaymakamın da onu, herhalde dalgalanmanın önüne geçmek üzere olsa gerek, jandarma eşliğinde Bitlis'e yolladığını ileri sürüyor. Ancak dalgalanmanın nasıl bir şey olduğu, kaymakamın onu neden şehir dışına çıkardığı belirtilmiyor.

İki düş görerek önemli görevler üstlenen Said-i Kürdi, kendi anlatımına göre ilk kerametini de Bitlis yolunda gösterir: Elleri kelepçelidir. Abdest almak ister. Ancak kelepçeler kendiliğinden açılır. Bunun nasıl olduğunu soranlara, "Olsa olsa namazın kerametidir" gibi bir açıklamada bulunur. Said-i Kürdi kendinde keramet görmediğini yıllar sonra yazdığı kitaplarında yineleyecektir.42

Şerif Mardin ise onu, "Said Nursi bu konuda hiç tavizkar değildi: Kendisine keramet sahibi kişi rolü verilmesini reddetti" diyerek destekleyecektir.43

40 F. Gülen, Küçük Dünyam, s. 42.

41 Şerif Mardin, agk., s.123.

42 Şahiner, agk., 73; Emirdağ lahikası I, s.135.

43 Şerif Mardin, agk., s. 296.

19

Oysa kitaplardan yalnızca Sikke-i Tasdiki'deki kerametleri okumak yeterlidir. Örneğin siyah mürekkebin salt Said-i Kürdi seviyor diye birdenbire kırmızıya dönmesi, sürgülü kapıların konuşarak kendi kendine açılması, kuşların konuşması... Bir kuşun "Kuddus zik-rini" yapması ve siyaseten "Anadolu'nun ikinci cihan harbinde bir meydan harbi yerinde olmamasının sebebi Risale-i nur" olması vb.44

Bunalım ve hastalık

Said-i Kürdi'nin yaşam öyküsünü yazanlar, sıkça "Bunalıma girdi" diyerek kesintiler yapmaktadırlar. Sağlıkla ilgili olduğu açık olan bu bunalım kesintileri'nin ilkini 1894'te, 21 yaşındayken yaşadığını Prof. Şerif Mardin'den okuyoruz.

Sosyolog Prof. Şerif Mardin bunalımın niteliğini açıklamıyor. Onun Van'a gittiğini, vali Hasan Paşa'ya gelen gazeteleri okuyarak bilgisini genişlettiğini; coğrafya ve matematik öğretmenleriyle girdiği bilgi yarışmalarını kazandığını bir bilgi kaynağı göstermeden ileri sürmektedir. Bu başarı öyküsü, Said-i Kürdi'nin beş günde inorganik kimyayı öğrendiği ve bir öğretmeni yendiği savıyla daha da zenginleştirilmiştir. Şerif Mardin, onun bir de "cebiri" kitabı yazdığını ileri sürüyor. Böyle bir kitabın yazıldığına ilişkin herhangi bir kanıt göstermeyenlerden Şahiner ise, kitabın bir yangında yok olduğunun söylendiğini belirtmekle yetiniyor.45

44 Sikke-i Tasdiki Gaybi el yazması, s. 45'ten aktaran Dr. Neda

Armaner, İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar- Nurculuk, s. 10.

45 Şahiner, agk., s.77.

20

Söylenceye dayanarak kitabın varlığını kabul eden Şahiner, "bu harikulade zeka ve başarı" nedeniyle, Said-i Kürdi'ye "Bediüzzaman" denildiğini ve "Bedi-üzzaman"ın 'çağın güzelliği' anlamında olduğunu belirtiyor. Bunun nedeni, Said-i Kürdi'nin kendisini anlatırken "bir muaraza neticesinde beş gün zarfında Kimya-yı Gayr-ı Uzviyi (İnorganik Kimya) elde ederek, Kimya muallimiyle muarazaya girer ve onu da ilzam eder. İşte pek genç yaşındaki mezkûr harikuladeliklere ve bahr-ı umman halinde bir ilme malikiyetine şahid olan ehl-i ilim, Molla Saide "Bediüzzaman" lâkabını vermiş-tir" demiş olmasıdır.46

'Bediüzzaman'ın 'çağın güzelliği' olarak açıklanmasına gelince: 'Güzel' sıfatının karşılığı "Bedii"dir. "Bedi'nin karşılığı ise "eşi ve benzeri olmayan, mü-kemmel bir şey icat eden"dir.47 Bu durumda 'Bedi üz-zaman'ın anlamı 'Çağın eşsiz' ya da "zamanının eşsiz" ve "Bediüzzaman Said-i Nursi" anlamı da "Çağın eşsiz Said-i Nursi" oluyor.

Yine Şahiner'in yazdığına göre, Said-i Kürdi ileriki yıllarda kendisini yazanlardan daha alçak gönülle davranacak ve "Bedi'nin anlamının "Garip" olduğunu belirtmektedir.48/49

Said-i Kürdi'nin kitaplarını yayınlayan Yeni Asya-cıların ise, "Bedi" sözcüğünün içine "Bedii" sözcüğünü

- 46 Tarihçe-i Hayat, Redoks, s.47.
47 Bedi: Eşi ve benzeri olmayan, mükemmel bir şey icat eden; yeni, garip, eşsiz ve görülüp işitilmemiş. Bedii: Güzel, güzellik. Devellioğlu, agk., s.77-8.
48 Şahiner, agk., s.78.
49 Hutbe-i Şamiye, Redoks, s.90.
21

de katarak "Çağın eşsiz güzelliği" diyeceklerdir.⁵⁰ 'Bediüzzaman' çağın eşsizi anlamında kullanılmaktadır, ancak 'Bediüzzaman' sanını kullanan yalnızca Said-i Kürdi değildir. Kadircan Kafli, Tercüman gazetesinde konuya açıklık getirmektedir:

"Tarihte Bediüzzaman unvanını almış olan üç adam buluyoruz. Birincisi Bediüzzaman Hemadani diye meşhurdur. Asıl Adı: Ebulfadl Ahmed bin Hüseyin'dir. Makamat denilen hika-yeler yazmış; meşhur Arap muhabiri Harirî de onu taklit ederek Makamat isimli eserini kaleme almıştır. 922'de Hemadani'de doğmuş, orada öğ-renimini yapmış. 941'de Horasan taraflarına git-miş oralarda okumuş ve okutmuştur. O sırada Ebu Bekir Harezmi edebiyatta meşhur olmuştu ve kimse ona cevap veremiyordu. Bediüzzaman Hemadani ona cevap vererek mektuplaşmış bu olay meşhur olmasını sağlamıştır. Bediüzzaman Hemadani ondan sonra Herat'a yerleşmiş, evlen-miş, 1007'de bir rivayete göre zehirlenerek, baş-ka bir rivayete göre ise kalb durmasından öl-müş."

"Bediüzzaman" adına sahip bir başka kişi daha vardır. Kadircan Kafli, Bediüzzaman Ebulkasım Hibetullah Hüseyin Bağdadi'nin İslam felsefecisi olduğunu, matematik ve astronomide eşsiz bir hekim-şair olarak bilindiğini; 1130 yılında öldüğünü belirttik-ten sonra bir üçüncü Bediüzzaman'ı tanıtmaktadır:

"Üçüncüsü ise, Aksak Timur'un oğlu Ömer Şey-hin sülalesinden Hüseyin Baykara'nın oğludur; asıl adı Mirza olup küçük kardeşi Muzaffer Mirza ile beraber Horasan'da bir sene hükümdarlık et-miş; Özbeklere yenilmiş, Irak'a kaçmış (ve) Şah ismail Safevi'ye sığınmıştı. Yavuz Sultan Selim 1514 de Çaldıran Ovasında han ordusunu boz-guna uğrattıktan sonra Tebriz'e gittiği zaman Bediüzzaman Mirza'yı orada buldu, sevgi gös-terdi İstanbul'a getirdi. Fakat Bediüzzaman Mirza kısa bir müddet sonra kun sığınında hastalandı ve öldü, Farsça şiirler söylemiştir."⁵¹

Cemal Kutay'ın alafanga helası

Said-i Kürdi'ye "Çağın eşsizi" ya da "Zamanın güzelliği" sanını yakıştıran yazarlar, onun matematik, coğrafya ve hatta inorganik kimya bilgisinin derinliğine gerekçeler bulurlar. Bunların en başarılısı olan Cemal Kutay, Şahiner ile yaptıkları söyleşide açıklamalarda bulunur:

"Laboratuar tabirini kullandı, beyefendi şaka değil... Bakın kitaplarına, eserlerine şimendifer tabirini kul-lanıyor. Tayyare der, kimya tabirini kullanır."⁵²

Cemal Kutay'ın sözüne göre "Laboratuar" terimi-nin kullanılması 1894'te çok yeni olmuş oluyor. O za-manlar "şimendifer" ve "tayyare" çoktan icad edilmiş ve Said-i Kürdi dahi şimendiferlerin çektiği trenlerde

51 Kadircan Kafli, "Eski Bediüzzamanlar, Tercüman, 27.3.1960.

52 Şahiner, Aydınlar Konuşuyor, s. 353.

23

yolculuk etmişken, Cemal Kutay aynı söyleşide işi da-ha da ileri götürüyor:

"Adlon otelinde temiz bornoz istemiş, 'yeni yı-kanmış ve ütülenmiş olsun' demiş. 'Ben mikrop-ların nasıl izale edileceğini bilirim demiş... Ala-turka hela ile, alafanga helanın bedenini muhte-viyatını dışarıya atması bakımından mukayesesini yapmış. Medeniyet karşısında olan bir adam de-nizaltına biner mi? Batıya düşman bir adamın Adlon Otelinde ne işi var? (...) Tabii efendim, coğrafya bilen adam, kozmografya bilen adam. Kimya ile meşgul olmuş. (...) Topografyayı bili-yordu."⁵³

Cemal Kutay'ın söylediklerine az da olsa kanıt olabilecek; örneğin Said-i Kürdi'nin Almanya'ya gitti-ğine; orada "kalbini tedavi ettirdiğine" ve Adlon Ote-li'nde kaldığına ilişkin bir bilgi bulunmuyor.

Cemal Kutay'ın 'uçak motoru' öyküsü ise başka bir konu:

"Almanya'da kalbini tedavi ettirmiş. (...) Uçak motoru tetkik etmiş. Bunu anlattı. Ben kendisin-den dinledim. Selanik'te daha Makedonya Tahki-kat Komisyonu gitmeden, müttefik devletlerinin uçakları varmış. Boao uçakları, 'Gidelim tetkik edelim' demiş. Beraberinde Ali Fethi Bey, Eyüp Sabri Bey, kalkmışlar uçak tetkik etmeye gitmiş-ler. Yani bir adam ki diyor: 'Şimendiferlerimiz olacak, uçaklarımız olacak.' Bunları söyleyen bir

53 Agk., s.348-350

24

adamin medeniyet karşısına çıkacağıni iddia et-mek?.."54

Cemal Kutay'dan kanıt ya da belge beklemek ola-naksız. Çünkü daha sonra göreceğimiz gibi, Emirdağ'a gidip Said-i Kürdi ile görüşüğünü, elini öptüğünü ki-tabında yazacak ve yıllar sonra Emirdağ'a gitmediğini açıklayacaktır. Tarihte gerçekten var olmuş pilotların adlarını sıralayıp bir uçak motoru öyküsü yaratılmış oluyor. Şahiner'in konuştuğu kişilerin anılarında, efsa-neleştirmek üzere anlatılan masalımsı olaylarda, Said-i Kürdi'nin kendi anlatımlarının hiçbir yerinde, uçak, denizaltı sözcüklerine ve Cemal Kutay adına rastlanmı-yor. Prof. Şerif Mardin ise konuya bilimsel görünüm vermeye çabalar. Van kentinin o dönemde (1894) kül-türel zenginliğinin derinliğini, reformculuğun (yenilikçi-liğin) öncüsü olduğunu, bu zenginlikte Van Ermenileri-nin payının bulunduğunu belirtir. Oysa Saidi Kürdi, Van'da bilgili insan bulunduğu kanısında değildir: "Van'da mâruf ulema bulunmadığından, Hasan Paşanın daveti üzerine Molla Said Van'a gitti. Van'da onbeş sene kalarak, aşâirin irşadı için aralarında seyahatla tedris ve tederrüs vazifesiyle hayat geçirdi. Vanda bulunduğu müddet, vali ve me'murîn ile ihtilât ederek, bu asırda, yalnız eski tarzdaki İlm-i Kelâmın İslâm Dini hakkındaki şek ve şüphelerin reddine kâfi olmadığına kanaat hasıl etmiş ve fûnunun tahsiline lüzum görmüştür."

54 Agk., s. 365.

Sosyolog Prof. Şerif Mardin tam tersini söyleyerek, Said-i Kürdi'nin yenilikçiliğine göndermede bulunmuş oluyor ve daha sonra İstanbul'da bilimin 1870'lerden başlayarak popülerleşmesine değiniyor ve Said-i Kürdi'nin bilimsel bilgisinin kaynağını zenginleştirerek açık-lıyor:

"1890'lara gelindiğinde Said Nursi' nin üst düzey okullar için hazırlanmış olan logaritma, telefon, kozmoğrafya, sinai kimya, geometri, evrenin oluşumu, inorganik kimya analizi, beslenme, zooteknoloji, doğa tarihi, fiziki antropoloji gibi ki-tapları inceleme imkanına sahip."55

Kitapçılarda ve kitaplıklarda bulunan tüm basılı malzemeyi okuma imkanına sahip olmayı, bilimsel bilgi-nin kaynağı olarak gösteren Sosyolog Prof. Şerif Mar-din, daha da bilimsel açıklamalarda bulunur:

"Bunların yanı sıra Said Nursi, fizyoloji konusun-da yazılmış teknik incelemelerden biri olan İn-san'da, insan anatomisi konusunda verilen bilgileri ya da Beşer adlı kitabı okumuş olabilir.(...) Atom-ların Hareketlerinde Meydana Gelen Değişimlerin Kuralları başlıklı bir metine de göz atmış olabilir."

Sosyolog Prof. Şerif Mardin, "olabilir" ve "müm-kün" sözcükleriyle Said-i Kürdi'nin bilimsel bilgisini ge-nişletmeye kararlıdır:

"Bu arada örneğin Matbaa-yı Amire tarafından ba-sılan Meşahiru'n-Nisa adlı kitabı bulmuş olması mümkündür"

55 Şerif Mardin, agk., 124-5

26

Prof. Şerif Mardin, İngilizce olarak yayımladığı ki-tabında zamanın Van'daki Said-i Kürdi'nin yenilikçiliğin kaynaklarını zenginleştirir:

"Dünya tarihine ilişkin çeşitli kitapları da okumuş olabilir. Ahmed Rasim'in Arapların Terakkiyat-ı Medeniyesi'nde yer alan ve İslamiyet'in gerileyi-şini açıklayan tezleri izlemiş olması; ünlü gazeteci Ahmed Midhat Efendi'nin Terakki'ye ilişkin görüş-lerine başvurmuş ya da aynı kişinin Draper'den yaptığı Niza-ı İlm u Din çevirisini ya da materya-lizme karşı 'Ben Kimim?' reddiyesini okumuş olması mümkündür."

Necmeddin Şahiner ona 'matematik' ve Şerif Mar-din de 'cebiri' kitabı yazdırırken, Said-i Kürdi yıllar son-ra yazdırdığı kitabında yazma bilmediğini "burada yal-nız, kimsesiz, garib, yarım ümmi" diyerek açıklayacak-tır. 56/57

Said-i Kürdi'nin yarı ümmiliği bağlolarınca da pek çok kez onaylanmıştır. Ancak, Sadık Albayrak'ın aktar-masına göre o, 17 Teşrinievvel 1337 (1921) tarihli hal tercümesinde "Türk ve Kürt lisanları ile tekellüm etti-ğim gibi Arapça ve Farsça lisanları ile okur ve yazarım" diyecektir.58 Bu durumda Said-i Kürdi'nin de kendi yarı ümmiliği konusunda kararsız olduğu görülüyor.

56 Lemalar, Redoks, s. 162.

57 Sadık Albayrak, Son Devrin İslam Akademisi, s. 186.

58 Prof. Dr. Neda Armaner konuya başka bir boyut ekliyor: "Eflatun ve İbni Sina'nın kültür tarihindeki önemli yerinden haberleri olmadığı için, Sait Nursi'nin ilimde Eflatun ile Sina'yı geçtiği iddia ediliyor. Diğer taraftan da risalelerin ilhamla yazıldığı yolundaki ifadelerine hâlel gel-mesinin diye olacak, yarı ümmi olduğu hemen ileri sürülüyor (Barla haya-tı, s.35) Bu kabil tezatlarla pek çok rastlanacaktır." agk. s.4.

27

Fen bilimlerinin tümü

Said-i Kürdi'ye fen bilimlerini okutup ezberletme çabalarının temel nedeni, onun hayatını anlattığı "Ta-rihçeyi Hayat" kitabındaki şu bölümü açıklama zorun-luluğu olabilir:

"Bu kanaati hasıl ettiği o zamanda, ulûm-u müsbete denilen bütün fenleri tettebbua başlayarak pek kısa bir zamanda Tarih, Coğrafya, Riyaziyat, Jeoloji, Fi-zik, Kimya, Astronomi, Felsefe gibi ilimlerin esasla-rını elde etmiştir. Bu ilimleri bir hocadan ders alarak değil, yalnız kendi mütalâası sayesinde hakkiyle an-lamıştır. Meselâ; bir coğrafya muallimini, mübahese-ye (konuşmaya) girişmeden evvel, yirmi dört saat içerisinde eline geçirdiği bir coğrafya kitabını hıfzet-mek (ezberlemek) suretiyle, ertesi gün Van Valisi merhum Tahir Paşanın konağında onu ilzam eder. Ve yine aynı surette bir muaraza neticesinde beş gün zarfında Kimya-yı Gayr-ı Uzvîyi (inorganik Kim-ya) elde ederek, Kimya muallimiyle muarazaya giri-şir ve onu da ilzam eder"⁵⁹ Said-i Kürdi'nin hayatını abartarak yazan Prof. Şerif Mardin, Cemal Kutay ve Necmeddin Şahiner, onun Van Valisi İşkodralı Tahir Paşa'nın yanında gö-rev aldığı ve ona danışmanlık yaptığını belirtiyorlar.⁶⁰ Şahiner danışmanlığa yeni bir biçim ekliyor ve onun 80-90 kitabı üç ayda ezberden anlattığını; Vali Tahir Paşa'nın da onu kapı aralığından dinlemiş oluyor.⁶¹

59 Tarihçe-i Hayat, s.47.

60 Şahiner, agk., s.77 ve Şerif Mardin, agk., s. 127.

61 Şahiner, agk., s. 81.

28

Yazarlara göre, 1894 yılı Said-i Kürdi için renkli bir yıldır. Van'dan ne zaman ve niçin ayrıldığı belirtil-mez. Kendisi "Bitlis Valisi Ömer Paşa bana köşkünü, bin altın para ve kızını vermek istedi. Ben yine bu keyfimi (giyimimi) onlara değişmedim" diyerek kendine özgü gi-yimini öne çıkarır.⁶²

21-22 yaşındaki Said-i Kürdi, yaz aylarını Basit, Ferraşın, Beyt üş-Şebap yaylalarında geçirir. Aşiretler arasında arabuluculuk yapar. Bu arada bir keramet daha gösterir. Miram Aşireti Reisi Mustafa Paşa tövbe-sini bozduğundan onun Cizre'ye ulaşamayacağını söy-ler ve adam yolda ölür.

1895 yılı, Said-i Kürdi üstüne siyasal yorumlar ya-zılan bir yıl oldu. Yazarlara göre, İngiliz Koloniler Ba-kanı İslam'ı küçük düşüren açıklamalarda bulunmuş, Said-i Kürdi bunu gazetelerde okumuştur. Said-i Kür-di'de İslam için savaşma (cihad) düşüncesi bu yüzden oluşmuş ve İngiliz bakana sert bir yanıt vermişti.⁶³ Ba-kanın açıklaması ve onun nerede, nasıl yanıtlandığı ise belirtilmiyor.

Yaşamının bu bölümü pek karmaşık görünmekte-dir. Yazanlarına göre Said-i Kürdi, 1894-1895 arasın-da Van'da görünüyor. Daha sonra Van'dan ayrılıyor. Oysa Said-i Kürdi'nin kendisi, "Hasan Paşanın daveti üzerine Molla Said Van'a gitti. Van'da onbeş sene ka-larak, aşâirin irşadı için aralarında seyahatle tedris ve tederrüs vazifesiyle hayat geçirdi" diyor.

62 Şahiner, agk., s. 82.

63 Şahiner, agk., s. 72; Şerif Mardin, agk., s. 128.

29

Abdülhamit'e danışmanlık

Şahiner, 1895-1899 arasını yazmamış; ama Prof. Şerif Mardin, Cemal Kutay'dan yararlanarak ayrıntılar verir. 1896'da Ermeni Ayaklanması yaşanır. Said-i Kürdi de Kürdistan'da reform ister. Bu dönem için onun yaşam öyküsüne ilginç katkılar yapılır:

1897'de sarayın güvenilir danışmanlarından Zor (Dir Zor/Suriye) Kaymakamı Yahya Nüzhet Paşa, Said-i Kürdi'nin İngiliz Bakan'a yanıtını duymuş oluyor. Pa-şa, Said-i Kürdi'yi bir "tavsiye mektubu" ile Padişah Abdülhamid'in Kuşçubaşısı Mustafa Bey'e göndermiş oluyor.

Cemal Kutay öyküyü zenginleştirmede kararlıdır. Ona göre Abdülhamid hükümetle yürütemediği bazı özel (gizli de olabilir) işlerini danışmanlarına gördürür. Said-i Kürdi de padişaha danışman olmuş oluyor.

Danışmanlık süresince (1,5 yıl) Kuşçubaşı Mustafa Bey'in konağında yaşamış ve Mustafa Bey'in oğlu Eş-ref o sınırlar Jön Türkler ile ilişki içinde olmuş ve Said-i Kürdi de onunla arkadaşlık kurmuş oluyor.

Prof. Şerif Mardin, Cemal Kutay'ın bu yazdıklarını ciddiye alarak ve hiçbir kanıt aramadan kitabına geçi-riyor; ama Cemal Kutay'ın 1979'da böyle bir öykü yazmasının nedeni yıllar sonra anlaşılacaktır.

Cemal Kutay'ın yazdıkları bir yana bırakılırsa sos-yolog Prof. Şerif Mardin'in Said-i Kürdi'yi padişaha "danışman" olarak yazmasının nedenini şimdilik bile-miyoruz. Saray çevresinden kişiler, o dönemle ilgili ki-taplar yazdılar. Bunların hiçbirinde danışmanlar ara-

30

sında Said-i Kürdi'den söz edilmiyor. Gerçi II. Abdül-hamit, o dönemde saltanatını sürdürmek için geniş bir espionaj-muhbirlik ağı kurmuştu, ama Said-i Kür-di'nin bu özel işlerde çalıştığını gösterir bir kaynak yok. Çocukluğu da içinde olmak üzere yaşamı üstüne pek çok ayrıntıyı yazdıran Said-i Kürdi de bu danış-manlık işinden, Kuşçubaşı Mustafa Bey'den, Sencer Eşreften söz etmiyor.

Yukarıda sözü edilen öyküyü, belge ve kanıt sor-gulanması yapmadan kitabına olduğu gibi aldığı görü-len Prof. Şerif Mardin'e göre Said-i Kürdi, 1899'da İs-tanbul'dan Van'a dönmüştür.⁶⁴ Bu arada Kuşçubaşı Mustafa Bey de Hicaz vilayetine sürgün edilir. Eşref Sencer ise Taif kalesinde sürgündedir.⁶⁵ Van'a dönen Said-i Kürdi, kalede dolaşırken üç metre yükseklikten aşağı düşer. Düştüğü yer, bir mağara-ranın önüdür. "Mağara" simgesinin derin anlamını din bilimcilere bırakıyoruz. Said-i Kürdi ise bu olayı sonraki yıllarda "sırf bir hıfz-ı ilahi, harika bir imdad-ı gaybi telakki ettik" yani yalnızca Allah'ın sakınması, çok güzel bir 'gaybın' yar-dımı olarak değerlendirdik, diye açıklar.⁶⁶ Çok daha uzun yıllar sonra okulları hakkında olumsuz yorumlar yapılan ardılı da, "İnzivaya çekili-rim" diyerek mağara simgesini anlamlandırmıştır.

64 Şerif Mardin, agk., s. 129
65 P. Stoddard, Teşkilat-ı Mahsusa, s. 134.
66 Şahiner, agk., s. 86 ve Sikke-i Tasdik-i Gaybi, Redoks, s. 126.

31

Bilinmeyen ya da yazılmayan yıllar

1899-1907 arasındaki yaklaşık 8 yılda neler oldu-ğunu ne Said-i Kürdi'nin Tarihçe-i Hayat kitabında, ne de onun hayatını en küçük ayrıntılarına dek yazma id-dialarındaki Şahiner'in ve Prof. Şerif Mardin'in kitapla-rında buluyoruz. Doğumundan sonraki 15 yılın incelik-leri yazılırken, 26-34 yaş arasında geçen 8 yıl için tek satır, tek sözcük bulunmuyor.

Yaklaşımından Kürt milliyetçisi olduğu anlaşılan Rohat ise, Said-i Kürdi'yi Kürt milli hareketi içinde de-ğerlendiren satırlar yazar. Ona göre Said-i Kürdi, Kürt kılığıyla; boynunda dürbün, belinde tabanca ve kama, ayaklarında lapçin ve başında poşu ile 1907'de İstanbul'a gelir.

Mollalık giysilerini altın ve kız karşılığında bile de-ğiştirmemiş olan Said-i Kürdi, yeni kılığıyla boynunda dürbünle fotoğraf çektirir. Kürt aşiret reisleri tarzındaki bu giyimini İstanbul'un teslim dönemi olan 1919-1920 arasında çekilen fotoğraflarda da görüyoruz Said-i Kürdi, Şekerci Han'da bir oda tutar ve kapısına "Burada her müşkil hallolunur. Her meseleye cevap verilir. Fakat sual sorulmaz" yazılı bir levha asar.

Her soruyu yanıtlayabileceğim ise, "Soruların ön-ceden malum olduğunu ve bir gece önce bütün kitap-ları okuduğunu" belirterek açıklar.⁶⁷

Kürt milliyetçisi Malmisanij ve Rohat, işi daha da ileri götürür ve onun "Sait" imzalı bir dilekçeyi II. Abdülhamit'e vererek, "Kürtçe eğitim" yapılacak okullar açılmasını istediğini yazarlar.

67 Şahiner, agk., s. 91 ve Şerif Mardin, agk., s. 130.

32

Necmeddin Şahiner, Şerif Mardin ve Cemal Kutay, onun 1897'de padişaha danışmanlık yaptığını ileri sürmekteydiler. Hatta Yahya Nüzhet Paşa'dan kendi-sini saraya tavsiye eden bir mektup da getirmişti. Prof. Şerif Mardin, bu bilgileri Cemal Kutay'dan almış. Cemal Kutay ise "Eşref Bey'in bana anlattığına göre" ya da "Bediüzzaman Saidi Nursi ile görüşme-mizde" gibi kaynaklar gösteriyor. Görüşmelerde "ya-nında pek kimseyi bırakmadı" diye de yazıyor. O "pek kimse"lerin adlarını da bildirmiyor. Cemal Kutay'ın ta-nığı Eşref Sencer de şimdi yaşamda olmadığından ger-çek tanık kalmamış oluyor. Zaten yıllar sonra Cemal Kutay, tüm yazdıklarını yalanlayacaktır. Bu konuya tekrar döneceğiz.

Kürt yazarlara göre Kürdistan'la ilgili isteklerde bu-lunmak üzere yola çıkan Said-i Kürdi, II. Abdülha-mit'ten Van'da bir üniversite kurulmasını istemiş olu-yor.

Türk taraflarına göreyse, Van'da din ile fenni bir-leştirerek bir "Darü'l-Fünun" kurulmasını istemiş olu-yor. Her iki taraf da, onun II. Abdülhamit gibi sert bir Padişah'la tartışma yürekliliğini gösterdiğinde birleş-i-yor.

Aldatmaca

Şahiner, "Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said-i Nursi" Genişletilmiş 12.basım, 1996 da dilekçe işini açıklar:

"Doğu Anadolu'da halkın perişan, fakir ve cahil olduğunu bizzat gören ve havalinin bu durumdan

33

kurtulmasını istemek için İstanbul'a kadar gelen Bediüzzaman, Sultan Abdülhamit Han'a bir di-lekçe ile müracaat eder."⁶⁸

Bu yazarlara göre Padişah, Said-i Kürdi'nin dilek-çesine sert bir tepki gösterir ve onun Toptaşı Akıl Has-tanesi'ne kapatılmasını emreder. Daha önceki yıllarda bir günde 89-90 kitabı ezberden okuduğu ileri sürül-müş olan Said-i Kürdi, hastanedeyken anatomi kitabını ezberler ve doktorları şaşırır. Yıllar sonra yazdıracağı Tarihçe-i Hayat kitabında, doktorların "Sait bizden de akıllıdır" ya da "Eğer Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yoktur" diyen bir rapor düzenleyerek taburcu ettiklerini belirte-cktir.⁶⁹ Ne ki, bu raporun ne kopyası ne de kaynağı kitaplarda yer alacaktır.

Rohat'a göre Said-i Kürdi bir komploya kurban olmuştur:

"Said-i Kürdi, 1908 yılında İstanbul'a giderek Sultan Abdülhamid'e bir dilekçe halinde Kürdis-tan'daki eğitim sisteminin Kürt halkının gereksi-nimlerine yanıt vermediğini ve Kürdistan'ın üç ayrı yöresinde bazı eğitim kurumlarının açılması gereğini iletmış, bu cesaretli çıkışından şüphelenen saray çevreleri onu tutuklayıp Toptaşı Tı-marhanesi'ne sevk etmişlerdir."70

Prof. Şerif Mardin ise, onun Halife Sultan Abdül-hamid'e karşı cesurca davrandığını ve Kürdistan'da ye-68 Şahiner, agk., s. 95.

69 Cemal Kutay, Bediüzzaman Said Nursi, s. 217.

70 Rohat, Unutulmuşluğun Bir Öyküsü: Said-i Kürdi, s. 36.

34

ni okullar ve Kahire'deki el-Ezher'e benzer bir Ünivesi-te'nin Van'da kurulmasını talep eden bir dilekçe verdi-ğini; Sultan'ın da onu Toptaşı Akıl Hastanesi'ne yolla-dığını yazar.

Şahiner, dilekçenin aslıdır diyerek, 19 Kasım 1908 tarihli, yani II. Meşrutiyet'ten 4 ay sonra "Molla Saidi Meşhur" imzasıyla Şark ve Kürdistan gazetesinde ya-yınlanmış olan "Kürtler yine muhtaç" başlıklı yazıyı kanıt olarak gösteriyor.71 Ancak bu yazı bir dilekçe de-ğildir.72 Öte yandan aynı Şahiner, onun Temmuz 1908 ihtilalinden hemen önce Selanik'te hürriyet söylevi verdiğini yazmaktadır. Cemal Kutay da bu nutkun ihti-lalden üç gün sonraya ait olduğunu şu satırlarla açık-lar:

"Ben de, tesadüflerle ve arşivimdeki belgelerle karşılaştıktan sonra bu arzuyu duydum. Daha 1908'de, İkinci meşrutiyetin ilanının ÜÇÜNCÜ GÜNÜNDE prensiplerini, Selanik Hürriyet mey-danında ilan etmiş. ...bir Hürriyet nizamından beklenen nimetleri böylesine ifade eden birisi çıkmış mıdır?" 73/74

Çoğunlukla olduğu gibi, Cemal Kutay, sözünü et-tiği arşiv belgesinin ne kendisini, ne de kaynağını be-irtecektir.

Padişah'a karşı kahramanca davranmak, yıllar içinde yüceltilir. Örneğin, Nurculardan bir bölümü 1987'de ana örgütten kopar, bunlardan Güneydoğu

71 Şahiner, agk., s. 96.

72 Rohat, agk., s. 37.

73 Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, s. 207-8. 74 Büyük harfler C. Kutay'a aittir.

35

Anadolu kökenli olanlar bir dergi çıkarırlar. Bu dergi Said-i Kürdi'nin Kürt davasına İslami hareket yolunda sahip çıktığını kanıtlamak için onun yaşamını yayım-lar. Dava dergisini çıkaranlara göre Toptaşı Akıl Has-tanesi' macerası bir başka biçimde gerçekleşmiştir.

Bediüzzaman'ın öyle basitçe, bir anatomi kitabı ezberlemekle işin içinden sıyrılmasıyla yetinmeyen Davacılar, bu işin kahramanlık düzeyine yükseltirler. Dergide, "Devr-i İstibdatta Tımarhaneden Sonra Tev-kifhanede İken Zaptiye Nazırı (İçişleri Bakanı) Şefik Paşa İle Muhaveremdir" başlığı ve "Bediüzzaman Molla Said el-Kürdi" imzasıyla yayınlanan belge, ger-çeğin bir başka yüzü gösterir.

Zaptiye Nazırı Şefik Paşa, Molla Said-i Kürdi'ye Padişah'ın selamını getirir ve hatta kendisine bin ku-ruş da maaş bağlandığını bildirir. Üstelik bu maaş daha sonra yirmi-otuz liraya yükseltilecektir. Şefik Pa-şa bir başka müjde daha verir:

"Senin Kürdistan'da neşr-i maarif (Eğitim-öğretimi yaygınlaştırma) olan maksadın Meclis-i Vükela' da (Bakanlar Kurulu'nda) der'dest-i te-zekkürdür (Ele alınıp görüşülmektedir.)"

Molla Said-i Kürdi elbette bu rüşvete kanmayacak ve "Ben hür yaşamışım. Hürriyet-i mutlakanın mey-danı olan Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez, nafil yorulmayınız. Beni nefy edin, Fizan olsun, Yemen olsun razıyım" diyerek ce-saretini gösterecektir.

36

Buradan da anlaşılacağı üzere ünlü tarihçi, sosyo-log ve yazarlar, ona kitap ezberlettikten sonra doktor-ların aklını şaşırtıp akıl hastanesinden taburcu eder-lerken, Molla Said-i Kürdi'ye sahip çıkan Dava dergisi onu akıl hastanesinden nezarethane'ye götürür ve yeni bir kahramanlık sonucu itibarını iade eder. Kahramanlık ve dehalığı birleştiren bu anlatımlar giderek efsaneleşerek 2000'li yıllarda da yayınlanır.

37

Ruh hastalığı ve mektup

Bu efsaneyi yıkan ise Şahiner'in kendisi oldu. Pa-dişah II. Abdülhamit Said-i Kürdi'yi cezalandırmamış, tam tersine, ona yardımcı olmuştur.

Oysa Necmeddin Şahiner, 'Bilinmeyen Taraflarıyla, B. Said Nursi' adlı kitabında, "Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı" içinden aldığı bir belgeden alıntılar yapıyor ve belgenin eski yazılı aslından bir parçayı da kitaba alıyor.

Yazar, bu belgeyi sunarken, "1907 sonbaharında İstanbul'a gelen Bediüzzaman'ın bu gelişini Bitlis Valisi Tahir Paşa, Sultan Abdülhamid Han'a yazdığı 3. Teşrinisani. 1323 tarihli mektubunda şöyle anlatmaktadır"

Bitlis valisinin Said-i Kürdi'nin hastalığıyla ilgili olarak saraya yazdığı mektup şöyledir: "Maruz-u çakeranemdir:

Kürdistan uleması beyninde harika-i zeka ile müstehir, Molla Said Efendi muhtacı tedavi olduğundan, şefkat ve merhamet-i Hazret-i Hila-fetpenahiye iltica ederek bu kerre ol canib-i aliye azimet eylemiştir. Mumaileyh, bu havalide ilimce umumun merci-i hall-i müşkilatı olduğu halde, yine kendisini talebeden sayarak kıyafetini değiştirmeye şimdiye kadar muvafakat etmemiştir. Kendisi Velinimet-i Azam Hazretlerine hakikaten sadık ve halis duacı olmakla beraber, fitraten edip ve kanaatkar sadık ve fikr-i çakeranemce şimdiye kadar

38

Dersaadet'e gitmek bahtiyarlığına nail olan Kürt uleması içinde gerek ahlak-ı hasenece, gerek Zat-ı Hazret-im Hilafetpenahiye sadakat ve ubudiyetçe en ziyade şayan-ı aqıfet bir zat-ı diyanetsiar olmasına nazaran, mumaileyhin emri tedavi hususunda maz-har-ı teshilat ve nail-i iltifat-ı mahsusa olması umum Kürdistan talebesi hakkında ilelebet unutulmaz bir insaniyet-i aail-ı Hazret-i Padişahı telakki oluna çağının arzına cür'et kılındı.

Bu babda ve herhalde emri ferman, Hazret-i Men Lehül Emrindir. 3 Teşrinisani 1323 Bitlis Valisi Tahir"75 Mektubu Osmanlı jargonundan Türkçeye aktaralım:

"Dileklerim

Kürdistan alimleri arasında üstün zekası ile tanınan Molla Said Efendi hasta olduğundan, Padişahın merhametine ve ilgisine sığınarak bu defa Padişaha başvurmak istemiştir. Adı geçen bu çevrede ilimce herkesin sorunlarının çözümü için başvurulacak bir kimse olduğu halde, yine de kendisini öğrenci sayarak giysilerini değiştirmeyi şimdiye kadar kabul etmemiştir. Kendisi Padişaha gerçekten bağlı ve içten duacı olmakla beraber; yaradılıştan terbiyeli, az şeyle yetinen, kölelik derecesinde bağlılık gösteren; tüm inancıyla o, şimdiye kadar İstanbul

75 Şahiner, agk., s. 90.

39

(Dersaadet)'a gitme mutluluğuna erişen Kürt alimleri içinde gerek iyi ahlakı gerek Padişaha içten bağlılığı, kulluğu iyilikseverliğe yakışan din-darlığı ile bilinen bir kişidir. Adı geçeninin tedavi isteği konusunda gösterdiğiniz yakın ilgiye kavuşması, bütün Kürdistan öğrencileri arasında Padişahın yüce kişiliği ile ilgili, sonsuza dek unutulmaz anlayışın oluşmasını sağlayacaktır düşüncesi ile makamınıza sunulmasına cesaret edilmiştir Bu durumda ferman Padişahındır. 3 Kasım 1907 Bitlis Valisi Tahir"

Şahiner, Tahir Paşa'nın bu mektubu nasıl gönderdiğini belirtmiyor. Ancak mektubun daha girişinden de anlaşılacağı gibi, mektup "Molla Sait Efendi'yi saraya sunuyor. İstanbul'a gidiş amacının, Molla Sait Efendi'nin Tarihçe-i Hayat ve öteki kitaplarında anlatılmaya dayanarak, onu kahramanlık düzeyine yükseltme mesinin yanında, pek az bulunan belgelerden, belki de en önemlisi olan bu mektuba değinilmemesi ve bir yorum yapılmaması ilginçtir.

Mektupta yer alan ve altı çizilmiş olanların, yaşamının tarihsel dizini içindeki yerlerine oturtulması durumunda, bazı abartmalı anlatımlarla geçirilen sağlık-ıla ilgili olgular, az da olsa açıklığa kavuşabilir. Tahir Paşa'nın saraya yazdığı mektupta öz olarak şunlar anlatılıyor:

Molla Sait Efendi Kürdistan ulemasındandır.

Molla Sait Efendi hastadır tedavi edilmelidir.

40

Hasta olan Molla Sait Efendi, Halife Sultan'ın sevecenliğine ve acıma duygularına emanet edilmektedir. Molla Sait Efendi, Padişah II. Abdülhamit Han'a sadıktır.

Bu nedenlerle, Molla Sait Efendi'nin tedavi masraflarının karşılanması Kürdistan talebelerinde, padişahın insancılığına ilişkin unutulmaz bir etki yaratacaktır.

Padişah II. Abdülhamit Han'a "ülmatom" verecek iyi bir reformcu, kahraman bir Kürt milliyetçisi, bir deha olduğu gibi iddiaları bir yana bırakırsak, sonuçta olanlar yalındır:

Padişah, Molla Said Efendi'yi tedavi olsun diye Üsküdar Ruh Sağlığı hastanesine yollamış. Yani Tahir Paşa'nın dileğini yerine getirmiş, "Sadık bir kuluna" yardım etmiş.

Onun yaşamını yazanlar, bu hastalığın nasıl bir hastalık olduğunu soruşturacak yerde, onun anatomi kitabını ezberden bildiğini öne sürerek hastalığı unutu-yorlar. Hastalığın hakkını temsil eden bağıllar da var-dır. Fethullah Gülen "hastalık" yerine, akıl ve inanç karışıklığı anlamında "vesvese" ve sonucunda "hafa-kan" demektedir:

"Çünkü inanmış bir insan, delalete sürüklenince yaşaması mümkün değildir. Daha pek çokları da bu durumdadır. (Cahit Sıtkı) Tarancı, Orhan Veli o hezeyanları içmekle bertaraf etmeye çalışmış-
41

lardır. Onları kasıp kavuran imansızlık, inançsızlık olmuştur. Üstad Bediüzzaman da bunları görmüş (yaşamış), hissetmiş ve eserlerini öyle yazmıştır. Zira başkasından duymak hiçbir zaman gözle görmek gibi olmaz. (..) İmam Gazali de, Üstad Hazretleri (Bediüzzaman) de, böyle ruh haletleri geçirmişler. Fakat hallerini gizlemişler."76/77

Kürt milliyetçiliğini öne çıkarmak isteyenlerse, yaygın olarak satışta bulunan bir kitaptaki mektubu görmezden gelerek, "Molla Sait Efendi"yi, Kürdistan Azmi Kavi örgütünün kararıyla padişaha gönderiyorlar ve "Kürdistan ultimatomu" verdiriyorlar.78 Daha sonra görüleceği gibi, pek çok ünlü köşe yazarı da bu ultimatoma ve hastanede mucize yaratma olayını gerçekmiş gibi yazacaklardır.

Bu yazarlar, Sosyolog Prof. Şerif Mardin dâhil, 1899-1907 arasındaki sekiz yılı nasıl görmemişlerse, mektubu da öyle görmemiş olabilirler.

Uydurmaların temel kaynağını hiçbir irdelemeye, kuşkuyla yer vermeksizin yazmalarının bir nedeni de, Said-i Kürdi'yi yücelterek Türkiye Cumhuriyeti'ne örtü-lü, çekingen muhalefet etmektir. İkinci nedeni ise Said-i Kürdi'nin yazdıkları her satırı, baştan doğru bilip, bir bakıma kutsallaştırarak dokunulmaz olarak kabullenmektir. Bu iki nedendir ki, tarihsel olaylardan birer parça gerçek alınarak Said-i Kürdi'nin yaşam öyküsüne

76 F. Gülen, agk., s. 67-8.

77 Fethullah Gülen, Tarancı ve Orhan Veli'nin imansızlık, inançsızlık özelliklerine bir kanıt göstermiyor.

78 Rohat, agk., 36-40

42

yerleştirilerek, yarısı doğru, yarısı tutarsız bilgilerle, özellikle gençlerin zihinlerine değişmez yanılgılar yerleştirmek gibi bir amaç güdüldüğü görülüyor.

Oysa Hanedan'ın yardım olsun diye akıl hastane-sine gönderdiği Said-i Kürdi, sağlık bozukluğu gerçeği-ni yıllar sonra dikte ettiği kitabında tersine çevirmiş ve bu tersine anlatım yukarıda sözü edilen tüm yanıltma-cılara da kaynaklık etmiştir:

"Evet Said Nursî İstanbul'a, şûrezâr vilayat-ı şarkiyenin maarifsizlikle öldürölmek istenilen Yıl-dız siyasetlerine istikamet vermek azmiyle gelmiş-ti. Daha İstanbul'a gelmeden Van'dan, Bitlis'ten, Mardin'den defaatla nefyolmasmdan İstanbul'a gelmesiyle beraber Merhum Sultan Abdülhamid tarafından suret-i ciddiyede tarassud altına aldı-rıldı. Birkaç kerre tevkif edildi. Nihayet bir gün geldi, Said Nursî'yi Üsküdar'a Toptaşı'na yolladı-lar. Çünkü hapishanede ikaz edilecek kimseler bulunmak muhtemeldi. Tımarhaneden ikide bir çıkartılıyor; maaş, rütbe tebşir ediliyor. Hazret-i Said: 'Ben memleketimde mekteb-medrese aç-tırmak üzere geldim, başka bir dileğim yoktur. Bunu isterim, başka bir şey istemem' diyordu... Tabir-i âherle Bediüzzaman iki şey istiyordu: Vilayat-ı şarkiyenin (Doğu illerinin) her tarafında dinî mektebler, medreseler açtırmak istiyor ve başka bir şey almamak istiyordu..."79

Osmanlı Devleti döneminde ne zaman nerede, ne

79 Divan-ı Harb-i Örfî, Redoks, s. 6.

43

için tevkif edildiği, yargılanıp yargılanmadığı bilgisine yer vermeyenlerin anatomi kitapları ezberlettiği Said-i Kürdi hakkında, dönemin en önemli tanığına başvur-mak gerekiyor. Vahdettin'in Şeyhülislamı Mustafa Sab-ri Efendi, Damat Ferit hükümetlerinde bakan olarak görev almış ve yurtdışına giden Damat Ferit'e vekillik etmiştir. "Kürd Sait'in Mezhebi Hakkında Reddiye Armağanı" adlı kitabı sürgünde olduğu Kahire'deki El-Ezher üniversitesindeyken yazar. Said-i Kürdi'nin ya-şamını araştıranlarca ve Nurculuk üstüne ve onun ya-şamının derinlikleri üstüne bilimsel kitap yazan ABD'de ünlenmiş Prof. Şerif Mardin'in nedense görmezden geldikleri Mustafa Sabri Efendi, 1950'lerin başlarında kaleme aldığı satırlarda, Saidi Kürdi'yi kıyasıya eleşt-i-rir:

"Saidi Kürdi meselesini tetkik ederken başlıca iki nokta üzerinde durmak icabeder. Birincisi; müridlerinin Saidi i'zam edeceğiz (ululaştıracağız) diye küfre kadar varan sözleridir. İkincisi ise; Sa-it'in izharı keramet etmesi ve sureyi Nur'un (Nur Suresinin) asıl muhatabının kendisi olduğu hak-kındaki zu'mu batılı (boş inancı).. Belki de bu sözleri iğfalatı şeytaniyyeyi (şeytani iğfali), ilhamatı hakikiye (Allahın ilhamı) zannedecek ka-dar

ihtiyar ve mağşuş (karışık) olmasındandır. (..) Kürt Cemaatinde Şafii mezhepli, nakşi tarikatlı, okur fakat yazmaz, imla bilmez, seksen sene, içinde yaşadığı millet olan Türk'ün lisanına hak-kıyla vakıf olamamış, felaketten felâkete sürük-lenmiş, bir hapisaneden diğerine sürülmüş ve

44

bugün seksen yaşını geçmiş bir ihtiyar adam-dır..." Mustafa Sabri Efendi, dinsel boyuta da değinirken, Said-i Kürdi'yi siyaseten de "tehlikeli" bir kişi olarak değerlendirir.

"Kendini Kurani aziymüşşanın müdafii gibi gösteren Sait, bizzat kendisi Kurani azimüşşana muhalefet etmektedir. Gaybı (görünmez şeyleri/bilinmezleri) yalnız Allah'ın bileceğini, Kurani Kerimi kaç kere tekrar etmiş olmasına rağmen Sait, Hazreti Ali'nin Celcelutiyye kasidesinde risalei Nur ve Sira-cünnur'un geçtiğini, bunu keşfettiğine bizi inandır-mak ister. (İkinci Şua, s.53) Risaleleri yazılışı da pek acayıptir. Bilmem kaçınıcı Lem'anın kaçınıcı şuasının şu meyvesi, zühre yıldızından gelmiş be-şinci noktası olarak yazılıyor. Sonra bunlar birle-şerek Kuran cüzlerine imtisal (benzetme) derece-sine, Lemaat (Parıltılar), Şuaat (Işıklar, ışıklar), Mektubat (yazılar) vs. olacakmış. Sözleri de 'Sözcât' olmasa bari.

Damarında bir damla Türk kanı olan her müslü-mana, bu adamın Mason ve Komünist kadar teh-likeli olduğunu ehemmiyetle hatırlatırım."80

Bu satırlardaki dinsel yorumları bir yana bırakırsak, Said-i Kürdi'nin 80 kitabı üç günde, anatomiyi bir ge-cede hangi dilde okuyup ezberlediği merak konusu olmalıdır.

80 Abdullah Manaz, Siyasal İslamcılık, s. 352.

45

5 ay içinde ihtilalcilikten muhalefet geçiş

Ona ezberlettikleri anatomi kitabının hangi dilde yayınlanmış olduğuna da değinmeyenler, yalnızca bir-kaç ay sonra, onu Selanik'te, II. Abdülhamit'e karşı ayaklananların saflarına katıyorlar.

Şerif Mardin İngilizce yazdığı ve daha sonra Türk-çe'de yayınlanan kitabında, onun Selanik'te ortaya çıktığını ve ihtilali öven bir konuşma yaptığını ileri sü-rüyor. Kürt özerkçileriyle de dost olduğunu ekliyor.81 Prof. Şerif Mardin, "Kürt özerkçileriyle yakınlaş-ma"dan söz ederken, bir kaynak göstermediği gibi, bu özerkçilerin kimlerden oluştuğunu da belirtmiyor.

Buna karşılık M. Şükrü Hanioglu, "Doktor Abdul-lah Cevdet ve Dönemi" adlı kitabında, "Bediüzzaman Kürdi'nin Nutukları, Kütübhan-e - İctihad, 1324 (1908)" ve "Kürdler Yine Muhtacdır, Şark ve Kürdis-tan, 19 Teşrin-i sani 1908, 25 Şevval 1326" yi kaynak göstererek Said-i Kürdi'nin Kürt örgütleriyle ilişkisini aktarıyor: "Abdullah Cevdet, Mısır'dan tekrar İstanbul'a döndüğü sırada yaklaşık iki sene önce (1908) fa-aliyete geçen Osmanlı Kürd Teavvün ve Terakki Kulübü çevresinde bir Kürt ulusçuluk hareketi başlamıştı. A. Cevdet de bu harekete daha Mı-sır'da iken Said-i Kürdi'nin meşrutiyet dolayısıyla verdiği hutbeleri İctihad Matbaasının İstanbul'daki şubesinde bastırarak katılmıştı. Gerçi, Kürdi'nin İstanbul'daki Kürtlere verdiği öğütler-de, Türklerin Kürtlerin aklı, onların da Türklerin

81 Şerif Mardin, agk., s.137.

46

kuvveti oldukları, bunun için birlik dışında başka yolların düşünülmemesi şeklinde ifadeler göze çarpmaktadır".

M. Şükrü Hanioglu, satırların sonrasında Said-i Kürdi'nin Kürt milliyetçiliğiyle ilişkisini yorumluyor:

"Ancak onun Kürdistan ulema ve şeyhlerine ver-diği öğütler ve (Prens) Sabahattin Bey'in adem-i merkeziyet düşüncesine yaptığı övgüler açığa vur-ulmayan etnik bir boyutu göstermektedir.

Ayrıca, siyasal ve felsefi açıdan Abdullah Cev-det'in uyuşmasının imkânsız olduğu Said-i Kürdi gibi bir kişiye yardımcı olmasının tek nedeni de bu boyut olarak ortaya çıkmaktadır."

Daha sonra Volkan gazetesi ve 31 Mart kalkışması, Kürt Teali Cemiyeti, Teali-i İslam Cemiyeti v.b örgüt-lerle ilişkilerinde de görüleceği gibi, Said-i Kürdi'nin tutumu onun bağlılarını ve Kürt etnik ayrılıkçıları hep şaşırtacak, asla bir ortak noktaya gelemeyeceklerdir. Bunun nedenini Said-i Kürdi'nin ya karmaşık yaşa-

mında ya da bilinmek istenmeyen başka tür ilişkilerin-
de aramak gerekir.

Etnikçiler ve bağlıların bu yönleri görmezlikten gelmelerini onların amaçları açısından ve "Molla Said-i el-Kürdi"yi yüceltme çabaları çizgisinden değerlendirilmesini olağan karşılamak gerekir.

Naci Kutlay ise, Malmisanij ve Mahmud Lewen-di'den alıntı yaparak, onun "Şark ve Kürdistan" gaze-tesinde "Bedi üz-Zaman Said-i Kürdi" imzasıyla Kürtle-re ilişkin yazılar yazdığını belirtiyor.⁸²

⁸² "Malmisanij, Mahmud Lewendi, Li Kurdistana Bahur u li Türkiye, Rojna megeriya Kürdi 1908-1981" den Naci Kutlay, Kürt Kimliğinin
47

İhtilalden ve hürriyetten yana olduğu ileri sürülen Said-i Kürdi, 1908 ihtilalinin üstünden daha birkaç ay geçmeden muhalefeti örgütleyen İttihad-ı Muhammedi Fırkası'nın kurucuları Süheyl Paşa, Mehmet Sadık, Fe-rik Rıza Paşa, Derviş Vahdeti ve arkadaşlarının arasın-da yer aldı. Bu fırkanın yönetim yeri 'Volkan' gazete-sinin binasıdır.⁸³

Şerif Mardin, fırkanın amacının "Şeriatı parlamen-ter yasama faaliyetlerinin kaynağı haline getirmektir" diyerek açıkladıktan sonra, "günümüz İran İslam Halk devrimini çağrıştırır" gibi ilginç bir yorum ekliyor.⁸⁴ 24 Şubat 1324 / 9 Mart 1909 tarihli ve 68 Numara'lı Vol-kan gazetesinde, "Ey Ümmet-i Muhammedi Me'yus Olmayınız!" başlıklı başyazıda, cemiyetin üç mahalde tesis edildiği ve Mısır zabitlerinin de cemiyete dahil ol-dukları belirtildikten sonra Said-i Kürdi'nin üyeliği de şu sözlerle açıklanır:

"Kürd ulemâsından meşhur 'Bedüzzaman Molla Said-i Kürdi ibni Mirza' hazretleri bu cemiyette bu-lunmakla mübâhîdir. Şu bir ay zarfında bütün vilâyât ile muhaberemiz iyi bir ehemmiyeti haizdir."

Bu açıklamada Said-i Kürdi, Kürd Vilayeti temsil-cisi gibi sunulmaktadır. Aynı gazetede, kurucular "ce-miyet hakkında fevkalade müzakerede bulunmak" üze-re çağrılırlar. "Bedüzzaman Said-i Kürdi ibni Mirza Efendi Hazretleri" de çağrılılar arasındadır. Anlaşılan Said-i Kürdi fırkanın on bir üst yöneticisinden biridir.

Gelişme Süreci, s. 94.

⁸³ Şerif Mardin, agk., s.138 ve Şahiner, agk., s. 127.

⁸⁴ Şerif Mardin, agk., s.139.

48

Said-i Kürdi'nin ilk yazısı 26 Şubat 1324/11 Mart 1909 tarihli Volkan'da yayınlanır. Bu yazı, "Bu cümle-lerimin mabeynini rabt edecek (arasını birleştirecek) olan mukaddimatı (ilk sözleri) Türkçe bilmediğim için mütâilinin (okuyucunun) fikirlerine havale ediyö-rum" cümlesiyle sona erer.

Said-i Kürdi'nin Volkan yazılarında söz uzadıkça uzamakta, anlam kargaşalığında açık fikirler görülme-mekte, açıkça taraf olmaktan kaçınılmakta, ortadan öğüt verilmekte, cemiyetin fikirlerine yakınlık göster-mek için "Yaşasın Şeriat-ı garra" sözüyle yetinilmekte-dir. Belki de hem içerde hem dışarıda olmak gibi bir amaçla böyle yazılmıştı bu yazılar.

İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti Nizamnamesi 3 Mart 1325/16 Mart 1909, 75 Numara'lı Volkan'da ya-yınlanır. Madde-1'de "Cemiyetin reisi Hazret-i Mu-hammed Mustafa (s.a.v.)dir" denilerek peygamberin adı siyasi partiye katılmakta ve "İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti Dersaadet Merkezi Meclis-i İdare Azaları" başlığı altında 25 kişinin adı verilmektedir. Listenin 8. sırasında "Bedüzzaman Said:i Kürdi ibni Mirza" adı yer alır. Partinin yapısına ve bağlantılarına ışık olması için listenin tümünü sergilemekte yarar var:

"1.Sadetlü siyadetlü Sehl Fazl Paşa hazretleri, 2.Şeyh Feyzullah Efendizade reşadetlü Mehmed Sa-dık Efendi hazretleri,

3.Bayezid dersiamlarından faziletlü Mehmed Emin Hayreti Efendi, 4.İbnünnafi' Ahmed Esad Efendi,
49

5.Şeyh el-Hac Mehmed Emin Efendi,

6.Karagümrük Cami-i Şerifi ikinci imamı Nevşehirli Hafız Mehmed Sabri Efendi,

7.Bandırma naibi Ethem Efendi,

8.Bediüzzaman Said-i Kürdi ibni Mirza,

9.Hırka-i Saadet-i hazret-i Nebevi kethüdası atü-fetlü Hacı Hayri Beyefendi,

10.Evkaf-ı Hümayun ser veznedarı saadetlü Raşid Efendi,

11.Debre-i Bala redif kumandanlığından münfasıl Fe-rik Rıza Paşa,

12.Volkan muharrirlerinden Faruki Ömer Şevki Efendi,

13.Tarikat-ı Halvetiyyeden Şeyh Seyyid Müslim Penah Efendi,

14.Binbaşı Refik Beyefendi,

15.Kadiri Şeyhi reşadetlü Veli Mehmed Efgani Efen-di,

16.Muciz dersiamlarından faziletlü Ahmed Nazif Efendi,
17.Feriklikten mütekaid Hacı İzzet Paşa,
18.Sivas vilayeti nakibül eşraf kaymakamı Seyyid Abdullah el-Haşimi el-Makki Efendi hazretleri,
19.Me'murinden İhsan Bey,
20.Me'murinden Hayri Bey,
21.Fatih dersiamlarından Divriki Kadızade faziletlü Abdullah Ziyaüddin Efendi,
22.Şeyh Yunus Dergahı postnişini Şeyh Ali Efendi,
23.Beylerbeyi Cami-i şerifi vaizi Hacı Kazım Efendi,
50

24.Müderresinden Tevfik Efendi, 25.Volkan muharriri Derviş Vahdeti" Said-i Kürdi, 5 Mart 1325/18 Mart 1909 Numa-ra:77'de "Milletin kalb hastalığı za'fı diyanettir, bunu takviye ile sıhhat bulabilir" diye başlayarak görevleri açıklar:

"Mesleğimiz ise ahlak-ı Ahmediye ile tahalluk ve sünnet-i Peygamberi'yi ihya etmektir ve rehberi-miz şeriat-ı Garra ve kılmamız da berahin-i katia ve maksadımız ila-ı kelimetullahtur. (...) En ev-vel mürşid-i umumi olan ulema ve talebeyi şeriat namına ittihadı davet ederiz."

Daha sonra gazetecileri de, "İhtar-ı mahsus- gazeteci denilen hutaba-yı umumi iki kıyas-ı fasidle milleti bataklı-ğa düşürmüştür" diyerek hedef gösterir.

Volkan ve İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti çevresin-de örgütlenenler yasal hükümeti devirmek için, 1908 ihti-lalinden yalnızca sekiz ay sonra 31 Mart 1909'da ayakla-nırlar, cana kıyarlar. Devletin ordusu duruma el koyarak ayaklanmayı bastırır.

Ayaklanmayı örgütleyen fırkanın kurucuları ara-sında yer alan ve ayaklanmayı kışkırtan yayında yazan Said-i Kürdi, 31 Mart olayına karışmadığını ileri sür-mektedir. Tarihçe-i Hayat kitabında kendi anlatımına göre, sorgulanmasında, olayları aslında yatıştırmak is-tediğini ancak kılığından dolayı tanınıp, kitleyi arkasına takmaktan çekindiğini ileri sürer.

51

Kim kimi kullandı?

Bu karışık günlerde onun İttihat Terakki Fırkası ilişkisinden de söz edilmektedir. Bu konuda Malmi-sanij, Bezmi Nusret Kaygusuz'dan, "Güya Kürt mesele-lerinde ondan istifade edeceklerdi" sözlerini aktarıyor. Ayrıca İttihat Terakki ilişkisini vurgulamak için onun ihtilalin ünlülerinden Resneli Niyazi için, "Ey zamanın Rüstem-i Zali" dediğine de değinilir.^{85/86}

Bezmi Nusret Kaygusuz, Abdülhamit ve İttihat Te-rakki dönemlerini ve sonrasını anlattığı "Bir Roman Gibi" adıyla 1955'te yayınlanmış olan anılarında, Vol-kan gazetesi ve İttihad-ı Muhammediye Partisinin ku-rucularıyla ilgili oldukça çarpıcı bilgiler vermektedir. Bu bilgiler içinde en dikkat çekici olanı Derviş Vahdeti'den sonra Said-i Kürdi ile ilgili olan bölümdür.

Bezmi Nusret Kaygusuz onun ittihatçılar tarafından kullanıldığını belirtir:

"İttihatçılar bu adamı çok şımartmışlardı. İptidada (önceleri) Said-i Kürdi'ye büyük bir paye verdi-ler. Güya Kürt meselelerinde ondan istifade ede-ceklerdi. Hâlbuki gösterilen saygıyı o kendi hakkı zan etti. Ve yükseklerden ötmeye başladı. Zama-nın kutbu ve mehdisi tavrını takındı. Maaza sene-lerden sonra da aklı başına gelmemiştir. Yeni bir tarikat ihdasına ve onun piri olmağa çalıştığı işi-tilmektedir. Halen "Nurcu" diye maruftur."

85 Malmisanij, Said-i Nursi ve Kürt Sorunu, s. 33. 86Zal Rüstem, Kürtlerin mitolojik kahramanı.

52

31 Mart kalkışmasında açık kışkırtmanın İttihad-ı Muhammediye Cemiyetince yapıldığı ve Volkan gaze-tesi kullanılarak gerçekleştirildiği açık olmakla birlikte, perdenin arkasında asıl planlayıcıların kimler olduğu tartışmalıdır.

Derviş Vahdeti'nin İngiliz elçiliğindeki görevlilerle içli dışılığından ve İngilizlerin Ortadoğu'daki çıkarla-rından hareket edenler, olayın İngilizlerce yönetildiğini ileri sür-ülmektedirler. İttihad Terakki'ye karşı zafer pe-şinde koştuğundan II. Abdülhamit'in ayaklanmada parmağı olmasının yanı sıra, komplo teorilerine de yer verilir ve İttihat Terakki'deki yandaşlarının iktidara tü-müyle sahip olmalarını sağlamak üzere Almanların da ayaklanmayı kışkırttığı savunulmaktadır. .

Aslına bakılırsa Said-i Kürdi'nin kullanıldığı savı, birçok karanlık noktayı aydınlatabilir. 31 Mart 1909 kalkışması ile ilgili kitaplarda Said-i Kürdi'nin sıkıyöne-tim mahkemesinde yargılandığına dair bir bilgiye rast-lanmıyor. Yargılandığını söyleyen Said-i Kürdi'nin kendisidir. Yargılanırken yaptığı savunmayı anlatan da kendisidir. Bağlıları ve şu ya da bu çıkarları için onu yüceltenler, onun bu mahkemelerde yaptığını söylediği savunma-nın, Said-i Kürdi'nin ne denli bilgili bir kişi olduğunu gösterdiği gibi, bu kanlı kalkışmaya da

katılmadığının, aksine kalkışmaya katılanları sakinleştirmeye çabaladığının bir kanıtı olarak ileri sürmektedirler. Bunların en ilginç olanı Cemal Kutay'ın savıdır:
"Ortada bir adli hata vardı: Çünkü Bediüzzaman'a Hurşit Paşa Divan-ı Harbi'nde sadece bereat etme-
53

mişti, bununla iktifa etmemiş, adem-i mes'uliyet (so-rumsuzluk / ilişiksizlik,) istemiş, bu hakkını da almıştı: Çünkü Said Nursi, bütün hayatında olduğu gibi, o hadisede de dinin siyaset üstünde kalmasını savunmuş, İstanbul sokaklarında masum cesedler üst üste yığılırken, ayaklanmanın öncüsü Derviş Vahdeti'ye ihtilâlin gazetesi Volkan'da: 'Din irşaddir, silâh de-ğildir. ..' diyebilmişti. "87
Bazılarına göre, 31 Mart olayı gerçek bir kalkışmadır ve Said-i Kürdi'nin bu kalkışmayla ilgisi olama-yabilir. Bazılarına göre de, 31 Mart olayı bir kalkışma bile değildir. Med-Zehra Ltd. tarafından yayımlanan "Dava" adlı dergide yazarı Mehmet Metiner, 'Girişim Yayın Yönetmeni' unvanıyla ilginç bir değerlendirme yaparak tarihi bir başka yere koyuyor:88

"31 Mart, İttihat ve Terakki'nin despotluğuna ve Şeriata lakayt uygulamalarına karşı müslüman as-ker ve halkın bir protesto sudur. Bu protestonun çok bilinçli ve organizeli bir protesto olmadığını Bediüzzaman Said Nursi 'İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi'nde güzel bir biçimde ortaya koy-maktadır. Bediüzzaman Said Nursi, 31 Mart olay-larına fiilen iştirak etmiş değildir. Bu olayı tasvip etmiş de değildir."89
Mehmet Metiner'e göre, ihtilal sonucunda iktidara

87 C. Kutay, agk., s. 156.

88 Mehmet Metiner: Refah Partisi içinde yer aldı. Daha sonra DEHAP (Demokratik Halk Partisi) kurucusu ve Genel Başkan Yardımcısı oldu. Recep Tayyip Erdoğan'ın RP İstanbul İl başkanlığı ve Belediye Başkanlığı dönemlerinde danışmanlığını yaptı.

89 Dava, Haziran-Temmuz 1990, s.7.

54

ortak olmuş olan İttihat Terakki üç beş ay gibi kısa bir dönemde despotlaşmıştır. Said-i Kürdi de, bu durum karşısında tümüyle iktidarda bile bulunmayan İttihat Terakki yandaşlığından ayrıлып, hemen karşı saflara geçmiş.

Mehmet Metiner'e göre, 31 Mart'ta 'Müslüman as-kerler' ve 'Müslüman halk' kendiliğinden protestoya başlamıştır. Yani, işin arkasında bir komplo, bir örgüt ya da Volkan gibi kışkırtıcı bir gazete de yoktur. Böylece kalkışmanın kanlısını da kansızını da anlamak mümkün oluyor. Bu arada öteki askerlerin Müslüman olmadığını da saptamış oluyoruz. Dindar(!) askerlerin protestosu despotluğa karşı yapıldığına göre, Said-i Kürdi'nin onların saflarında yer almasında ne gibi bir kötülük olduğu da anlaşılabilir. Said-i Kürdi'nin kalkışmayla ilgisiz olduğunu ileri süren bu tür tarihçiler, onun yaşamının en özel yönlerini bile kaleme alırken, 31 Mart kalkışması gibi ciddi ve sonuçlarıyla tarihin akışında önemli bir yere sahip olan bir siyasi olayın içinde Said-i Kürdi'nin nerede olduğunu ve kalkışmayı izleyen günlerde ne yaptığını ortaya çıkarsalardı, tarihe önemli bir katkıda bulunabilirlerdi.

Bu ünlü tarihçi, sosyolog ve araştırmacılar değin-meseler de, Molla Derviş Vahdeti ve onun izinden giderek bir çok sivilin ve bu arada genç Harbiyelinin kanını döken isyancılar, Harekat Ordusu'nun İstanbul'a girmesiyle birlikte bozgun halinde İzmit'e doğru kaçmışlar, kendilerine yakın buldukları köylerde gizlenmeye çalışmışlardı. Ancak İzmit'teki güvenlik güçlerince

55

izlenen Derviş Vahdeti önce Gebze'nin Kalburcu köyü-ne, daha sonra da Taşköprü'ye kaçmış ve İzmit Mutasarrıflığı'nca yakalanarak İstanbul'a gönderilmiştir.

Said-i Kürdi ise, "31 Mart hâdisesinde isyan eden sekiz taburu itaata getiren ve musibeti yüzden bire indiren iki derstir ki, dinî ceridelerde 1325'de neş-redilmiştir. Miladi: 1909" diye başladığı satırlarda is-yancı askerleri yola getirdiğini ileri sürmektedir.90 Oysa 'Bediüzzaman Said el-Kürdi bin Mirza da, kalkışmanın bastırılmaya başlanması üzerine, Derviş Vahdeti'nin ardından İzmit'e kaçmıştır.

İzmit'te görevli bulunan Rifat Yüce, Said-i Kürdi'nin "mürtecilerin bir aleti" olduğunu ve hükümetin emri üzerine onu İzmit'te gözaltına aldıklarını belirtiyor.91

Bundan sonra ne olduğuna ilişkin bir bilgiye rastlanmıyor. Çelişkili, kanıtsız bunca bilginin yaygınlaştırılması, her ne denli belirli siyasal açmalara uygun düşse de, asıl yanılmanın ve bilgi bulanıklığının kaynağı da Said-i Kürdi'nin olaylardan yıllar sonra "Yarı Cinayet" başlığı altında yazdırdıklarıdır:

"Şöyle ki: Daire-i İslâmın merkezi ve rabitası olan nokta-i hilâfeti elinden kaçırmamak fikriyle ve sabık Sultan merhum Abdülhamid Han Hazretleri, sâbık içtimâî kusuratını derk ile nedamet ederek (pişman olarak) kabul-ü nasihata istidat kesbetmiş zanniyle ve 'Aslâh tarik, müsâlâhadır' mülâhazasıyla, şimdiki

90Hutbe-i Şamiye, s. 102.
91 Rifat Yüce, Kocaeli Tarihi ve Coğrafyası.
56

en çok ağraz (niyet / garez) ve infiâlâta mebde (çoş-kunluklara başlangıç) ve tohum olan bu vukua gelen şiddet suretini daha ahsen (güzel) surette düşündü-ğümden, merhum Sultan-ı sabıka, ceride lisaniyle (gazete diliyle) söyledim ki: 'Münhasif (ışıksız kalan j Sönükleşen / Kör olan / Yerde sürünen) Yıldız da-rülfünun et; tâ, Süreyya kadar âlf olsun! Ve oraya seyyahlar, zebaniler yerine, ehl-i hakikat melâike-i rahmeti yerleştir; tâ cennet gibi olsun! Ve Yıldızdaki milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş has-talığı olan cehaletini tedavi için büyük dinî darülfü-nunlara sarf ile millete iade et ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimad et. Zira, senin şâhâne idare-ne millet mütekeffildir. Bu ömürden sonra sırf âhireti düşünmek lâzım. Dünya seni terk etmeden evvel sen dünyayı terket! Zekât-ül-ömrü Ömr-ü sâni yolunda sarfeyle. Şimdi muvazene edelim: Yıldız, eğlence yeri olmalı veya darülfünun olmalı? ve için-de seyyahlar gezmeli veya ulemâ tedris etmeli? Ve gasbedilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı? Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükümsin."92

Said-i Kürdi kalkışmanın neresinde?

Said-i Kürdi işi, II. Abdülhamit'e nasihat verme kertesine getirmektedir. Hastaneye yatırılması olayını nasıl bir başkaldırı karşılığı cezalandırılma olarak ak-tardıysa, 31 Mart olayına karışarak İttihat Terakki'den kopuşunu da şu satırlarla açıklıyor:

92 Tarihçe-i Hayat, Redoks, s. 71.
57

"Şedid bir istibdad ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hükümfermadır. Güya istibdad ve hafiyelik te-nasüh etmiş. Ve maksad da Sultan Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş. Belki hafif ve az istibda-dı, şiddetli ve kesretli yapmış!"93

31 Mart kalkışması ve Said-i Kürdi yazarların uy-durmaları bir yana bırakılırsa, asıl sorular şunlardır:

1- Said-i Kürdi, zamanın en sert muhalefet partisi ve şeriat hukukunu yeniden geçerli kılmayı amaç edin-diğini kuruluş belgesinde açıkça belirtmiş olan İttihad-ı Muhammedi Fırkası'nın kurucularından değil midir?

2- Said-i Kürdi, kalkışmayı kışkırtan Volkan gaze-tesinde kalkışma gününe yakın, hatta Volkan'ın son sayısında (7 Nisan 1325/ 20 Nisan 1909, sayı 110) bi-le niçin yazılar, yazmıştır? Kalkışmayı önlemek gibi bir amacı var idiyse, bunu nasıl gerçekleştirmiştir?

3- Said-i Kürdi kalkışma süresince nerededir ve kalkışmanın içinde değilse neresindedir?

4- Said-i Kürdi'nin o ünlü savunmayı yaptığı yerin penceresinden darağaçlarında asılanları gördüğü ve buna karşın cesurca davrandığı yazılmaktadır. Dara-ğaçları nerede kurulmuştur ve Said-i Kürdi nerede yar-gılanmıştır?

5-İhtilal Mahkemesi ya da Sıkıyönetim Mahkemesi kalkışmayı örgütleyen partinin yöneticilerinin idamına karar verirken Said-i Kürdi'yi niçin serbest bırakmıştır? Bu kararı salt laflar dizininden başka bir şey olmayan savunmaya bakarak mı almıştır? İdam kararı yerine hiç

93Bediüzzaman Cevap Veriyor, Redoks, s. 138.
58

olmazsa bu işe gazete de yazarak bulaşmış olması ne-deniyile başkaca bir ceza verilemez miydi? İsyanlara bulaşmış kişilerin, böylesi bir dönemde, sıkıyönetim mahkemelerinde lafla savunma karşısında aklanmaları bu denli kolay mı?

6- Said-i Kürdi'nin bu savunmasının varlığını ken-disinden başkasının anlatımına dayanarak rivayet eden var mıdır?

7- Said-i Kürdi'nin Şeriat ve İslam adına, yenilik-lere karşı olan bir cephede yer almış olması niçin olumlu olmasın? Said-i Kürdi bağlıları ve talebeleri 31 Mart kalkışmasını olumlu bir girişim olarak övmektedir-ler. Aynı kişiler II. Abdülhamit'i "Ulu Hakan Abdülha-mit Han" olarak da anmaktadırlar. Öyleyse Said-i Kürdi'nin II. Abdülhamit'in saflarında yer almış olma-sında ne gibi bir kötülük olabilir?

Tüm bu karışıklığın ve Said-i Kürdi'nin çok kısa aralıklarla zıtların saflarında yer alması konusunda ya-ratılan bulanıklığın nedeni, yine onun kendi açıklama-larıdır. "İttihatçılar onu kullanmışlardı" açıklamalarıyla Said-i Kürdi'nin yazdıkları birbirini tutuyor:

"Bitlis vilayetine tâbi Nurs köyünde doğan ben; talebe hayatımda rasgelen âlimlerle mücadele ederek, ilmî münakaşalarla karşıma çıkanları ina-yet-i İlahiye ile mağlub ede ede İstanbul'a kadar geldim. İstanbul'da bu âfetli şöhret içinde müca-dele ederek nihayet rakiblerimin ifsadıyla mer-hum Sultan Abdülhamid'in emriyle tımarhaneye kadar sürüklendim."

59

Said-i Kürdi, yine Abdülhamid karşısında kahra-manlık gösterdiğini yineledikten sonra, çok ciddi ve önemli bir açıklamayla 31 Mart kalkışmasında yararlı işler yaparak İttihat terakki tarafından ödüllendirildiğini belirtiyor: "Hürriyet ilanı ile ve '31 Mart Vak'ası'ndaki hizmetlerimle 'İttihad ve Terakki' hükümetinin nazar-ı dikkatini celbettim. Câmi-ül Ezher gibi 'Medreset-üz Zehra' namında bir İslâm üniversi-tesinin Van'da açılması teklifi ile karşılaştım."⁹⁴ Son cümle, yani Van'da üniversite kurulmasını kendisinin değil de İttihat Terakki yönetiminin istediği-ni belirtmesi, 31 Mart olayındaki rolün bir bulutu al-tında kaldığını gösteriyor. Oysa, onun ve ardıllarının anlatımına göre, Said-i Kürdi, Van'da üniversite açıl-ması için II. Abdülhamit'e dilekçe verip cezalandırılmış idi. Tüm bu zıt açıklamalara karşın, hükümetin böyle bir şey istediğine hiçbir yerde rastlanmıyor. Tıpkı 31 Mart nedeniyle mahkeme yaptığı söylenen savunması-na rastlanmadığı gibi.

31 Mart 1909 kalkışmasının, sıkıyönetim mahke-melerinde gerçekleştirilen ve idamlara karar verilen yargılamasından kurtulan Said-i Kürdi'nin, ilk kez "Said-i Nursi" adını kullandığını Malmisanij yazıyor.⁹⁵ Onun sevenleri ise, bu adı Cumhuriyet döneminde kul-lanmaya başladığını ileri sürmektedirler. Zaten onlar, Said-i Kürdi'nin yaşamını Cumhuriyet öncesi ve sonra-sı olarak ikiye ayırmaktalar ve Cumhuriyet sonrası dö-

⁹⁴Şualar, Redoks, s. 495. ⁹⁵ Malmisanij, agk., s.12.

60

neme "2. Said Dönemi" demektedirler. Bu dönemde, Risale-i Nur (Nur Risaleleri) adını verdiği kitapların ya-zılmasıyla birlikte 'Nursi' adını kullanmaya başladığını" özenle belirtiyorlar.

Kürt yazarlarıyla, Said-i Kürdi talebeleri arasındaki ayrılıkların en önemli örneklerinden olan "Nursi" adı ya da 'Kürdi' adları, ayrılığın belirleyicisi olacaktır. Bu aşamada Cemal Kutay konuya ilginç yorumlar katacak-tır.

61

Ziya Gökalp ile görüştü mü?

Said-i Kürdi, 1910 yılında İnebolu'ya giderek "âlimlerden" Hacı Ziya ile görüştü. Oradan Tiflis'e uğ-radı ve Şeyh Sanan tepesine çıktı. Şahiner, Said-i Kürdi'nin kendi anlatımına dayanarak, onun yanına gelen Rus polisine, tepedeki medresenin planını çizdi-ğini, İslam âleminde üç nurun doğacağını, Rusya'da üç zulmetin başlayacağını, istibdat (baskı) perdesinin yırtı-lacağı ve Tiflis'e gelerek kendi medresesini yapacağı-nı, söylediğini belirtiyor.⁹⁶

Said-i Kürdi, aynı yıl Van'a gider ve aşiretlere ko-nuk olarak "ilmi dersler" verir. Prof. Mardin ve Şahiner onun daha sonra Diyarbakır'a giderek Ziya Gökalp ile tanıştığını ve ona "Bir kelle soğanı bir kızıl elmaya de-ğişmem" dediğini yazıyorlar.⁹⁷ Ancak bu tar-tışmaya ve Ziya Gökalp'e söylediklerine ilişkin bir bel-geden, yazılı ya da sözlü bir anlatımdan, görüşme sıra-sında herhangi bir tanışın varlığından söz etmiyorlar.

Bu yazanlara göre; Ziya Gökalp ile görüşmüş ya da tanışmış olan Said-i Kürdi, Urfa'ya gidip Yusuf Pa-şa camisinde "konferans" verdi ve bölgede önemli bir "şeyh" oldu.⁹⁸

⁹⁶ Şahiner, agk., s.143-145.

⁹⁷ Şerif Mardin, agk., 147.

⁹⁸Camide "konferans verme" nitelemesi oldukça şaşırtıcı. Özenle "vaaz verdi" diyenlerin birdenbire "konferans verdi" demelerinin ne-denini daha sonraki yaşam yıllarında verilecek olan konferansların bir habercisi olarak görmekte yara var. Belki de "vaaz vermek" ge-nellikle eğitim ve bilgi düzeyi ne olursa olsun her cami imamı, hoca-sı tarafından gerçekleştirildiği düşünülerek Molla Said-i Kürdi'nin bu tür kişilerden din konusunda derinliği ve bilim konusunda yetkinliği-

62

1910 yılına, Karadeniz, Kafkasya, Doğu Anadolu gezilerini, Urfa'da şeyhlik dönemini sığdıran Said-i Kürdi, 1911'de İstanbul'a döner ve Sultan Mehmet Re-şat'ın Kosova gezisine katılan Erzurum heyetinin arası-na girer.

Onun yaşamını yazanlar bu gezinin ayrıntılarına değinmiyorlar. Onların yazmasına ya da tek kaynakları Said-i Kürdi'nin anlatımlarına göre, Said-i Kürdi hep padişahların yakınındadır. Yine onlara göre Said-i Kürdi, heyetten biri değil, doğrudan Sultan Reşat'ın maiyetinde (kadrosunda) yer alır. 'Maiyette' olan Said-i Kürdi'nin aynı zamanda Erzurum heyetinde yer almış olmasını açıklamamaktadırlar. Bu yaklaşım daha önce,

1896'da II. Abdülhamid'in maiyetine girmesi öyküsün—de de tanık olmuştuk. Said-i Kürdi'yi padişahların 'maiyeti'ne sokup çıkarmanın yanı sıra onu Kürt kuvvetleri kumandanı yapan İlhan Bardakçı şunları yazar: "Meşrutiyetten sonra Saidi Kürdi üzerindeki dev—let kontrolü kalkmıştır, ama kendisi önemini mu—hafaza etmiştir. Tarihimizin en acı yenilgisine uğ—radığımız 1911/1912 Balkan Savaşı sırasında memleketin ve İmparatorluğun dört bir yanında gönüllü alayları teşkil edilirken, Saidi Kürdi de doğu bölgesinden toplanan askerlerin bir nevi kumandasını almış ve savaşa katılmak üzere hiz—mete girmiştir." le ayrıldığı ve sıra dışılığını belirtmenin incelikli bir yöntemi de olabilir.

63

İlhan Bardakçı, onu kumandan yapmakla yetin—mez, bir de silah kuşandırıp saray önünde süslü ata bindirip poz veririr:

"Ancak Saidi Kürdi, kendi bölgesinin insanları ile birlikte silahlanıp Dolmabahçe sarayının saat ku—lesi önünde yerli ve yabancı basın mensuplarına poz vermiştir."

İlhan Bardakçı, Balkan Savaşı'nın askeri belgeli bir savaş olduğunu elbette bilmektedir. Ancak o, Saidi Kürdi'yi savaşa göndermez:

"Ne ki o zamanki hükümet belki yenilginin çok çabuk gelişinden, belki de istememesinden olsa gerek bu alayları savaş hatlarına göndermemiş—tir.

İlhan Bardakçı yönetimindeki 'Tarih Dünyası' adlı derginin kapağına bir fotoğraf yerleştirerek, sözde kanıt oluşturulur. Resimde Said-i Kürdi olarak atın üstüne kondurulan kişinin eğreti montajını ayırımsamak için özel bir fotoğrafçı olmaya gerek yok. Ayrıca fotoğrafta "Said-i Kürdi" olarak gösterilen kişi ile aynı dönemden çok sonra çekilmiş olan fotoğrafın kıyaslanmasıyla 1912-13'de ata bindirilen kişinin ne kadar yaşlı olduğu da ayırımsanabilir."

İlhan Bardakçı onu, Balkan Savaşı'na gidecek ala—ya komutan yaparken, Cemal Kutay da boş durmaz ve "Said-i Nursi 1913'te Batı Trakya hareketi olunca et—rafındaki adamlarını toplamış, gelmiş Teşkilat-ı Mahsu—99 Tarih Dünyası sayı: 4-3 Kasım-Aralık 1979)

64

sa'nın emrine girmiş ve Batı Trakya Hükümeti'nin ku—ruluşunda emek vermiş" açıklamasını yapar.100

Selanik gerçeği

Montajların ve yakıştırmaların karmaşıklığından kurtulmak için bir an olsun gerçeklere dönmekte yarar var: Sultan Reşat'ın gezisi üç hafta sürer. 7/8 Haziran 1911'de Selanik'te onuruna bir gece eğlencesi düzen—lenir. Ömer Naci, Erzurum heyetini içki masasında ko—nuk eder. Ömer Naci'nin arkadaşı Nazım Ören de oradadır. Nazım Ören ilginç giysili Saidi Kürdi'yi o ge—ce tanır ve şunları yazar:

"O, Erzurum Heyetine İstanbul'dan katılmıştı. Ben—den başka arkadaşların hiçbirisi kendisinden hoş—lanmıyor, temas etmek istemiyordu, onlar bu adama düpedüz bir şarlatan diye bakıyorlardı. Hele Erzu—rum Müftüsü İsmail Efendi Hoca çok kızıyor, 'Ken—disine evliya süsü veren bu adam Cehenneme atıla—cak bir odun kütüğüdür!' diyordu. Benim fikrimce bu zavallı adam, bir akıl hastası idi. Bize yapışmak, bizden ayrılmak istemiyordu. Ona acıyordum. Niha—yet dayanamadım, yalvardım, yakardım, bizim gruba yamanmasını temin ettim."

Nazım Ören, Said-i Kürdi kendine özgü giyimine değinir:

"Otuz beş yaşında görünür kırk beşlik bir adamdı. Başında beyaz uzun bir külahı vardı. Külahın alt kısmına siyah ipek postunun kısa saçakları yüzü—

100 Nebil Özgentürk, "Cemal Kutay ve Said-i Nursi, Sabah, 13.11.1999.

65

ne sarkıyordu. Siird veya Van el tezgâhlarında, o bölgeye mahsus bir cins keçi kılından dokunan alacalı bulacak kumaşlardan bir elbisesi vardı. Her paçasına iki bacak girebilecek genişlikte olan, fakat kırmızı uçkurluğu açıkta bulunan bir şalvar giyinmiş, kol ağızları yırtmaçlı, göğsü açık, kırmızı işleğinin üstüne yine hareli ve renkli şal—varının kumaşından kolsuz bir cepken geçirmişti. Ayaklarında çizmeler vardı. Şalvarı Şalvar parça—larının uçları, çizmelerin üstüne dökülmüştü. Bı—yıkları kısa, gözleri parlak, boyu, külahlı olduğu zaman çok uzun, külahsız bulunduğu zaman orta idi. Beyaz tenli, yakışıklı, heybetli bir gençti. Elinden altun satavatlı, Çerkes yapması kamçısı—nı, belinden fildişi saplı hançerini hiç düşürmez—di. Daima Kürtçe konuşmak isterdi. Türkçe de konuşabilirdi. Arapçayı bilir gibi görünürdü. Türkçe okuyup yazdığını hiç görmedim. Üstünlü esreli sarı yapraklı Arapça risaleler okuduğumu gördüm."

Said-i Kürdi'nin davranış özellikleri ve temel dü—şünceleri de ilginçtir:

"Arkadaşlar kendisiyle çarşı pazarda gezmek iste—mezlerdi. Çünkü onu görenler, hele çocuklar, ti—yatrodan fırlayıp kaçmış birinin arkasına takılır gibi, etrafını çevirmek isterlerdi. Gerçi İstanbul'da Kürd elbisesi vardı.

Fakat gösterişlisi, böyle mü-balağalıysa yoktu; o ise kalabalıktan çok hoşlanır-dı. Hatta yanına yaklaşanlara, büyük küçük, ken-

66

disini Bediüzzaman Molla Said-i Kürdi diye tak-dim ederdi. Muhatabının en küçük alakasını ka-çırmaz, hemen pek az medrese gördüğünü, adeta ümmi olduğu halde zamanın en büyük alimleri ile akaidde, fıkıhda, hadisde, kelim ve mantıkta imtihana girebileceğini ve dünya yuvarlak olup müstakar olan (sabit duran) Güneş'in etrafında döndüğünü ve bu kainat hadisesini ayetle, hadis-le isbat eylemek gibi yepyeni ve adeta Allah ver-gisi bir keşifte bulunduğunu uzun uzadıya anlatır, asıl tuhafı bir takım zavallıları aldatmağa, onların hayranlığını çekmeğe de muvaffak olurdu. Zama-nında gelmemiştii yahut yerinde doğmamıştı. Bu hali ile ancak Afrika çöllerinde Mehdilik taslaya-bilir di".

Said-i Kürdi yakın çevresiyle çatışır. Nazım Ören, bu konuda da tanıklır:

"O da benim gibi yetim büyüdüğünü söylerdi. Dalgın ve hülyalı idi. Bazı budalaca ve çocukça hareketlerine güler geçerdim. Nihayet bu işde de çok aldandığımı anladım.

Selanik'te kaldığımız müddetçe bir ilkokul ders-hanesinde hazırlanan karyolalarda yatıp kalkar-dık. Bir gün sabah vakti beni uyandırdı: 'Veda için geldim' dedi. 'Bugün ya kendi kendimi öldü-recek yahut senin kendin kadar sevdiğin bir ar-kadaşına - Ömer Naci'yi kastederek- kıyacağım' dedi. 'Bunları yapamazsam buradan def olup gi-deceğim.'

67

Şimdiye kadar bir çocuk kadar saf sandığım adamın gözlerinin ateşli karanlıklarına bakarak titredim. Sebebini sordum. Eğilerek, 'Techil edil-dim (Cahil yerine konuldum) Daha doğrusu tah-kir edildim, tahkir' diye (rek) kapıyı çarpıp çıktı gitti.

Uyuyamadım. Sokağa çıktım. Bulunması ihtimali olan yerlere baktım, bulamadım. Ömer Naci'nin evine gittim. Meseleyi olduğu gibi anlattım. Ömer Naci güldü: 'O ne hinoğlu hin ol... Ne ip kaçkı-nıdır ol... Burada göz altında olduğunu anlar an-lamaz zehirlerini kim bilir hangi yerlere saçmak üzere ilk trenle sıvışıp gitmiştir. Sana söyledikleri ise blöften ibaret, merak etme!' dedi."101

Yaşananların önemli bir tanığı olan Nazım Ören'in anlattıklarına kendilerini araştırmacı olarak tanıtan öte-ki yazarların sayfalarında rastlanmıyor. Said-i Kürdi'nin gözaltında olmasıyla, yazarların onu sultanın maiyetine sokmaları çelişiyor. Bu çelişki yalnız maiyetle de kal-mıyor. Onlar Said-i Kürdi'ye Erzurum'dayken sultan tarafından İstanbul'a davet ettirmiş ve Van Dar ül-Fünununun yapımı için "fon (tahsisat)" aldirtmiş olu-yorlar. Onun yaşamının en ince ayrıntılarını yazanların satırlarında "tahsisat almak" ya da "maiyet girmek" gibi tarihsel öneme sahip konularda herhangi bir kanıt ya da tanıktan söz etmiyorlar.

101 Nazım Ören, Kürdi veya Nursi hep O., Dünya, 27 Aralık 1952, sayı 297, s. 2,6'dan naklen Dr. Fethi Tevetoğlu, Ömer Naci, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1973, s.143-149.

68

Cemal Kutay denizaltıya bindiriyor

Sultan Reşat'tan üniversite için "tahsisat" almış ol-duğu belirtilen Said-i Kürdi, 1913 yılında Van'daki Horhor medresesine gitti. Aynı yılın Temmuz ayında Bitlis'e uğradı ve "Kürdistan Kürtlerindir" parolasını aşiretten aşirete, tekkeden tekkeye yayan şeyhler ayak-lanma başlattı.. Bu harekete katılanların başında Said-i Kürdi'nin hocası Nur Mehmet'in oğlu Şeyh Şehabeddin bulunmaktaydı. İsyancılardan Hizan Şeyhi Seyyid Ali, Bitlis'i ele geçirdi.

Said-i Kürdi, 31 Mart olayında olduğu gibi, bu ayaklanmaya da katılmadığını belirtirken "ayaklanma dindar kişiler tarafından yönetildi; bölgedeki Türk ku-mandanların ateizmine (Tanrı tanımazlığına) tepkiydi" der.102 Şerif Mardin onun bu ayaklanmadan hemen önce gizli servise, Teşkilat-ı Mahsusa'ya katıldığını yazıyor.103 Bu denli ciddi bir bilgiyi neye dayanarak verdiğini ise belirtmiyor.

Said-i Kürdi bu arada Şam'a gittiğini ve Ortado-ğu'nun en büyük camilerinden Umeyye (Emevi) Cami-sinde hutbe okuduğunu belirtmektedir:

"Kırk sene evvel Şam'daki Câmi-i Emevî'de Şam ulemasının ısrarıyla içinde yüz ehl-i ilim bulunan on bin adama yakın bir azim cemaate verilen bu Arabî ders risalesindeki hakikatları bir hiss-i kabl-el vuku' ile

Eski Said hissetmiş, kemal-i

102 Ş. Mardin, agk., s.81. ve Şualar, s.302.

103 Ş. Mardin, agk., s.144.

69

kat'iyetle müjdeler vermiş ve pek yakın bir za-manda o hakikatlar görünecek zannetmiş. Halbu-ki iki harb-i umumî ve yirmibeş sene bir istibdad-ı mutlak, o hiss-i kabl-el vukuun kırk elli sene tehirine sebep olmuş ve

şimdi o zamandaki verdiği haberlerin aynen tezahürleri âlem-i İslâmiyette başlamış. Demek bu pek ehemmiyetli ders, zamanı geçmiş eski bir hutbe değil, belki doğrudan doğruya 1327'ye bedel, 1371'de ve Câmi-i Emevî yerine âlem-i islâm camiinde üçyüz yetmiş milyon bir cemaate hakikatli ve ta-ze bir ders-i içtimaî ve İslâmîdir, diye tercümesini neşretmek zamanıdır tahmin ederim."104.

Onu sevenlerin yapıtlarında ve Risale-i Nur'da Hutbe-i Şamiye (Şam Hutbesi) denilen ve on bin kişi-lik bir topluluğa Arapça olarak okunduğu belirtilen metnin, o zamanlar nerede yayımlandığına ve basıldığına değinilmemektedir.

1915 yılının Nisan ayına gelindiğinde, Cemal Ku-tay onu Teşkilat-ı Mahsusa üyesi olarak denizaltına bindirip Trablusgarp'a (Libya'ya) gönderecektir. Şeh-zade Osman Fuad başkanlığında denizaltına bir heyet-te Şeyh Salih Tunusi, Bingazi mebusu Yusuf Şetvan Bey'in kardeşi Muhsin Şetvan da bulunmaktadır.105

Şahiner her nedense kitabının 1996 baskısında bu ilişkiden söz etmiyor. Zaten Cemal Kutay da bu Teşki-lat-ı Mahsusa üyeliği için bir tanık göstermiyor. Deni-

104 Hutbe-i Şamiye, s. 5-6.

105 Şahiner, agk., s.146-156 ; Malmisanij, agk., s.34.

70

zaltı ile gitmiş olan kişilere de başvurmak olanaksız. Cemal Kutay da, onu Ağustos ayında Trablus'tan Türkiye'ye döndürür.

Yazanlarına göre, Bitlis'e giden Said-i Kürdi, ora-da "yerel milisler" safında Ruslara karşı savaşır. Şahiner onu milisler, yani gönüllü kuvvetler komutanı yapar. Said-i Kürdi'nin Teşkilat-ı Mahsusa üyesi olduğu iddiasının kaynağı belirtilmemektedir. Cemal Kutay, bu savlara dayanak olarak Eşref Sencer Kuşçubaşı'nın kendisine anlattıklarını göstermektedir.

Ancak Said-i Kürdi her muhalif olayın başlarında görülmekte ve fakat eylemlerde kendisine rastlanmamaktadır. 1908'de birden Selanik'te ortaya çıkar ve Hürriyet taraftan olur. İttihad Terakki, iktidara ortak olunca İttihad-ı Muhammediye Fırkası'na katılır. Fırka-nın gazetesinde yazıları yayınlanır. Ancak kendisi isyan eylemlerinde bulunmaz. 1909-1915 arasında nerede bulunduğu ve ne yaptığıyla ilgili somut bir veri de yoktur. 1918'de İstanbul'dadır, Kürt Teali Cemiyeti kuru-cusudur, Teali-i İslam kurucusudur ve hatta Yeşilay kuruluş toplantısına katılır ve aynı zamanda ulusal kurtuluş mücadelesini desteklediği iddia edilir.

Trablus'a gidenlerle ilgili yayınlarda da Said-i Kürdi'ye rastlanmamaktadır. Müritler, sempatizanlar ve ırkdaşlar da bu konuda somut bir kaynak göstermemektedirler. Yalnızca Cemal Kutay, "Eşref Kuşçubaşı bana dedi ki" gibi kaynaklar göstermektedir.

Yazarların buraya dek anlattıklarında bir özet yapmak gerekirse; Said-i Kürdi, her muhalefet olayının içinde görülüyor. Abdülhamit'e karşı Kürdi Azmi Kavi

71

temsilcisi olarak gösteriliyor. Daha sonra İttihat Terakki saflarında, hemen sonra da İttihat Terakki'ye karşı İttihad-ı Muhammediye Fırkası'nda, 31 Martçılarla omuz omuza... Bitlis isyanında Tanrı tanımaz Türk su-baylara karşı dolaylı olarak "dindar" ayaklanmacıların yanında yer almaktadır. Birbirine zıt bu oluşumların içinde yer aldığı ileri sürülüyor. Üstelik bu olayların arasında yıllar değil, yalnızca aylar bulunmaktadır.

'Yarbaylık' uydurması

Birinci Büyük Savaş'ın Çanakkale, Balkan, Hicaz, Filistin, Irak cephelerinde yer alıp almadığı bilinmeyen Said-i Kürdi, 1915 Ağustos'unda Cemal Kutay'a göre denizaltı ile gittiği Trablus cephesinden geri dönerek Bitlis'e gitti.

Şahiner'e göre (Kürt) milislerin komutanı olarak Ruslara karşı savaşmış. Öteki yazarlar ise, Almanların ona Fahri Kaymakamlık (Yarbay) rütbesi verdiğini sa-yısız kez yazdılar.

Ancak bu önemli savaşla ilgili belgelerde onun adına ve gönüllü Kürt alayının varlığına rastlanamıyor. Alay kumandanlığı öyküsünün inanılır kaynağı ise yine Cemal Kutay'dır. Sonradan kitabını 100 bin lira karşılığında yazdığını itiraf edecek olan Cemal Kutay, Said-i Kürdi'nin, "General Mustafa Kemal'in emrinde" savaşmış olmasını onurla anlatıyor.

Said-i Kürdi cephede Mustafa Kemal'in emrinde savaşmadığı gibi, onun cephede savaşmış olduğu üstüne-kendi talebelerinin anlatımlarından başka bir kay-nağa da rastlanmıyor. Talebelerinden biri, onun at üs-tünde Kur'an okuyarak dolaştığını belirtiyor.

72

Said-i Kürdi ise, Bitlis yerine bir başka cephe öy-küsünde, Erzurum'dan Pasinler'e gittiğinde kerametle-rinden ve kendisinin yüksek cesaretinden söz etmekte-dir:

"Eski Harb-i Umumi'de Pasinler Cephesinde şehid merhum Molla Habib'le beraber Rusya'ya hücum niyetiyle gidiyorduk. Onların topçuları bir-iki da-kika fasıla ile bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki

metre üstünden geçip, ar-kada dere içine saklanan askerimiz görünmedik-leri halde geri kaçtılar. Tecrübe için dedim: "Mol-la Habib ne dersin, ben bu gâvurun güllesine gizlenmeyeceğim." O da dedi: "Ben de senin ar-kandan çekilmeyeceğim." İkinci top güllesi pek yakınımızda düştü. Hıfz-ı ilahî bizi muhafaza etti-ğine kanaatle Molla Habib'e dedim:

'Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez.

Geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz."

"Gavur" güllerinin değmediği Said-i Kürdi, ken-di sözleriyle yarı ümmi (yarı okur-yazmaz) olduğunu açıklamıştır, ama Pasinler cephesinde kitap yazdığını talebelerine yazdırıyor:

"Fakat Birinci Harb-i Umumi'nin patlamasıyla Er-zurum'un Pasinler'in dağ ve derelerine düştük. O kıyametlerde, o dağ ve tepelerde fırsat buldukça, kalbime gelenleri, birbirine uymayan ibarelerle, o dehşetli ve muhtelif hallerde yazıyordum. O za-manlarda, o gibi yerlerde, müracaat edilecek tef-sirlerin, kitabların bulunması mümkün olmadı-

73

ğından; yazdıklarım yalnız sünuhat-ı kalbiyemden ibaret kaldı."106

At üstünde Kur'an okuyarak dolaşan Said-i Kürdi, yalnızca Tarihçe-i Hayat kitabında değil, aynı zamanda 1921 yılında yazılan "hal tercümesi"nde de "Harb-i hazırın ilanı üzerine gönüllü olarak 'Alay Kumandanı' namı ile harbe iştirak eyledim" diyerek kendisinin za-bitliğini açıklamaktadır.

Ancak aynı belgede, "Gönüllü ve iftihar edilecek bir hizmet olarak Harb-i Umumi ilanı esnasında evvela 'Alay Müftüsü' namı ile Ordu-yu Hümayuna dahil olup saniyen 'Alay Kumandanı' vazifesini ifa etmekte iken" diyerek daha sonra "Alay müftüsü" olduğunu bildirecektir.107

Sırası gelmişken "Alay Müftülüğü" göreviyle ilgili bilgi aktarmakta yarar bulunmaktadır:

"Alay Müftüsü: Alay imamının fevkindeki (üstün-deki) rütbeyi haiz sarıklı zabite verilen addı. Teş-rifatta binbaşıya takaddüm (karşılık) ederdi. As-kerlere dini vazifeleri öğretmek için taburlarda 'tabur imamı', alaylarda ise 'alay müftüsü' olur-du."

Binbaşılık rütbesindeki "Alay müftüsü" ile "Alay kumandanı" arasında bir ilişki bulunmamaktadır ve Alay imamı gönüllülerden değil, doğrudan doğruya, resmi olarak ordu kadrosuna atanmaktadır.108 Said-i

106 İşaret'ül İcaz, s.9.

107 S. Albayrak, agk., s. 186.

108 "her askeri birlik ve teşkilatta da dini faaliyetler bir mecburiyet olmakla beraber, dini faaliyetleri yönetecek kadroların da en küçük

74

Kürdi'nin böyle bir rütbeye sahip olmasının ve görev-lendirilmiş olmasının, yazanlarının ve kendisinin anlamıyla sınırlı bir bilgi olduğu görülüyor.

Öte yandan savaş cephesine giden Said-i Kürdi, yaklaşık 5 ay sonra, 19 Şubat 1916' da esir düşer. Talebeler, 1980-1990 arasında onun yaşamına ilişkin somut bir kanıt bulma umuduyla Kostroma'ya giderek yetmiş seksen yıl öncesinden tanık ararlar ve gazete-lerde dizi yazılar yayınlarlar.

Onlar Rus generallerinin Said-i Kürdi'den çekin-diklerini açıklarlar. Bu konuda yazdıkları ilginçtir: Bir gün Rus generali esir kampında dolaşırken, onu gören Said-i Kürdi ayağa kalkmamıştır. Kostroma'da iki yıla yakın kalan yedek subay Faik (Tonguç) anılarında ka-rantina ortamının koşullarını ayrıntılarıyla anlatıyor: Kostroma Kuzey Rusya'daki bir ilin adıdır. Savaş tutsakları bu ilin kasabalarına dağıtılırlar ve bir ya da iki eve toplu olarak yerleştirilirler. Evler kimi zaman kapalı tutularak birer hapis haneye dönüştürülür. Çoğu zaman da tutsakların çevrede gezinmelerine izin verilir. Tutsak evlerinin ilk komutanı bir çavuş, bir yedek su-birlik ve teşkilere kadar sokulmuş bulunması, doğal bir hal olarak devam edegelmiştir. (...) Osmanlı Devleti Birinci Dünya Harbinde de bu moral kuvvetten faydalanmağı düşünmüş ve 14 Kasım 1914'te cihad-ı mukaddes fetvasını ilan etmişti. (...) Orduda subay, üstsu-bay ve erkan topluluğundan başka bir de askeri memur topluluğu vardı. Bunlar da kendi aralarında bir rütbe esasına göre kademe-lendirilmişlerdi. Binbaşı ile kolağası rütbeleri arasında bir sıra takip eden (Kıdemli Yzb.) bu rütbelere, alay emini, alay müftüsü ve alay imamları idiler. Kolağası ile yüzbaşı arasında bulunan ve kendi ara-larında bir kademelendirilmeye tabi tutulan rütbelere ise, tabur katibi, tabur imamı ve tabur katip muaviniği idiler." Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III. Cilt 6'ncı Kısım (1908-1920) 1 nci Kitap, Ankara Genkur. Basımevi, 1971, s. 341, s. 367.

75

bay ya da bir teğmendir. Tutsaklar yerli halkla iyi iliş-kiler içinde yaşarlar.

Özellikle genç tutsaklar daha çok 'mülazım' ve 'zabit namzetleri' kaçarlar. Kimileri yüzlerce kilometre yol aldıktan sonra yakalanırlar. Başaranlar ise aylar sü-ren yolculuklardan sonra yurtlarına kavuşurlar.

Tutsaklardan yaşlıca subaylar gençlerle geçinemezler. Bunlardan bazıları, gençleri Ruslara ihbar etmekten çekinmezler.

Tutsakların birçoğu bakımsızlıktan hastalanarak ölür. Savaş nedeniyle büyüyen kıtlıktan Rus köylüleri de etkilenmektedir. Tutsaklara çok az ödeme yapılır.

Genç subaylar yurt özlemine dayanamaz. Birçoğu Türkistan'a giderek Turan ülküsü uğruna savaşmayı düşler ve kaçma girişiminde bulunurlar. Ancak gitmeği düşledikleri yerlerde milliyetçilik duygusunun gelişme-miş olduğunu öğrenerek düş kırıklığına uğurlar.

Tutsakların kaçış yönü batıdır. Özellikle, Bolşevik ihtilalini izleyen günlerde kasaba ve köylerde disiplin gevşeyinde, kaçanların sayısı artar. Trenle kaçarlar ve Rus kentlerindeki İsveç elçiliklerinden yiyecek, giyecek ve para yardımı alırlar. Petrograd'a ulaşabilenler Al-manların gözetiminde Polonya'ya geçerler. Konaklama yerlerinde birkaç hafta karantinaya alınırlar. Tutsaklara subay giysileri, yiyecek ve para verilir. Hasta olanlar tedavi edilir. Ya trenlerle ya da uzun vapur yolculuklarından sonra İstanbul'a ulaşırlar.

Said-i Kürdi de, 1917 Rus ihtilali sonrası oluşan kargaşadan yararlanarak, Prof. Mardin'e göre, Alman sınırında Alman askerleri onu esas duruşa geçerek se-

76

lamlarlar; Almanya'da -neresinde olduğu belirtilmiyor-iki ay kalır.109

Alman sınırı denilen yer, Almanya-Rusya sınırı de-ğil, savaş cephesi sınırır. Almanlar tutsak bölgelerin-den gelenleri defterlere kaydederler. Tutsaklar kimlikle-rini bildirirler ve kendilerine bu bilgiye göre birer kim-lik verilir. Tutsaklıktan kurtulan Türk ve Almanlara kentlerde gezip dolaşma izni verilir. Türkler kendi bir-liklerine yolculuk yapamazlar ve ulaşım bir disiplin içinde geçer.

Said-i Kürdi de milis zabiti olduğunu beyan eder ve kendisine bir kimlik verilir. Karantina döneminin ardından 25 Haziran 1918'de İstanbul'a gelir. Tanin gazetesinde haber olur : " Kürdistan ulemasından olup talebeleriyle beraber Kafkas cephesinde muharebeye iştirak etmiş ve Ruslara esir düşmüş olan Bedi üz-Zaman Said Kürdi Efendi ahiren şehrimize muvasalat etmiştir"110

Şahiner'e göre Enver Paşa ona para verir ve İşa-ret ül-İcaz kitabı basılır.111 Yine Şahiner'e göre Enver Paşa, kendisine iş önerirse de Said-i Kürdi kabul et-mez. Kendisine üç aylık ikramiye karşılığı 150 lira ve bir de madalya verilir.112 Bu işin ne olduğu belirtilmi-yor, ancak kendisi yine de Ağustos 1918'de bir göreve getirilir.113 Dar ül- Hikmet-il İslamiye'de aza (üye) olur.

109Şahiner, agk., s. 185.

110 agk. s. 188-189.

111 agk. 191.

112 agk., 195.

113 Bir tür Diyanet İdaresi olan bu kurum, 23 Ağustos 1918'de kurul-

du. Kurucuları: Arabgirli Hüseyin Avni (Süleymaniye- Şimdi Kuzey Irak), Bergamalı Cevdet (Süleymaniye), Şevketi (Süleymaniye),

77

"İstanbul Boğazı'nda, Çamlıca'da" Yusuf İzzettin Paşa köşkünde yaşar. Kendisi "hal tercümesi"nde 5000 ku-ruş ücret aldığını belirtmektedir.114 Yeğeni onun parayı aldığını ancak kendisinin harcamadığını söylerken Said-i Kürdi, parayı alma gerekçesini, "Fakat madem ehl-i dünya evhamlı bir surette soruyorlar, ben de de-rim ki: Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek -velev zekat dahi olsa- hem maası kabul et-memek -yalnız bir-iki sene Dâr-ül Hikmet-il İslâmi-ye'de dostlarımla icbarıyla kabul etmeye mecbur ol-dum" diyerek açıklamaktadır.

Parayı kendisine harcamadığı bir uydurmadır. Za-ten Said-i Kürdi de parayı aldığını ve harcadığını, kar-şılığını ise manevi çalışma ile ödediğini, "o parayı da manen millete iade ettik- hem maişet-i dünyeviye için minnet altına girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır" diye belirtmektedir. 115 Yaşamı boyunca İstanbul'daki bu kısa süreli görevi dışında ücret de al-mamış ve hiçbir üretici etkinlikte bulunmamış olan Said-i Kürdi, tasarruflu yaşadığını bunun için çalışma-sına gerek olmadığını sık sık açıklamıştır.116 Şeyh Beşir (Halep Mebusu), Şeyh Bedrettin (Şam), Haydarizade İbrahim, Mustafa Tevfik (Amasya Müftüsü) ve Bediüzzaman Said Efendi. Başkanlığa vekaleten Fetva Emimi Muğlalı Ali Rıza Efendi tayin olundu. S.

Albayrak, agk., s. 88. 114agk. s.86.

115 Tarihçeyi Hayat, 270

116 "bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu safi-kalb adama ne diyeceğim? diye düşün-me de iken, birden bire başım çevrilir gibi başımı çevirdim; gördüm ki: Koca bir ekmeğin, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize ba-kıyor. Dedim: 'Süleyman müjde! Cenab-ı Hak bize rızık verdi.' O

ekmeği aldık." Şualar, Redoks, s. 468.
78

Kürdistan Teali Cemiyeti'nde

Bu arada özellikle Gazze-Filistin-Suriye-Irak cep-hesinde büyük saldırı yaşanmaktadır. M. Kemal komutasındaki ordu Halep'te saldırıyı püskürttüktan sonra, İskenderun-Belen-Katıma-Tel Afrin'den doğuya uzanan bir savunma hattı kurar. Ancak İstanbul hükümeti ve Hanedan, Mondros'ta "mütareke (ateşkes)" anlaşması adı altında ordularını ve yurdu teslim eder.

Dar-ül Hikmet-il İslamiye kurumuysa bazı önemli işleri yürütmektedir. Dine saldırdığı gerekçesiyle gazetelerin cezalandırılması ve toplattırılması; Ramazan ayında kıraathanelerde ince saz eşliğinde kadınların şarkı söylemesi, dergilerin kapaklarına kadın resmi ba-sılması, çocuk düşürme, taşra memurlarının dine uygun davranması, askerlerin yanlarında kadınlarla dolaşma-sı, operet oynatılması vb. konularda kararlar alarak ge-reğinin yapılması için hükümet idaresine yazılar yazılır. Haya ve Namus, Çocuk Düşürme, Memleket Gençliği, Ahlaksızlık beyannameleri yayınlanır.117

Bu arada, Osmanlı hanedanının çöktüğünü gören-ler, yeni duruma uygun örgütlenirler. Bu örgütlerden biri de Kürdistan Teali Cemiyeti (Kürdistan Yük-seltme Derneği)dir. Said-i Kürdi de cemiyetin kurucu-ları arasındadır.

Şerif Mardin onun kuruculuğunun gerçek olmadığı ileri sürerken, cemiyeti de bir kültürel örgüt olarak yansıtır. Oysa derneğin programının birinci maddesin-de, "Kürtlerin tüm haklarının sağlanması ve geliştiril-

117 agk. s. 121-142.
79

meşinin kolaylaştırılması" denilerek ne denli siyasal ol-duğu açıklanmaktadır.118

Said-i Kürdi aynı dönemde Kürtlerin hakları dava-sının propagandasını yapmak üzere kurulan Kürt Neş-riyat Cemiyeti (Kürt Yayın Derneği)'nin de kurucuları arasındaydı.

Said-i Kürdi'nin yaşamını en geniş olarak yazan Şahiner, kitabının 1996 basımında bu iki dernekten söz etmemektedir.

Kuvayı milliyeye düşmanı bir örgüt

1919, Türkiye'nin işgalinin gerçekleştirildiği yıldır. Said-i Kürdi ise Şahiner'e göre, Ruslardan gördüğü "eza ve cefadan" kaynaklanan "zihin ve dimağ" yor-gunluğunu ileri sürer ve tebdil-i hava (yer değişimi) ister.119 Şahiner ayrıca, "Bu rahatsızlığı çeşitli kereler tekrar eder" diyerek sonraki yıllarda da rastlanacak hastalığı, Rus "eza ve ce/a"sına bağlamış olur. 1907 yılında Üsküdar'daki hastanede tedavi edilmiş olan "bunalımı" ile benzerliğin olup olmadığı belirtilmiyor.

Bu dönemde Şeyhülislam Musa Kazım Efendi'nin tezkeresi ve Padişah Mehmet Vahidettin'in onayıyla Said-i Kürdi'ye "mahreçlik" rütbesi verilir. Bu rütbeyle ilgili herhangi bir tanık ya da belge gösterilmemekte-

gjjj. 120/121

118 Kürdistan Teali Cemiyeti, s. 249.
119 Şahiner, agk., s. 194-5.
120 Şahiner, agk., s. 196.

121Mahreç: İlmiye rütbelerinden birinin adı idi. "Mahreç mevleviyeti" suretinde de kullanılırdı. Mahreç mevleviyeti "kibar-ı müderris-in"den büyük, "bilad-ı hamse mevleviyeti"nden küçüktü. Mahreç mülkiye rütbelerinden "Saniye sınıf-ı sanisi" ,ile "Mir-il ümeralık"a,

80

İstanbul, Mondros antlaşması gereği İngiliz komu-tanlığının egemenliği altına girmiş, tersaneler işgal edilmiş, gemiler İzmit körfezinde demirlenmiş, Çukuro-va ve Adana Fransızlara verilmiştir. Bu sırada, kendi anlatımına göre Said-i Kürdi, Dar'ül Hikmet-il İslamiye'deki resmi görevinin yanı sıra 19 Şubat 1919 da Cemiyet-i Müderrisin (Müderrisler Derneği) yönetim kuruluna girer. Bu derneğin başkanlığını Damat Fe-rit'in bakanlarından Şeyh ül-İslam Mustafa Sabri, ikinci başkanlığını İskilipli Atıf Hoca yapıyordu. Derneğin adı daha sonra Teali-i İslam (İslamı Yükseltme) olarak de-ğiştirildi.

Trakya ve Anadolu'da birçok şubesi açılan dernek, öncelikle Kuvayı Milliye'ye karşı oluşturulan hareketleri destekledi.

Derneğin kuruluş tarihini 1919 yerine 1921 olarak veren Şahiner, milli güçlere karşı yürütülen eylemler-den söz etmemektedir. Said-i Kürdi, derneğin amacını şöyle belirtir:

"Cemiyetimizin meşrebi, beynel İslam muhabbetin manasına ve husumetin medlulüne husumettir. Ve mesleği: Ahlak-ı Ahmediyeye ile tahalluk ve sünnet-i nebevviyeyi ihya etmektir. Ve rehberi şeriat-ı gara ve seyfi berahin-i kati'a ve maksadı kemetul-lahtır. "122

İstanbul işgal altındayken açık olarak oluşturulan cemiyetin kurucuları arasında şu üyeler yer alır:

askeriden de "kaymakamlık (Yarbaylık)"a muadildir. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri, c. II, s. 385.
122 Malmisanij, agk., s.32 ve Nutuklar, Asar-ı Bediye, s. 377.
81

"Fatih Dersiamlarından Abdülfettah, Geyveli İbra-him Hakki, Muhammed Atıf, Beyazıt dersiamlarından Ermenekli Mustafa Safvet. (...) Birinci Başkan: Mustafa Sabri, İkinci Başkan: İskilipli Darülhilafetil-Aliyye ibtidai dahil medreseleri umum müdürü iskilipli Muhammed Atıf Efendi, Katibi umumi: Satvet Efendi. Azalar: Bedi-üzzaman Said Efendi, Eşref Efendizade Şevketi, Düzceli Zahit v.b"
Şahiner, "Görülüyor ki, bu cemiyet son derece büyük zevatı ihtiva ve ulvi gayeler taşımakta idi" diye yazmaktadır.¹²³ Ancak o "ulvi" yani "yüksek" amaçların ne olduğu açıklanmamaktadır.
O sıralar Anadolu hızla işgal edilmektedir. Dernek ise, "her fırsatta İslam'a saldıran ve hücum eden şa-hıslara cevap vermekte ve İslamiyeti müdafaa etmek-te"dir.
Yurt işgalle karşı karşıyadır ve Said-i Kürdi de, dernek adına, kadınların durumları ve fotoğraflarla ilgili görüşler yazar:
"Karılar yuvalarından çıkıp, beşeri yoldan çıkar-mış, yuvalarına dönmeli. Mimsiz medeniyet (Tan-rı buyruğu olmayan, Tanrı tarafından onaylan-mayan, Tanrısızların icadı uygarlık,) , taife-i nisayı (kadınlar güruhunu) yuvalarından uçurmuş, hür-metleri de kırmış, mebzul metayı (ortalık malı) yapmış. Şer-i İslam onları rahmeten davet eder, eski yuvalarına... Bir meclis-i ihvana (tarikata,
123Şahiner, agk., s. 243.
82

cemaata) güzel karı girdikçe riya ile rekabet, ha-set ile hodgamlık (bencillik) debretir (çatlatır) damarları! ...Yatmış olan hevesat, birdenbire uyanır. Taife-i nisada serbesti inkişafı (özgürlük gelişmesi), sebep olmuş beşerde, ahlak-ı sey-yie-nin (kötü huyların) birdenbire inkişafı. ...şu suret-ler denilen küçük cenazelerin (resimlerin) müte-bessim sey-yitlerin rolleri pek azımdır (büyüktür), hem müthiştir tesiri."¹²⁴
Şahiner'in dip notunda, "ceset seviciliğe" benzer bir yorumla "Bir resme bakınca uyanacak duyguların, ölü kadın vücuduna bakınca cinsellik duymakla" eşde-ğer olduğunu belirterek, Said-i Kürdi'nin görüşlerine derin bir açıklık getirmektedir,
Said-i Kürdi'nin açıklamasında kullandığı "Mimsiz medeniyet" sözcük oyununa risalelerde (kitaplarda) rastlanır. "Medeni" sözcüğünden "M" harfi yani "Mim" çıkarılırsa geriye "deni" sözcüğü kalmaktadır. Said-i Kürdi böylece "deni" derken "alçak" demiş oluyor.
Said-i Kürdi yazarlarının Müderrisler Cemiyeti (Daha sonra Teali İslam)'nin yalnızca İslamiyet düşün-cesi temelinde bir savunma amacı güttüğü izlenimi vermeye çalıştıkları görülüyor. Prof. Şerif Mardin gibi Amerika'da yerleşik bilim insanlarının da aralarında bulunduğu bu yazarlar, örgütün ulusal savaşıma karşı çıkarları desteklemek gibi bir "misyonu" olduğunu unutturma çabasındadırlar. Derneğin etkinliklerini Şerafettin Turan şöyle özetliyor:
124Şahiner, agk., s. 247.

"Trakya, Batı ve Orta Anadolu'da birçok şube açan derneğin özellikle Konya, Niğde, Nevşehir bölgesinde etkili olduğu görülmüştü. Nevşehir Şubesi başkam kaymakam Nedim'dir. İngiliz Mu-hipleri (Sevenleri/Dostları) derneğin de üyesi olan Konya Valisi Suphi de derneği desteklemiş-tir. Dernek, 26 Eylül 1919'da Kuvayi Milliye aleyhinde bir bildiri yayınlarken, Padişah'dan başka hiçbir kuvvet tanımadıklarını ve Kuvayi Milliye'yi dağıtmak için bütün güçlerini, mal var-lıklarını harcamaya yemin ettiklerini açıklamışlar-dır. Bu nedenle dernek, Bursa-Biga-Gönen yöre-sinde Gavur İmam ve Anzavur ayaklanmalarında rol oynayan Ahmediye derneğini desteklemiş-tir.!...) 2 Ağustos 1920'de yayınlanan bildiride halk, "Osmanlı saltanatına bağlı tebaayı yalan ve dolanla kandırıp" asker toplayan ve "şeriata ay-kırı olarak vergi alan" asilere karşı koymaya çağ-ırılmıştı.
Cemiyet-i Ahmediye, 1920 başlarında İngilizlerin desteği, Teali-i İslam ve Nigehban gibi kuruluşla-rının işbirliği ile kurulmuş, Kuvayi Milliye'ye karşı cihad ilan etmiştir. Anadolu'da suikastler düzen-lemek üzere İngilizlerce oluşturulan özel grubun içinde Nigehban, Kızıl Hançer ve Ahmediye Ce-miyetlerinin üyeleri de yer almıştır."¹²⁵
1920-1921 Anadolu'da işgalcilere ve İstanbul'daki Hanedan ile ona bağlı hükümetin kışkırttığı isyancılara
125 Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler, 82-84'den Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi, 2. Kitap, s. 165.
84

karşı mücadelenin yükselttiği yıllardır. Padişah'ın da onayıyla kurulan ve özellikle işgalci İngiliz ordusunun, istihbaratının desteğiyle eğitilen, ulusalçı güçlere ve halka acımasızca saldıran, katliamdan çekinmeyen Kuvayı İnzibatiye (Asayiş Kuvveti)'ye karşı da savaşıl-maktadır.

İşte bu dönemde İstanbul'da çeşitli örgütlere katılan Said-i Kürdi, Osmanlının çöküşünü "Jön Türklerin İslamiyetten ası (karşı)" olmalarına bağlayan, Sunuhat (1920), Hakikat Çekirdekleri (1920), Nokta (1921), Rumuz (1922), İşarat (1922) gibi küçük kitapçıklar ya-yınladı.¹²⁶

Dar'ül Hikmet-il İslamiye'de resmi görevli, Müder-risler Cemiyeti'nde ve Yeşilay'da yönetim kurulu üyesi olan Said-i Kürdi'nin resmi görevli Şeyhül-İslam Dürrizade'nin, Heyet-i Milliye'nin idam fermanına iliş-kin bir yazı yazdığı belirtiliyor. Milli kuvvetlere karşı yapmadığını bırakmayan örgütlerin kurucusu ya da yönetim kurulu üyesi olduğunu unutarak, Said-i Kür-di'nin Kuvayı Milliye'ye İstanbul'dan destek olduğunu yazanlar, onun yayınlandığı ileri sürülen bu yazıyı ka-nıt olarak sunmaktadırlar.

Bu yazıda söz, "ilmi" olarak dolaştırılıp, fetva il-men geçersiz demeye getirilmektedir. Milli mücadeleyi desteklemek için İstanbul'da yazılar yayınlanırken, An-kara'ya bağlı örgütlerin üyeleri idam edilip işkenceler altında kalırken, Said-i Kürdi'nin söz kalabalığı olan yazısının nasıl bir destek sağladığını, örneğin en azın-126 S. Albayrak, agk., s. 186.

85

dan millicilere karşı hangi girişimi önlediğini belirtme-leri de beklenir. Kürt Teali Cemiyeti üyelerinin bu bek-lentiyi karşılamaları olanaksızdır.

Hanedanlık ile hükümet ve İngiliz işgalcileri, sayı-sız yurtsever zindanlara attırıp işkence ettirirken, özel-likle Kürt (Nemrut) Mustafa Paşa başkanlığındaki sıkı-yönetim mahkemesi kararlarıyla idam ederken, 'Bedi üz-Zaman Said-i Kürdi' gibi bir "millici"ye hiç dokun-mamış oluyor..

Ancak ardılları, bu işin bir çaresini bulmuşlar ve İngilizlerin ondan korktuklarını ileri sürmektedirler. Hatta İngilizlerin bu olağandışı korkularının yanı sıra, Said-i Kürdi, birden görünmez olup İngiliz askerlerinin arasından geçip giderek kerametini göstermiştir.¹²⁷ "İn-giliz Başkumandanı"nın korkusunun kaynağı ise "hutuvvet-i site" adlı kitap olmuş oluyor. Şahiner'den okuyalım:

"Hutuvvat-ı Site'yi neşrettiği zaman, Çanakkale'de muharebe (1914-1915) oluyordu. İstanbul'un iş-galini (1920) müteakip, İngiliz Başkumandanı'na bu eser gösterilir ve Bedi üz-Zaman'ın bütün kuvvetleriyle aleyhte bulunduğu kendisine (İngiliz Başkumandan'a) ihbar edilir. O cebbar kuman-dan, idam kararıyla vücudunu ortadan kaldırmak istedi ise de, fakat kendisine (İng. Başkuman-dan'a) Bedi üz-Zaman idam edilirse bütün Şarki Anadolu, İngiliz'e ebediyen adavet (düşmanlık) edeceği ve aşiretler her ne pahasına olursa olsun

127 Şahiner, agk. s. 233-4.

86

isyan edecekleri söylenmesi üzerine, bir şey yapmaz."

Bu karışık durum biraz yalınlaştırılırsa, olay şudur: -Hutuvvat-ı Site kitabı Çanakkale savaşlarının so-nunu belirleyecek denli önemlidir.

-Said-i Kürdi'ye zarar gelirse Doğu Anadolu (Kürt-ler) İngilizlere karşı ayaklanır.

-İngilizler Said-i Kürdi'den korkarlar. Bu durum yeterince karışık olmakla birlikte, Milli mücadeleden yana olduğu ileri sürülen Said-i Kür-di'nin Doğu Anadolu'daki aşiretleri İngilizlere karşı ayaklandırabilecek denli büyük yetkisi ve etkisi olması-na karşın, bunu neden yapmadığı anlaşılamamaktadır. Onlar durumu şöyle açıklarlar:

"İstanbul'da, İngilizler, desiseleriyle (hileleriyle) şeyh'ül-İslamı ve diğer bazı ulemayı leyhlerine çevirmeye çalışmalarına mukabil; Bediüzzaman, Hutuvvat-ı Sitte adlı eseri ve İstanbul'daki faaliyeti ile, İngiliz'in alem-i İslam ve Türkler aleyhindeki müstemlekecilik siyasetini ve entrikalarını, tarihi düşmanlığını etrafa neşrederek, Anadolu'daki Milli Kurtuluş Hareketini desteklemiş, bu hususta en büyük amillerden birisi olmuştu."¹²⁸

O işgal yıllarında Çanakkale'de hangi savaşın sür-düğü anlaşılamıyor, ama Şarki bir işaretle İngilizlere karşı ayaklandırabileceği ileri sürülen bu gücün, Milli Ordu'ya karşı ayaklanan Koçkiri aşiretlerini durdur-

128 Tarihçe-i Hayat, Redoks, s. 123

87

mamasının nedenini de açıklamak gerekir. Oysa Said-i Kürdi, Kürt ayaklanmalarını yönetimin dinden uzaklaşmasına bağlamaktadır.

Bu durumda; Abdülhamit'e bile karşı durduğu ileri sürülen, Kürt milletinin hakları için her şeyi göze alan Said-i Kürdi'nin, Birinci Cihan Harbi'nin hemen arife-sinde başlayan Bitlis Kürt ayaklanmasını, Osmanlı ordusundaki subayların dinsizliğe tepki olarak aklamaya çalışması ise hiç anlaşılamaz. Said-i Kürdi bu isyana katılmaz, isyanı durdurmak için bir etkide de bulun-maz.

Milli mücadele döneminde İngilizlere karşı milli davrandığının bir kanıtı olarak öne sürülen yazılarda, onun Milli Kongreleri, Milli Heyeti olumlu bulunduğunu gösterir dolaylı da olsa, en küçük bir yoruma, değerlendirmeye rastlanmıyor.

Aslında onun milli mücadeleyi desteklemesiyle ilgili açıklamalar, milli kurtuluştan sonra yapılmıştır. Hiçbir kanıt, hatta tanıklığa dayanmayan bu "destek" iddiası onun kitaplarını yayınlayanlarca "Hutuvat-ı Site adlı broşürde büyük hizmet etmiş ve işgal kuvvetleri'nin planlarını bozmuştur" denilerek efsaneleştirilir. İngilizlerin hangi planlarını nasıl bozduğunun kanıtlarını açıklamak bu bilgiyi yayanlara düşmektedir.

Yazanları ve sevenleri, Said-i Kürdi'nin Kuvayı Milliyeyi ve Milli Mücadeleyi desteklediğine kanıt olarak, onun, Kurtuluş Savaşından yıllarca sonra yazdığı şu satırları göstermektedirler:

88

"Bir zaman İngiliz Devleti, İstanbul Boğazı'nın topraklarını tahrib ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâm-da (karışıklıkta); o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesi'nin başpapazı tarafından Meşihat-ı İslâmiyeden (İslam İşleri Dairesinden) dinî altı soruldu. Ben de o zaman Dâr-ül Hikmet-il İslâmiye'nin âzası idim. Bana dediler: 'Bir cevap ver.' Onlar altı suallerine, altı yüz kelime ile cevap istiyorlar. Ben dedim: 'Altı yüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hattâ bir kelime ile dahi değil; belki bir tükürük ile cevap veriyorum! Çünkü o devlet, işte görüyor-sunuz; ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurane üstümüzde soru sormasına karşı, yüzüne tükürmek lâzım geliyor. Tükürün o ehl-i zulmün (zalimlerin) o merhametsiz yüzüne!..' demiştim."¹²⁹

Türkiye'nin işgali döneminde aşiretlerin İngilizlere karşı Said-i Kürdi'nin Kürtleri bir tek işaretle ayaklandırmamasının ipuçlarını Kürdistan Teali Cemiyeti ve yandaşlarının faaliyetlerinde aramak gerekebilir. Kürdistan Teali Cemiyeti'nin, yaklaşmakta olan Paris (Paylaşım) Konferansına Kürtlerin örgütlü bir temsilcisi olarak katılma ve toprak kopararak bir Kürt devleti kurma amacıyla olduğu anlaşılmaktadır. Saidi Kürdi, kurucular arasındadır.

Onu Kürtçülük dışı bırakmak isteyen Türk müritler, bu eylemden söz etmezler. Ancak İngiliz Hava Kuvvet-129 Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s. 405.

89

leri Komutanlığı, Bağdat'tan yazılan gizli raporda, Kürdistan Teali Cemiyeti kurucuları şu sözlerle belirtilmektedir:

"Kürdi Mustafa Paşa, Molla Saidi Kürdi ve İbrahim Bey El Haydari (şu anda Irak Hükümeti'nin Evkaf Bakanı)'nin önde gelen üyelerden olduğu, Emin Ali Bedirhan'ın yardımcılığını yaptığı Seyid Abdülkadir başkanlığında 1918-1919 yıllarında İstanbul'da bulunan bir cemiyet."

Zinnar Silopi, cemiyetin amacı ve kurucularıyla ilgili olarak şunları yazar:

"İstanbul'da bulunan Kürt vatanseverleri, Kürdistan'ın hukuk-u milliyesini elde etmek amacıyla Kürdistan Teali Cemiyeti namıyla bir siyasi cemiyet tesis etmişlerdi. Bu cemiyetin müessisi bulunan Bediüzzaman Molla Said, Mikisli Hamza, Motkili Halil Hayali Beyler faaliyete geçerek cemiyete aza kaydetmekte idiler."¹³⁰

Aynı dönemde, İstanbul'da 'Kürdistan' adıyla yayınlanan dergide, Saidi Kürdi'nin yeğeni Abdulrehman El-Nurs'un Kürtçe olarak yazdığı bir yazı da yer almıştır.¹³¹ Cemiyet kurucuları, örgütlü ve kendi kendini yönetme yetisine sahip bir Kürt ulusunun varlığını göstermek için derhal şubeler açmışlardır.

¹³⁰ Zinnar Silopi, Doza Kürdistan, Stewr, Basımevi, 1969'dan aktaran Malmisanij, agk. s. 103.

¹³¹ Kürdistan, 22 Nisan 1919'dan aktaran Malmisanij, agk. s. 127.

90

Paris paylaşım konferansı

Öte yandan Paris konferansında temsil edilen Kürtler ve Ermeniler toprak paylaşımı, özellikle Van ili, konusunda anlaşamazlar, İngilizler yarım ağızla Kürtlerle otonomiden (özerklikten) söz ederlerse de, kalıcı bir çıkar sağlayamayan Kürt temsilcilerin elleri boş kalır. Aralarındaki toprak anlaşmazlığının çözümünü İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD'ye bırakan Ermeni ve Kürt temsilcileri Konferans Başkanı'na hitaben ortak bir dilekçe yazarlar:

"Büyük Barış Konferansına, 20 Kasım 1919-Paris Bay Başkan!

Bizler, aşağıda imzası bulunanlar, Ermeni ve Kürt uluslarının temsilcileri Büyük Barış Konferansı'na, iki ulusun da aynı arı kavimden ve çıkarlarının da aynı olduğunu ve aynı amacı, yani kendi bağımsızlıklarını amaçları güttüklerini belirtmekten şeref duyarız. Özellikle Ermeniler insafsız Osmanlı idaresinden kurtulmak çabasında oldukları ve genellikle hem Ermeniler ve hem de Kürtler her iki ulusa da zararlar getiren İttihat ve

Terakki komitesinin resmi ve gayri resmi kabinelerinin boyunduruğundan kurtulmayı zorunlu bulmaktadırlar.!...)

Şu halde Barış Konferansı'ndan, aramızda tam anlaşmaya varmış olarak beraberce sizden, ulus-ların hakları prensibine uygun olarak Birleşik Ba-ğimsiz Ermenistan ve Bağımsız bir Kürdistan'ın yaratılmasını, kurulacak olan bu devletlerin halk-

91

larımızın istekleri göz önüne alınarak büyük dev-letler yardımını alabilmesinin teminini, bu konu-da karara varılmasını ve de ülkemizin tekrar ge-lişmesi süresinde bu devletlerin gerekli olan eko-nomik ve teknik yardımlarını esirgememelerini ri-ca ederiz.

Delegasyonlarımız tarafından sizlere sırayla ra-porlar şeklinde sunulan aramızdaki anlaşmazlık konusu olan topraklara gelince, açık bir şekilde sizleri temin ederiz ki, bunların bir çözüme bağ-lanmasını Barış Toplantısı'nın kararlarına bırakı-yoruz. Çünkü verilecek kararın adaletli bir şekil-de verileceğine eminiz. Aynı zamanda her iki devletimizin de içinde yaşayan azınlıkların huku-ki haklarına saygı göstermek konusunda tam bir birlik içinde olduğumuzu da bildiririz. Boğos Nubar (Ermeni Milli Delegasyonu Başkanı) Dr. H. Ohancanyan (Ermenistan Cumhuriyeti De-legasyon Başkan Vekili) Şerif Paşa (Kürt Milli Dele-gasyonu Başkanı)"132

İmza sahiplerinden Boğos Nubaryan Paşa, daha bir yıl öncesine kadar Osmanlı emrindedir. Şerif Paşa ise, Osmanlı'nın Stockholm'deki elçisidir.

Her iki tarafın da, bağımsızlıklarını egemen devlet-lerden bir yardım dilenme yoluyla istemeleri daha uzun yıllar yineleneyecektir.

132Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Koral-Fırat Yayınları 1991, s. 122.

92

Said-i Kürdi'nin bu girişime karşı bir mektup ya-yınladığı belirtilmektedir. Türk bağılıları bu girişimi, onun Kürtlerin bağımsızlığı yanlısı olmadığını, Türklerle birlikten yana olduğunu ileri sürmek için kullana gel-mektedirler. Oysa Kürdistan Teali Cemiyeti tüzüğünün amaç maddesinde, açık ve yalınlıkla bağımsız Kürdis-tan hedefinden söz edilmiştir. Said-i Kürdi'nin tepkisi de, her zaman olduğu gibi, üstü kapalıdır ve Hristiyan Ermenilerle işbirliğine tepki göstermekle sınırlıdır. Ce-vat Dursunoğlu ise, durumu açıklamaktadır: "Cemiyetin mühründe Türkçe (olarak) 'Kürt Teali Cemiyeti', Fransızca (olarak) 'Autonomie du Kürdis-tan' yazılıyordu. Bu da Türklerden ayrılmanın nasıl bir felaket getireceğini pekiyi bilen Kürt halkından kötü niyetlerini saklamak içindi."133

Saidi Kürdi'nin kimi ardılları da, 'mütareke' aynı örtülü işgal döneminde etnik toplulukların cemiyetler kurmalarının yaygın olduğunu, Kürt Teali Cemiyeti'nin de bunlardan yalnızca biri olduğunu belirterek, işi za-manın gelip geçici bir modası olarak anlatma becerisini göstermekten geri kalmamaktadırlar. Oysa, kurtuluş mücadelesi döneminde, Ankara'daki meclisin etkisini yok etmek için; Marmara, Ege, Konya ve Yozgat'ta ör-gütlenen kalkışmalar, Karadeniz'de Rum Pontus saldırı-ları; Sivas'ın doğusunda da Kürt Teali Cemiyeti'nin desteğiyle Alevi Kürt Koçkiri ayaklanması başlatılır.

133Cevat Dursunoğlu, Milli Mücadelede Erzurum, Ankara, 1946, s. 18.

93

Cemiyetin örgütlediği Koçkiri ayaklanmasının amacı doğuda belirli bir toprak üstünde egemenlik sağlamak ve Paris'te elde edilemeyen hakları elde etmektir.

"Mustafa Kemal çağırdı" uydurması

Saidi Kürdi'nin ulusal kurtuluş savaşımını destek-lediğini ileri sürenler, onun bu savaşımı boğmayı amaçlayan kalkışmalarla ilgili bir açıklamasından söz etmemektedirler. Said-i Kürdi Anadolu'da olanlardan habersiz bulunabilir. Ancak o, Batı Anadolu ulusal cephesini yıkmak üzere Marmara'ya salıverilen Kuvayı İnzibatiye, bu tür kuvvetlere verilen genel adla Hilafet Ordusu'nun İstanbul'da İngilizlerce eğitildiğinden ha-berdar olmaması olanaksızdır. Milli güçleri desteklediği belirtilen Said-i Kürdi'nin bu ihanet ordusunun halka saldırısı üstüne, hiç olmazsa küçük bir sitemini açıkla-mış olması beklenirdi.

Bağılıları ve yazanları, bu tür ayrıntılardan söz etmiyorlar, ama Mustafa Kemal'in onu, mücadele için Ankara'ya 18 kere davet ettiğini, onun ise "Ben tehli-keli yerde mücadele etmek istiyorum. Siper arkasında mücadele etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziya-de, burayı daha tehlikeli görüyorum" diyerek bu isteği geri çevirdiğini ileri sürerler.134

İstanbul elbette çok tehlikelidir. Ancak hiçbir gizli yaşamı olmayan Said-i Kürdi'nin işgal kuvvetlerince tutuklanmaması da şaşırtıcıdır. Yazanlarına göre, İngiliz komutan onun "binler talebeler"inden korkmuştur.

An-

134 Şahiner, agk. s. 252.

çak bu İngiliz komutan, İstanbul'da ulusal kurtuluş için eylemlerde bulunan yurtseverleri yakalayıp işkenceden geçirirken, TBMM ordusunun "binler" askerlerinden hiç korkmamıştır.

Yurdunu savunmak için Müdafaa-i Hukuk cemiyeti-tini kuran, savaşçı birlikler oluşturulması için var güçle-riyle çabalayan, elde silah cephelerde savaşanları boğmak için her türlü kışkırtmayı yapan Halife'ye bağlı işgalci İngiliz yordakçısı cemiyetlerin girişimlerine karşı dimdik ayakta duran müftüler ve diğer din görevlileri-nin tehlikesiz yerlerde "mücadele" etmiş oldukları da söylenemez.

Ayrıca Said-i Kürdi'nin kurtuluş savaşının hazırlık döneminde gerçekleştirilen Erzurum ve Sivas kongrele-riyle ilgili destekleyici herhangi bir açıklamasına rast-lanmıyor.

Sonuç olarak, Said-i Kürdi, savaş döneminde İs-tanbul'da Kürt Teali Cemiyeti, Müderrisler Cemiyeti (Teali-i İslam Cemiyeti), Yeşilay Cemiyeti gibi örgüt-lerde bulunmuş, Dar'ül İslam'da maaşlı olarak çalışmış-tır, ama ulusal kurtuluşu desteklemek üzere yoğun ça-lışmalar yapan örgütlerle ilişki içinde olduğunu gösterir bir iz bulunmamaktadır.

Onun yaşamının tüm ayrıntılarını bilen bağluları ve yazarları ise, "milli mücadeleyi desteklemiştir" gibi bir söylenti yaymışlardır. Bu noktada belirtmeli ki, bağluları Türk çocuklarını örgütleyebilmek için onu "Kuvayı Milliyeci" yapmakta, Kürt çocuklarını örgütlemeyi dü-şünen bağluları ise, onun Kürdistan Teali Cemiyeti ça-lışmalarına önem vermektedirler.

95

Bir zihin ve dimağ bunalımı daha

Kitaplarda ona, İstanbul'da "gizli bir milli vazife" yaptırılar, onun 1921'de arkadaşının ihanetine uğra-dığını ve bunalıma girdiğinden Van'a gittiğini yazıyor-lar. Bu arkadaşın kim olduğunu ve ihanetin niteliğiyle ilgili küçük ve dolaylı da olsa bir açıklamada bulun-mamaktadırlar. Onun bir "zihin ve dimağ bunalımına" girdiğini yazmakla yetinenler, bu hastalığın eski bir hastalığın sonucu olup olmadığını da belirtmemektedir-ler.

Yalnızca, İstanbul'dan "tiksinti duyduğunu" söyle-mekle yetinmektedirler. Bu arada 1921'de Van'a hangi aylarda gittiği de bilinmezler arasındadır.

Said-i Kürdi'nin maaş aldığı Dar-ül Hikmet-il İslamiye 1922 yılında kapatılmıştır. Şahiner, onun resmi görevinin sona erdiğini ve yaz aylarında Anka-ra'ya gittiğini belirtiyor. Oysa Van'a gitmişti. Bu arada ne olup da, İstanbul'a döndüğü ve resmi görevinin ne zaman sona erdiği de belirtilmemektedir.

Şahiner'in yazdığına göre Büyük Taarruz sırasında Ankara'da olmuş oluyor. Oysa Malmisanij, onun Kasım 1922'de, yani kurtuluştan iki ay sonra, Ankara'ya gel-diğini yazıyor. Onun meclis tarafından şifre (gizli tel) ile davet edildiğini, hatta Ankara istasyonunda törenle karşılandığını yazarlar da bulunuyor. Öte yandan Da-va Dergisi, onun "seyahatini" ve İstanbul'daki "milli vazife"sini şu satırlarla anmaktadır:

"Bediüzzaman'ın İstanbul'da yaptığı bu muvaffa-kiyetli hizmeti Ankara hükümeti takdir edip M. Kemal tarafından 3 defa, şifre ile Ankara'ya da-

96

vet edilirse de o cevaben: 'Ben tehlikeli yerde mücadele etmek isterim. Siper arkasında savaş-mak benim hoşuma gitmiyor. Ankara'dan ziyade burayı daha tehlikeli görüyorum' diye teklifleri red eder. Fakat eski dostu Seyyid Taha'nın ısrarı neticesinde Bediüzzaman 9 Kasım 1922'de trenle Ankara'ya hareket eder. Seyyid Taha ve bir he-yet tarafından karşılanır."

TBMM Başkanı ve Başkumandan Mareşal Mustafa Kemal, bu anlatıma göre, onu gizli mesaj (şifre) ile Ankara'ya çağırılmış oluyor. Ancak ne her türlü kanıt peşinde koşanlar ne de Said-i Kürdi'nin kendisi "şifre" denilen belgeleri göstermiyorlar. "Şifre" çağrılar ger-çekse, son zafer için varlık yokluk saldırısı döneminde Said-i Kürdi Başkumandan'ın çağrısına uymamış olu-yor. O savaş bittikten sonra, Lozan'da barış görüşme-leri başlarken geliyor.

İstanbul hala işgal altındadır. Lozan'da Avrupalılar ve Amerikalılar Türkiye'nin bağımsızlığını tanımamak-ta, egemen bir devlet kurulmasını, diye her türlü baskı-yı yapmaktadırlar. Bu sırada Said-i Kürdi ise "İslama ve ibadete çağrı" bildirimleriyle meclise gelir ve dağıt-maya başlar. Bildirinin 4. maddesinde isyan çıkacağı ileri sürülmektedir:

"Bir zamanlar Beyt uş-Şebab aşirinde (aşiretlerinde) isyan vardı. Ben gittim, sordum: 'Sebepler nedir?' De-diler ki: 'Kaymakamımız namaz kılmıyordu; öyleyse dinsizlere nasıl itaat edeceğiz? Hâlbuki bu sözü söy-leyenler de namazsız, hem de eşkiya idiler."

97

Bu bildiriden bir yıl sonra 1924 te Kürt isyanı ger-çekleşir. Said-i Kürdi'nin bildiriyle yeni kurulmakta olan devlete gözdağı verildiği de söylenebilir. Cemal Kutay ise, onun yalnızca bildiri dağıtmadığını, aynı zamanda mecliste bir de konuşma yaptığını yazmaktan kendini alamıyor.¹³⁵

Bu tehdit bildiri, 1990'lı yıllarda ilginç bir biçimde kullanılacaktır. Refah Partisi milletvekillerinden birinin, parti yandaşlarının Almanya toplantısında yaptığı konuşma televizyon ekranlarına, "Bizim Said tutmuş bu Mustafa'nın yakasından ve bana bak, demiş" sözüyle yansiyacaktır:

Kışkırtıcıları böylesine konuşturan da Said-i Kür-di'nin kendi anlatımıdır:

"Ankara'da Mustafa Kemal'in şiddet ve hiddetle divan-ı riyasete girip: 'Seni buraya çağırдық ki, bize yüksek fikir beyan edesin. Sen geldin nama-za dair şeyler yazdın, içimize ihtilaf verdin!' de-diğini, Said'in de ona: 'Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduddur.' dediğini..."¹³⁶

Bu anlatıma göre Said-i Kürdi'yi Ankara'ya "yük-sek fikir"lerinden yararlanmak üzere Mustafa Kemal çağırılmış oluyor. Ayrıca Mustafa Kemal, namaza da karşı çıkmış oluyor ve kızıyor. Böyle bir olayın başkaca bir kanıtına ve tanığına rastlanmıyor. Said-i Kürdi, Mustafa Kemal'in duygularına ve ilkelerine zarar verdi-ğini ve fakat Mustafa Kemal'in kendisinden korkarak özür dilediğini; bunun nedeninin keramet olduğunu da ileri sürüyor:

135 Cemal Kutay, Bedüzzaman Said Nursi, s. 272.

136 Said-i Kürdi'nin bu konuyla ilgili sözleri Risale-i Nurlarda 11 kez yi-nelenmektedir.

98

"Mustafa Kemal bir nevi tarziye verip (özür dile-yip) hiddetini geri aldığı ve Mustafa Kemal'in hissiyatını ve prensiplerini rencide ettiği (kırdığı) halde kendisine ilişmemesini ve bu cebbar ku-mandanların âdeta Eski Said'den korkmalarının Risale-i Nur'un ilerideki kahraman şakirdlerinin şahs-ı mane'isinin hârika bir kuvveti ve Risale-i Nur'un parlak bir kerameti olduğu yazılıyor."¹³⁷

Said-i Kürdi, yıllar sonra mahkemeye çıkarıldığı-nda "Said ve arkadaşları, Mustafa Kemal'e din yıkıcı, süfyan demişler ve kalblerdeki sevgisini bozmağa ça-ışmışlar. Onun için mahkûm ediyoruz. Acaba ölmüş gitmiş bir adamın şahsına karşı bin defa böyle itiraz (hakaret anlamında) da olsa, umumî bir dava oluyor. Mahkeme-i adalet buna dair böyle bir hükmü vermek, elbette pek acib bir mana iş içinde (işin içinde pek acayip bir anlam) var" diye yazarak, ölmüş kişinin ar-dından kötü sözler söylenebileceğini de göstermiştir.¹³⁸

Sonuç olarak, Said-i Kürdi'yi Abdülhamit karşısın-da kahramanlaştıranlar, bu kez onun kendi anlatımla-rından Mustafa Kemal'e karşı isyancı oldu, diyerek ve yine onun "Mustafa Kemal'e karşı Nur'un tokadı" söz-lerinden güç alarak Said-i Kürdi'yi yücelttikleri görülü-yor.¹³⁹

137 Şualar, Redoks, s. 434.

138 Emirdağ Lahikası-2, Redoks, s. 161.

139 Şualar, Redoks, s.383.

99

Bir kez daha mağarada

Said-i Kürdi, 1923 Baharında Ankara'dan Van'a gider ve "Erek dağındaki Horhor mağarasında" yaşa-maya başlar. Daha önceleri de, "zihin ve dimağ" bu-nalımı ile hastalandığında o dağa gitmiş ve kendi anla-tımına göre aşağıya mağaranın önüne düşmüştü.

Said-i Kürdi, yıllar sonra Van'dan Ankara'ya geliş öyküsüne şaşırtıcı bir öykü daha ekler:

"Bir zaman sonra Mustafa Kemal, iki defa şifre ile, Van Vilayetinin eski valisi ve benim dostum Tahsin Bey'in vasıtasıyla beni -neşredilen Hutuvat-ı Sitte'ye mükâfaten taltif için- Ankara'ya celb etti, gittim. Şeyh Sünusî Kürdçe lisanı bil-mediğinden beni onun yerinde üçyüz lira maaşla vilayat-ı şarkıye vaiz-i umumîsi, hem meb'us, hem diyanet riyaseti dairesinde Dâr-ül Hikmet azalarıyla beraber eski vazifem ile memnun et-mek ve benim Van'da temelini attığım Medreset-üz Zehra ve şark dâr-ül fûnunuma Sultan Reşad'ın verdiği ondokuz bin altun lira -ikiyüz meb'us içinde yüzaltmışüç meb'usun imzasıyla-yüzellibin banknota iblağ edilerek kabul edildiği halde; ben Beşinci Şua aslının verdiği haberin bir kısmını, orada bir adamda gördüm. Mecburi-yetle o çok ehemmiyetli vazifeleri bıraktım. Ve bu adamla başa çıkılmaz, mukabele edilmez diye, dünyayı ve siyaseti ve hayat-ı içtimaiyeyi terk edip yalnız imanı kurtarmak yolunda vaktimi sarfettim. "140

140 Şualar, Redoks, s. 359.

100

Her zamanki karışık anlatımı yalınlaştırırsak Said-i Kürdi'nin anlatımından şu sonuçları çıkartabiliriz:

-Said-i Kürdi Van'dadır.

-Mustafa Kemal onun Hutuvat-ı Sitte'sini çok be-ğenmiş oluyor. Said-i Kürdi'yi ödüllendirmek istemiş oluyor ve onu Ankara'ya getirtmiş de oluyor.

-Mustafa Kemal, Libyalı Şeyh Sunusi'yi doğu illeri genel vaizliği makamına getirmeyi düşünmüş oluyor. Ancak Libyalı Şeyh Sunusi, Kürtçe bilmemektedir. Oy-sa Doğu illerinin tümünde Kürtçe egemendir. Vaizlik için Kürtçe bilmek gerekir.

-Mustafa Kemal, Said-i Kürdi'yi ödül olarak diya-nete almak ve Şeyh Sunusi yerine Doğu İlleri Umumi Vaizi yapmak istemiş oluyor.

-Said-i Kürdi, Van'da üniversite kurmak için daha önce Sultan Reşad'tan 19.000 altın almış oluyor. Her-halde "tahsisat" demek istiyor. Çünkü 19.000 bin altın çok büyük bir paradır.

-Mustafa Kemal, 163 milletvekili imzasıyla bu tuta-rı 150.000 liraya çıkarmış oluyor.

-Said-i Kürdi, bu ödülleri kabul etmemiş oluyor, çünkü 5. Şua ona bir haber vermiştir. O da, Mustafa Kemal ile baş edilemeyeceğini düşünerek görevleri ka-bul etmemiş oluyor.

Oysa Said-i Kürdi, o zamanlar Ankara'ya bir kez gelmiştir. O gelişinde de mecliste bildiri dağıtıp ilgi göremeyince Ankara'dan Van'a gitmiştir. Mustafa Kemal'in ya da meclisin "Doğu illeri umumi vaizliği" gibi bir makam oluşturduğunun hiçbir kanıtı yoktur. Böyle bir makamın Şeyh Sunusi ile hiçbir ilgisi olamaz, çün-101

kü Şeyh kendi ülkesi Libya'da etkin bir kişidir ve ora-da görevleri vardır.

Said-i Kürdi'nin 1912 Balkan gezisinde Sultan Re-şat'tan üniversite için tahsisat aldığını yazarların hiçbi-ri, Said-i Kürdi'nin kendisi de, bu gezide altın lira alındığını yazmamışlardır.

"Süfyan ve bir İslam Deccalı M. Kemal"

Olmayan tahsisatı ve önerilmemiş makamı Said-i Kürdi'nin reddetmesi olanaksız. Zaten o Van'dan An-kara'ya getirilmemiştir. Bu arada belirtmeli ki, Said-i Kürdi'nin önerilenleri kabul etmemesinin nedeni olarak gösterdiği 5. Şua'da şu satırlar bulunmaktadır:

"Süfyan ve bir İslâm Deccalı (nin), Mustafa Kemal olduğu Beşinci Şua'da anlaşılıyor."141

Said-i Kürdi'ye göre Mustafa Kemal bir "Süfyan"ın ta kendisidir ve "yerde ve gökte lanetlenmiştir. Allah (c.c.)'ın yarattığı mahlukatı içinde en çok zulüm yapan kimsedir."142

Mustafa Kemal'e yakıştırdığı bu kimlik yalnızca bir hakaret içermez. Dinsel temeli çok daha kötüdür. Süfyan, "Hz. Ali (R.A)'dan rivayete göre; (..) çocukları ve hatta kadınların karınlarındaki bebekleri bile öldü-rür." Süfyan'ın cinayetleri bunlarla sınırlı değildir: "Oralarda katliamlar yapacak, alimleri öldürecek, Mushafları (Kur'an-ı Kerimleri) yakacak, camileri tahrib edecek, haramları kaldıracak, eğlence ve fuhuş yerlerinin açılmasını emredecek."143

141 Şualar, Redoks, s. 417.

142 Hayrettin Gümüşel, Beklenen Mehdi, s. 143.

143a.g.k., s.143.

102

Said-i Kürdi'nin Mustafa Kemal'e yakıştırdığı ikinci kimlik olan 'Deccal' ise "Kıyametten az evvel çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve za-rarlı şahıs, yalancı Mesih"dir.

Deccal (Said-i Kürdi'ye göre Mustafa Kemal) bir felaket taşıyıcısıdır:

"İmam Müslim'in Esmâ binti Yezid'den rivayetine göre Resullullah bir gün onlarında bulunuyordu. Deccal'den bahsederken... şöyle buyurdu: Onun (Deccal'in) zuhurunun (ortaya çıkması) öncesinde alamet olarak üç yıl olacaktır. Birinci yıl gökyüzü yağmurlarının üçte birini yağdırmayacak ve yer-yüzü bitkilerinin üçte birini çıkarmayacaktır. İkinci yıl, gökyüzü yağmurlarının üçte birini yağdır-mayacak ve yeryüzü de bitkilerinin üçte ikisini çıkarmayacaktır. Üçüncü yıl ise gökyüzü hiç yağmur yağdırmayacak ve yeryüzü de hiç bitki çıkarmayacaktır."144

Cemal Kutay ise, Said-i Kürdi'nin Mustafa Kemal düşmanlığına inanmamaktadır. "Tarih Ne Zaman İbret-tir" adlı kitabında, "Said-i Nursi, Bediüzzamanlık vas-fını, değişen binbir kıymet ölçüsü içinde haşmetle sür-dürüyor ve nesiller sonra huzur devirlerinin hasret ve ümidi oluyor, olmakta devam ediyor" diye yazmıştır.

Uğur Mumcu, gazete yazısında Kutay'ın satırlarını ele alır. Kutay da, ona yolladığı mektupta "Ben Bediüzzaman Said-i Nursi'nin yeminli Atatürk düşmanı olduğunu bilmiyorum. Böyle ağır bir ittihamı (ithamı) 144 Hayrettin Gümüşel, agk., 148-9.

103

doğrulamaya de rastlamadım. Menfiliğini ta-rihin ve vicdanın tasdikindeki böylesine bir hareketi öğrendiğim an, sizin gibi susmaz, karşısına çıkardım" diye yazar.145

Said-i Kürdi, Van'da mağarasına çekildikten on-larca yıl sonra, onun talebelerinin en ünlüsünün "Be-nim laik düzen için tehlike olduğum iddiaları ortaya atılıyor. Ben haftanın 7 günü konuşma yapan, konfe-ranslara

katılan bir adamım. Bunların içinde irtica yanlısı veya cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı bir tek cümlemi bulsunlar, bir mağarada inzivaya çekili-rim." sözü gazetelere geçer.146 Ancak, Erzurum'da kitlesel bir katılımıla "Deccal vaazı" verdiğini ileri süren bu kişi, Amerika'da "İnziva-ya" çekilir.

Şeyh Said ile üç gün üç gece

Oysa Said-i Kürdi, mağarasında inzivada değildir. Van şehrine iner ve halkla derin sohbetler eder; sonra da İstanbul'a gider. Onu yazanlar, Van'dan ne zaman ve hangi amaçla İstanbul'a gittiğini belirtmiyorlar.

An-cak, Eylül 1924'te Said-i Kürdi, Van'a gitmek üzere yola çıkar ve Erzurum'a gelir.147 "Azadi" örgütünün ile-ri gelenlerinden Miralay Cibranlı Halit ve Baba Bey ile görüşür.148 Said-i Kürdi'nin kardeşi Kürt ayaklanmasını

145 Uğur Mumcu, Said i Nursi'nin Atatürkçülüğü (!), Cumhuriyet, 15 Şubat 1981

146"Mağara'ya Girerim", Hürriyet, 19.4.1998

147 İngiliz Hava Kuvv. K. Bağdat 11/11/1924 gizli rapor.

148Genç (Bingöl) milletvekili Hamdi (Yılmaz) Bey'in şifresi. Uğur Mumcu, Kürt İslam Ayaklanması, s. 70.

104

V

yönlendiren 'Azadi' örgütünün Van yöneticilerinden-dir.

Prof. Şerif Mardin ya da Şahiner ve öteki biyogra-fi yazarları bu geziyle ilişkilerden söz etmiyorlar. Onla-ra göre Said-i Kürdi hala Van'daki Horhor mağarasın-da yaşamaktadır.

Malmisanij'e göre, 1925 yılında 'Hubab' adlı kitap Ankara'da Said-i Nursi adıyla basıldı.149 Aynı yılın Şu-bat-Mart aylarında Şeyh Sait ayaklanması başladı. Said-i Kürdi Van'da sorgulandı ve önce Antalya'ya, daha sonra Burdur'a ve Isparta'ya gönderildi. Isparta'nın Barla ilçesinde yaşamaya başladı.

Barla'da iken Hulusi Yahyagil, Abdullah Yeğin ve Mustafa Sungur yeni "şakirdler" oldular.150

Said-i Kürdi'nin Şeyh Sait ayaklanmasıyla ilişkisi üstüne çelişkili yaklaşımlar sergilenmektedir. Özellikle Türk yandaşları, onun bu ayaklanmaya katılmadığını belirtmeye özen gösterirler. Bu özenin nedeni, ayaklanmanın İslamcı bir hareketin ürünü olmaktan çok Kürtçülük yanının açığa çıkması olabilir. Öte yandan Kürt kökenlilerin yaklaşımları değişiktir.

Said-i Kürdi, kendisini Isparta'da görmeye gelen Şeyh Said'in torununa "Ben, birader-i azamım Şeyh Said Efendi'nin hayfını aldım" der.

1950'li yıllarda Şeyh Said'in oğulları Şeyh Ali Rıza ve Şeyh Selahaddin'i Ankara'ya çağırarak, Beyrut ote-linde görüşür. Oteldeki görüşmecilerden Abdullah Fırat

149 Malmisanij, agk., s.15. 150Şakird: Talebe, çırak, mürit.

105

onun Şeyh Sait İsyanı ile ilgili çarpıcı açıklamalarını şöyle aktarıyor:

"Birader-i azamım Şeyh Said Efendi, büyük bir şeref ve derece ile vazifesini tamamladı. Ben de, bu hadisede onunla beraber cihada, Diyarbe-kir'de şehadete nail olmayı arzuluyordum."1 Said-i Kürdi ayrıca, 5 Mayıs'ta (1924 olmalı), Er-zurum'da Gülabizadelerin köşkünde Şeyh Said'le bu-luştuğunu anlatır ve ekler:

"Beraber üç gün, geceli gündüzlü bir arada kal-dık. Cihad-ı ekberin yapılması gerektiğini ve bu-nu Müslümanlar deruhte etmediği takdirde, he-pimizin mes'ul olacağını izah etti. Benim konu hakkında kanaatimi belirtmemi istiyordu. Ben de ona dedim: Siz bundan şüphe mi ediyorsunuz?" Şeyh Said ile ilgili eserlerde bu yazılanlara ya da benzerine rastlanmıyor. Ancak anlatılanlara göre Said-i Kürdi, Şeyh Said isyanına katkısını anlatmayı sürdürü-yor:

"Beraber istişare neticesinde yardımlaşma esasla-rını tesbit edebiliriz. Bir sene sonra Diyarbekir'in Lice veyahut Piran mıntıkasında görüşmek şartı-la birbirimizden ayrıldık. Van'a, Bitlis'e gittim. Aldığımız kararları oranın şeyhlerine anlattım. ...Diyarbekir'e gittim. Fakat Şeyh Efendiyle gö-rüşemedim."

İlginç olan durum, buluşmaya söz verilen yerde is-yanın başlamış olmasıdır. Bu kaynağa göre, Said-i 151M.İslamoğlu. agk. c.III, s.393-4.

106

Kürdi, "Tabii kıyam başlar başlamaz devlet beni he-men derdest etti" der.

Oysa Said-i Kürdi, ayaklanmanın başlarında değil, bastırılmasından sonra tutuklanır.

Aynı kaynağa göre, Said-i Kürdi ayaklanmanın daha başında tutuklanmasını gerekçe göstererek Şeyh Said'in yanında savaşmamaktan üzgündür:

"Hapishane ve sürgünler benim elimi kolumu bağ-ladı ... 'Ben niçin Diyarbekir'de şehit edilen 46 kişinin içinde yoktum?' diye kederler ve gamlarla teessürümden ağladım"

Said-i Kürdi, katılmamış olmaktan üzüntü duydu-ğu ayaklanmayı nasıl sürdürdüğünü de açıklamaktan geri kalmaz:

"Onlar her ne kadar Birader-i Azamımı şehid etti-ler, ben de onlardan (elini birbirine vurarak) bir milyon insanı Şeyh Said'in yoluna getirdim. Bu da benim için kafi hizmettir."

Değişik İslamcı hareketler bu konuyu, kendilerine uygun gelecek biçimde aktardıklarından, Şeyh Said'in oğullarıyla yaptığı görüşme sırasında söylediklerini kı-saltarak vermektedirler. Aynı görüşmede, Said-i Kürdi şunları da söylemiş:

"Kardeşim Şeyh Said kıyama başladığı zaman Van'da mağarada idim. Kendisine bir mektup yolladım. Mektubumun cevabını alamadan duy-dum ki, kardeşim Şeyh Said ayaklanmıştır. Dü-şündüm ki, mağaradan çıksam bile, bir faydam olmazdı, sonra beni mağarada yakalayıp sürgüne gönderdiler. Altı yıl süre ile dizlerime vurarak

107

esef çekip memleketimizde fiili olarak yapılan mukaddes cihaddan mahrum kaldım."

"Mukaddes cihad" olarak nitelediğin Şeyh Said ayaklanmasına katılmamış olmasına böyle gerekçeler bulan Said-i Kürdi, silahla olmasa bile, kendisinin de propaganda ve örgütlenme yoluyla uzun dönemli bir ayaklanmaya giriştiğini şu sözlerle belirtir:

"Daha sonra bana denildi ki, 'Kardeşin Şeyh Said üzerine, küfr-i mutlak karşısında silahıyla elhad etmek vacip oldu. O silahı ile küfr-i mutlakı kal-dırdı. Cühl-i mutlak kaldı. Cühl-i mutlak kaldır-mak için kalemle cihad etmek de senin üzerine vacip oldu.' Ben de cühl-i mutlak karşısında ka-lemimle cihad ettim."

Bu sözlere göre Şeyh Said'in savaşarak kaldırdığı 'küfr-i mutlak' yani 'kafirler ve dinsizler' T.C. yönetimi olmalı. Said-i Kürdi de, 'mutlak cahillere' karşı savaş-maktadır.

Öteki sevenleriyse, bu sözlere aldırış etmezler ve onun ayaklanmaya katılmadığını, hatta engellemeye çalıştığını, Van'daki Kör Hüseyin Paşa'nın ayaklanma-ya katılmasına engel olduğunu ileri sürmektedirler. Şeyh Said ayaklanması salt dinci bir kalkışma ola-rak alındığında, bu çevreler Şeyh Said'den yana ol-maktadırlar.

Kürt milliyetçiliği yanı ağır basınca da uzakta dur-maya özen göstermektedirler. Bu çelişkiler anılara bambaşka uydurmalar olarak yansımaktadır. Şahiner de hiçbir yorum yapmadan bu anılara yer verir:

108

"1926'da askeri harekât oluyor. Harekatı idare eden Fevzi Çakmak 'hiçbir ziruh (canlı) bırakma-yacaksınız' diye emir vermiş. Yüz bin kişiyi, size yeşillik vereceğiz, diye bir vadiye götürüyorlar. Orada makineli ile hepsini öldürüyorlar."152

Bazı Kürt hareketi yanlılarıysa onun ayaklanmayı desteklemediğinden yakınmaktadırlar. Cemil Gündo-ğan "Beyt üş-Şebab İsyanı" adlı kitabında şu yorumu yapmaktadır:

"Hiç kuşkusuz, bu söylenenler, (19)24 dinsel re-formlarının dinci kesimde sebep olduğu bütün kopuşmanın, isyan saflarına aktığı anlamına gel-miyor. Dincilerin bir kısmı harekete hiç katılma-dılar. Bu kesime örnek olacak ünlü Said-i Nursi'nin adını verebiliriz. Hem de koyu Kürt ulusalcılığına bulaşmış bir geçmişe sahip olması-na rağmen."153

Gündoğdu, Şeyh Said ayaklanmasına ilişkin bir değerlendirme daha yapmaktadır:

"Said-i Nursi'nin genelde Kürt meselesiyle, özelde de Şeyh Sait ayaklanmasıyla ilişkisi konusunda, çok karışık iddialar vardır. ...Propaganda yanı ağır basan Kürt çalışmaları, Şeyh Sait ayaklan-masının bu dinsel boyutunu göz ardı etmektedir. Oysa Şeyh Sait ve köprübaşını tutmuş diğer cephe kumandanlarının su katılmamış birer şeri-atçı oldukları tartışma götürmez."

152 Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 181-2.

153 C. Gündoğdu, Beyt üş-Şebab İsyanı, s. 175.

109

Said-i Kürdi'nin ayaklanma ilişkisi ne denli karışık-sa niteliği de o denli karışıktır. Bunun nedeni, tarihsel olaya ön yargı ve ön kullanım niyetleriyle yaklaşım olabilir.

Aynı kitapta ayaklanmanın "seküler Kürt önderli-ğinin elinden çıkarak Kürt dinci kanadına geçtiği" be-lirtiliyor. Oysa ayaklanmayı örgütleyenler arasında herhangi bir çekişme olduğuna ilişkin herhangi bir ta-nıklığa rastlanmıyor. Şeyh Sait ayaklanmadan bir yıl önce başa getiriliyor. Hareketin, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı

duran halifelik ve saltanat yanlılarının des-teğini elde etmek ve aşiretler üzerinde bir etki yarat-mak için böyle bir seçim yaptığı da düşünülebilir.

Kurtuluş savaşının son iki yılında istihbarat merke-zi yöneticiliği yapmış olan Miralay Hüsamettin Ertürk, Bedirhanilerden Nemrut (Kürt) Mustafa Paşa'nın Bağ-dat'a kaçtığını ve Şeyh Sait ayaklanmasını hazırladığını belirtmektedir.154 Sonuç olarak, Said-i Kürdi ayaklan-ma ile ilişkisi üstüne çelişik açıklamalarda bulunuyor. "Risale" adı yeğlenen kitaplarında, ayaklanmayı eleştiriyor, ama Şeyh Sait'in oğullarına ve torununa ayaklanmayı gönülden desteklediğini, hatta bu ayaklanmayı, propaganda yaparak, "milyon şakird" yetiştirerek sürdürdüğünü açıklıyor.

Ancak onun biyografisini yazma iddiasındaki Prof. Şerif Mardin, Necmeddin Şahiner ve Bedirhanilerden Cemal Kutay, bu olayı tümünden yok saymaktadırlar. Ona cebir-matematik kitabı yazdıran, anatomi kitabı ve 164 H.Ertürk, iki Devrin Perde Arkası, s. 378.

110

1268-1305 sayfalık sözlüğü ezberletenler, onun Şeyh Sait ayaklanması üstüne söylediklerine değinmemektedirler.155

Allahın mucizesi kitaplar ve Mehdi

Şeyh Said önderliğindeki ayaklanmayla ilişkisi ne-deniyse Barla (Isparta) ilçesinde zorunlu yaşamayla cezalandırılan Said-i Kürdi, yaşamında yeni bir mücade-leye girişir. Belki de kendisi yazı yazmasını bilmediğinden biteviye anlattıklarını, çocuklar yazar.

Kitapçıklar (risaleler) oluşur. Bu kitapçıkları "Al-lah'ın bir mucizesi" olarak niteler. Bu kitap oluşturma işi 30 yıl sürecek ve kitapların sayısı 130'u bulacaktır. "Mucize" olarak nitelediği bu girişimi için Allah tara-fından görevlendirildiğini yıllar sonra açıklayacaktır: "Yedinci Risale olan Yedinci Mes'ele Şu mes'ele "Yedi İşaret'tir. Evvelâ tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı ina-yeti izhar eden 'Yedi Sebeb'i beyan ederiz: Birinci Sebeb: Eski Harb-i Umumî'den evvel ve evâilinde, bir vakıa-i sadıkada görüyorum ki: Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altın-dayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları, dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanım-dadır. Dedim: "Ana korkma! Cenab-ı Hakk'ın emridir; o Rahîm'dir ve Hâkim'dir." Birden o ha-lette iken, baktım ki mühim bir zât, bana âmira-155 Cemal Kutay, Kürt milliyetçilik hareketinin önde gelen aşiretlerinden Bedirhanilerden Tahir Bedirhan Bey'in oğludur.

111

ne diyor ki: "İ'caz-ı Kur'anı beyan et." Uyan-dım, anladım ki: Bir büyük infilâk olacak. O infi-lâk ve inkılabdan sonra, Kur'an etrafındaki surlar kırılacak."

"Mühim bir zat"ının kimliği bilinmiyor. Ancak ona Hz. Muhammed'e "Oku!" denilmesine benzer biçimde, "İcaz-ı Kur'an'ı beyan et" denmiş oluyor. Kur'an etrafında hangi surların olduğu ise açık değil. Ancak bu yetkiyi kimden ve hangi hukuka dayanarak aldığını açıklamakta güçlük çekecektir:

"Doğrudan doğruya Kur'an kendi kendine müda-faa edecek. Ve Kur'ana hücum edilecek, i'cazı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i'cazın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzed olacak ve namzed olduğumu anladım. Madem i'caz-ı Kur'anı bir derece beyan, Sözler'le oldu. Elbette o i'cazın hesabına geçen ve onun reşehatı ve berekâtı nev'inden olan hizmetimizdeki inayatı izhar etmek, i'caza yar-dımdır ve izhar etmek gerektir. İkinci Sebeb: Madem Kur'an-ı Hakîm mürşidi-mizdir, üstadımızdır, imamımızdır, herbir âdâbda rehberimizdir; O, kendi kendini medhediyor. Biz de onun dersine ittibaan, onun tefsirini medhedeceğiz. Hem madem yazılan Sözler onun bir nevi tefsiridir ve o risalelerdeki hakaik, Kur'anın malıdır ve hakikatlarıdır."

112

Nur kitapları yalnızca kitap olmakla kalmaz. Said-i Nursi'nin kendi kimliği yerine de kullanılır. Keramet sahibi olduğu iddiasıyla "Sen rahmetler ve bereketler saçıp harika kerametler gösteriyorsun" denir ve kera-met sahibi olarak müritlerine "evliya ve asfiya nişanla-rı" verdiği belirtilir. Keramet sahibi olarak mehdi oldu-ğu da ileri sürülür:

"Ümmetimin beklediği ahir zamanda (dünyanın son gününde) gelecek zatın (Mehdi'nin) üç vazife-sinden en mihimi ve en büyüğü ve en kymettarı (değerlisi) olan... en ehemmiyetli vazifeyi yapan bitamamiha (hepsini) Risale-i Nurda görmüşler."

Bunun böyle olduğunu, yani Risale-i Nur'un Meh-di'nin görevini yerine getireceğini bildirenler de bulunmaktadırlar:

"İmam-ı Ali (Hz. Ali) ve Gavs-ı Azam ve Osman Halidi gibi zatlar bu bu nokta içindir ki, o gele-cek zatın (Mehdi'nin) makamını Risale-i Nurun şahsı manevisinde (manevi kişiliğinde) keşfen görmüşler (keşfetmişler)

gibi işaret etmişler (bil–dirmişler) bazen o şahsi maneviye bir hadimine (görevlisine) vermişler ve o hadime (görevliye) mültefitane (sevencenlikle) bakmışlar."

"Manevi şahıs" denilerek örtülü gösterilen kişinin Mehdiliği daha açık belirtilmektedir:

"Bu hakikatten anlaşılıyor ki, sonra gelecek o mübarek (kutlu) zat (Mehdi), Risale-i Nuru bir programı olarak neşir (yayınlayacak) ve tatbik edecek (uygulayacak) ve o zatın (Mehdi'nin) ikinci vazifesi şeriatı icra ve tatbik etmektir..."

113

Risale-i Nuru yayınlayacak olan "o zat'ın son gö–revi ise Hristiyanlarla bir ittifak (ortaklık) kurmak ola–caktır: "O zatın üçüncü vazifesi hilafeti islamiyeyi ittihadı İslama bina ederek (İslam birliğinde halifelik ku–rarak) İsevi ruhanileriyle (Hristiyan görevlileriyle) ittifak edip (birleşip) Din-i İslama hizmet etmek–tir."156

Mehdilik iddiası "Risale-i Nur ve üstadımız hak–ında bazı nur talebelerinin mühim mektuplarıdır" başlıklı yapıtta çok açık dillendirilir:

"Risale-i Nur bu zamanın mehdidir. Ey küre-i arzda (yerküresinde) bulunan gençler, hocalar ve halifeler, bin senedir insanların aradığı mehdi hazretlerinin peşavası ve müjdecisi üstadımızın (Said-i Nursi'nin) neşrettiği Risale-i Nur'dur."157

Said-i Kürdi'nin Hutuvat-ı Sitte'sinde Mehdilik ko–nusu daha da açıktır:

"Risale-i Nurun şahsi manevisini haklı olarak bir nevi mehdi telakki edilmesini (Mehdi olarak kabullenilme–sini) ve kendi şahsını manen evlad-ı Ali'den (Ali'nin manevi evladı) sayılsa dahi bozmamak için uhrevi (öteki dünyaya ilişkin) makamat (makamlar) bana verildi."

Mehdilik giderek benimsenir. Aynı zamanda Risale-i Nur adı verilen kitapların eşsiz olduğu ve Kur'an-ı Kerim 156 "Sikke-i Tadiki Gaybi yazma nüsha" dan aktaran Neda Armaner, agk., s.10.

157 Neda Armaner, agk., s.11.

114

tarafından benimsendiği ileri sürülerek yüceltildikçe yücel–tilir:

"...o beklenen zat (mehdi) bir kitap yazacak, geçmişte hiç kimse o'na benzer bir kitap yazma–yacaktı (yazmamıştır)... İşte Rüsale-i Nuru yalnız ben methetmiyorum. O'nu Hz. Kur'an methedi–yor, Hz. Ali methediyor, Gavs-ı Azam methedi–yor. Hz. Murtaza celculutiyesinde Risale'i Nura Bedi diyor. Şu halde elbetteki o Bediüzzamandır, Fahrüt–deverandır (devrin en ulusudur.)"158/159

Söylenceye dayanarak, Hz. Ali tarafından yazıldığı ileri sürülen 'celculutiye' kasidesinden bir takım dolaylı anlamlar çıkarılır ve Hz. Ali'nin de Said-i Nursi'yi işa–ret ettiği belirtilir:

"Sonra İmam-ı Ali (R.A.) Sekine ile meşgul olan Said'e bakar, konuşur. Akabinde 'ya müdriken lizalik ez–zaman' der. İki–üç yerde kuvvetli işaret ile Said ismini verdiği şakirdine hitaben 'Kendini Sekine ile dua edip muhafazaya çalış' Ya–inidaîden sonra müteaddid karineler ve emareler ile Said var. Demek Ya Said (R.A) 'Müdriken li–zalik ez–zaman' olur. Bu fıkra nasıllı 'müdriken' kelimesiyle 'Elkürdi' lâkabına hem lafzan hem cifren bakar. Çünkü mimsiz 'derken' Kürd kalbi–dir. (Yani tersinden okunusudur) Mim ise, 'İd' ve 'y' ye tam muvafıktır."

158 "Fihristin sonundaki takrizlerden" aktaran N. Armaner, agk. s.11.

159 Said-i Nursi'nin Risalesinde "deveran" sözcüğü yanlışlıkla kullanıl–mış olmalı. "Deveran"ın karşılığı "dolaşım"dır. Devran ise, "devir"dir.

115

Said-i Kürdi'ye göre, Hz. Ali bununla da yetinmez ve doğrudan doğruya Bediüzzaman'ı, yani kendisini ve Risale-i Nur'u işaret eder:

"Öyle de; diğer bir ismi olan Bediüzzaman lâkabına daha 'ezzaman' kelimesiyle îma etmekle beraber bin üçyüz ellidört (1354) veya bin üçyüz el–libeş (1355) makam-ı cifrîsiyle Said'in hakikat-ı halini ve hilaf-ı âdet vaziyetini ve hıfz u vikaye için kesretli duasını ve halvet ve inzivasını tamamıyla tabir ve ifade etti–ğinden sarahata yakın bir surette parmağını onun başına o kasidede teselli için basıyor. Burada da 'Bihî'n–Naru uhdimet (Onun ateşi ile hamdetmek)' sırrına mazhar olan Risale-i Nur'u alkışlıyor."160/161

Said-i Nursi, "Bu zaman" anlamındaki "ezzaman" dan kendi sanı olan "Bediüzzaman"ı; "müdriken" sözcüğünden "m" harfini çıkararak geriye kalan "driken (drkn)" sözcüğünün tersinden okunarak "el–Kürdi" demek istendiğini ve sonuç olarak Said-i Nursi'nin bu zamanın yol göstericisi olduğunu gösterdiğini ilan eder.162

160 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Sözlere Yayınevi, 1991, s. 98-99. Arapça ABC ile yazılan sözlerin okunuşu tarafımızca Türkçe ABC'de yazılmıştır.

161"Hz. Ali'ye nisbet edilen el-Kasidetü'z-Zeynebiyye (Bu kasidenin Arapça şerhini Abdulmu'ti es-Simlavi adında bir ilim adamı hazırlamış-tır) adında uzun bir kaside ile el-Kasidetü'z-Zeburiyye, el-Kasidetü'l-Celculutiyye, Muhammes, Cünnetü'l-Esma ve Münacat gibi eserler de bulunmaktadır. Bütün bu şiirlerin ona (Hz. Ali'ye) ait olup olmadığına hüküm vermek kolay değildir. Bazı araştırmacılar, bu şiirlerin eş-Şerifu'r-Radiyy veya kardeşi eş-Şerifu'l-Murtaza'ya ait olduğunu ileri sürmektedir (es-Şankiti, Kıfaye, s.67; Muhammede Esad Talaş, Tarih, s.242.)" Prof. Dr. Abdulhalik Bakır, Hz. Ali ve Dönemi, s. 108. 162 Mehdi konusunda Armaner şu yorumu yapmaktadır: "Ehli Sünnet inancında İmam Mahfi ve İmam Muntazar akidesi batıldır. Bir halas-karın (kurtarıcının) ve mehdinin (hidayete ermiş kişinin) geleceği

116

Hz. Ali'nin yazdığı ileri sürülen Celculutiye Kaside-si, Said-i Nursi'ye göre "yazdırılan bir şiir değil "aslı vahy" yani Allah tarafından indirilmiş bir sözdür. Risa-le-i nur da vahyolunan bu şiirin içine girmiştir. Bu mantık kurgusuyla dolaylı olarak Risale-i Nur'un "aslı vahy'dir. Said-i Nursi'nin sözlerinde bu durum açıktır: "Hem madem Celcelûtiye'nin aslı vahy'dir. Ve esrar-ıdır. Ve gelecek zamana bakıyor; ve gaybî umur-u istikbaliyeden haber veriyor. Ve madem Kur'ân iti-bariyle bu asır dehşetlidir ve Kur'ân hesabıyla Risa-le-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir. Ve madem sarahat derecesinde çok karine ve emarelerle Risale-i Nur Celcelûtiye'nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş. Ve madem Risale-i Nur ve eczaları bu mevkie lâyıktırlar ve Hazret-i İmam-ı Ali'nin (R.A.) nazar-ı takdirine ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyakatları ve kıymetleri var."163

Celculutiye şiiri üstünden dolaylı olarak Risale-i Nur'un vahyolunduğunu ileri süren Said-i Nursi, birta-kım 'cifir' hesaplarından sonra aynı şiirde, "Molla akidesi (inancı) eski Mecusi (ateşe tapan) dininde vardı. Babil esa-retinden sonra İsrail Peygamberleri bu fikri bir halaskar (kurtarıcı) inancına bağladılar. Müslümanlığın gelişme devirlerinde tarikatçılık yoluyla bu akide bazı ülkelerin halkına aşılandı, İslam dininin inanç sisteminde en açık biricik kaynak olan Kur'anı Kerim'in sarahati (açıklığı) ile Hadi ve Mehdi olarak gelen Hazreti Muhammed'dir. O, ahir zaman (son gün) Peygamberi ve (Hatemül Mürselin) Allah'ın son resulü (elçisi) olduğu içindir ki din kemal bulmuş ve tamamlanmıştır... Bazı kitaplarda, her ne kadar Mehdiye dair rivayet edilen (söylenen) ve birbirinden çok farklı hadisler varsa da bunların tümü zayıf ve çoğunun uydurma oluşu üzerinde ittifak vardır." Neda Armaner, agk, s. 12. 163 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Tenvir Neşriyat, s.141.

117

Kürd ve Molla Said Bedi R.A. (Radiyallahu Anh: Allah ondan razı olsun)" denilerek doğrudan kendisi-nin işaret edildiğini yazar. İşi daha da ileri götürür: "...bu ism-i A'zamın (adı büyük olanın) hamili yani ism-i A'zam'ı kendine muhafaza ittihaz eden şahıs de-mekle, o umumi kitapta böyle hususi bize bakıyor." Hz. Ali, "bu fakirin (Said-i Nursi'nin) en korkunç za-manına bakar ve teselli eder, korkma der."

Said-i Nursi bununla da yetinmez ve 1938 yılını dö-nüm noktası olarak işaret eder:

"Ve (Hz. Ali) doksanüç müthiş harbinden ta harb-i umumiye (I. Dünya Savaşına) kadar ve bin üç yüz elli dörde (1938'e) kadar olan tehlikeli bir za-manda yaşayacaksın. Ve çok tehlikelere düşeceksin fakat korkma kurtulacaksın diye işaret ediyor."164 Bu alıntılar, kitabın Tenvir Neşriyat (Med-Zehra Grubu) tarafından yayınlanmış olan Sikke-i Tasdiki Gaybi adlı kitaptan yapıldı. Aynı kitabın Sözlere Yayı-nevi (1991) baskısında bu alıntılar yapıldığı bölümün kitaba alınmaması "Bu Lem'anın bir kısım nükteleri Yirmisekizinci Lem'ada, tamamı ise teksir Lem'alar ve Sikke-i Tasdik-i Gaybi mecmuasında neşredilmiştir" denilerek açıklanmaktadır.165

Yine aynı kitabın 1958'de Sinan Matbaasında ya-pılan baskısında, bölümün tamamı kitaptan çıkarılırken "Risale-i Nurdan haber veren İkinci Keramet-i Aleviye Risalesi ileride neşredileceğinden buraya derc edil-medi" denilmekle yetinilmiştir.

164 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Tenvir Neşriyat, s. 154-5.

165 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Sözlere Yayınevi, s.112.

118

Ağaçların tepelerinde

Said-i Nursi'nin Barla'da bir medresede ders ver-diği sıkça yazılmaktadır. Ancak o bilinen türden, öğ-retmeni, okul binası olan bir 'medrese' bulunmamak-tadır. Yazanları, kalmakta olduğu bağ evine 'medrese' demektedirler.

Said-i Kürdi'nin Barla yaşamının ve kitaplarının en önemli simgesi bir ağaçtır. Öne doğru eğilmiş bir ağaç... Said-i Kürdi bu ağacın iki dalının üstüne uzatı-lan kalaslara oturarak çevreyi ve gökyüzünü gözetler.

Zamanının önemli bölümünü ağaçta geçirir. Talebeleri tarafından yazılmakta olan sözlerin çoğunu da o ağa-cın üstünde söyler. Şakirdlerden Süleyman onun ağaca çıkmasını, "Çınar ağacındaki köşke Üstad çay elinde hiç yapışmadan çıkarmış" diyerek efsaneleştiriyor. Şahiner, Süleyman'ın anlattıklarından yararlanarak, onun korkusuzluğuna değiniyor:

"Üstad Çam Dağı'nda Senirkent'e bakan tepeye oturmuş, Sarp ve dik bir yer. Altı uçurum. Sıdık Süleyman çay yapmış. Eli titriyormuş. Bir bardak çayı eli titreye titreye veriyor. Üstadın kılı kıpır-damıyor. Üstelik ökçesi (topuk demek istiyor) ba-sık ayakkabı giyiyor. Yürümek zor, ayağının yarı-sı dışarıda."166

Çam Dağı'nda olaylar olaylara ekleniyor. Şahiner aktarıyor:

"Çam Dağı'na gidiyorlar. Bayram abi, Üstad'ın atını tutuyor. Üstad düşmesin diye tutuyor. Üstad 166 Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 188.

119

cevşen okuyor. Nasıl olursa, Üstad attan fırlıyor. Bayram Yüksel havada yakalayıp atın üstüne oturtuyor."167 Said-i Nursi'nin Barla'daki ağacı, onun bağılıla-rınca o denli önemsenir ki, ağacın renkli fotoğrafı ki-taplara basılır. Şakirtler o resmi Kastamonu'da yaşa-mış olduğu eve koyarlar.

Onu yücelten öteki kitaplara kaynaklık eden asıl kitabı yazan Cemal Kutay ise, yıllar sonra televizyon-larda onun bu ağaç tutkusunu hafifseyen açıklamalar yapacaktır. Fethullah Gülen ise kendi tarihçeyi haya-tında, kendi korkusuzluğunu ve kendi ağacını anlata-caktır:

"Yine kurşunlu Camiinin önündeki yüksek kavak ağacına göz açıp kapayıncaya kadar tırmanır ve etrafı oradan seyretmeyi severdim."168

'Nursi' adı nereden geldi?

Said-i Kürdi'nin ardılları "Nursi" adının "Nur" ayetlerinden geldiği izlenimini uydurma çabasındadır-lar. Oysa nasıl "Kürdi" onun kökenini belirtiyor ve bir san olarak kullanılıyorsa, "Nursi" de onun "Nurs" kö-yünden Said olduğunu belirtmektedir. 'Said-i Nursi' Türkçesiyle "Nurslu Said"dir.

Onun yazdığı kitaplara da, "Nur Risaleleri" yani "Nur kitapları" denmesinden esinlenerek, "Nursi" adı verildiği inancını yaymaktadırlar. Oysa Malmisanij, "Nursi" adının ya da sıfatının, daha "Nur 167Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 202. 168 F. Gülen, Küçük Dünyam, s. 42.

120

kitapları" yazılmadan, Said-i Kürdi tarafından yazıları-nın altına imza olarak konulduğunu "Asar-ı Bediye, s. 397"den aktarıyor.169

Ardıllarından çoğunun, Kur'an ayetlerine dayana-rak işi kutsallığa vardırtdıkları görülüyor. Basılı ciddi belgelere göre onun köyü, Bitlis'in Hizan ilçesinin Sa-ğınlı (Uçum) bucağına bağlıdır. Özgün adıysa 'Nors' dur.170

Onu yazanlardan Rohat, Said-i Kürdi (Nursi)'nin adıyla ilgili olarak "Said, bir Kürt kökenli aileden gel-mesi nedeniyle kendisine Said-i Kürdi adı verildi" de-dikten sonra onun ad ve sanlarını sıralıyor: "Sadi-i Kürdi Bediüzzaman

İbn-i Mirze

Meşhur Molla Said

Said ül-Meşhur

Ceride-i Seyyare

Said Okur

Said-i Kürdi İbn-i Mirza

Bediüzzaman Said Kürdi

Sofi

Mehdi

Şeyh

Üstad

Aziz

Evliya

Hazret"

169 Malmisanij, s.133.

170 Köylerimiz, 1 Mart 1968 gününe kadar, s. 732.

121

Cemal Kutay ise, ad konusuna katkı koymakta ge-cikmiyor:

"Gelelim Said-i Kürdi ismini kullanma meselesi-ne... Bunu Kürdcülük ve Kürd olmak iddiasına bağlayanlar, lütfen Osmanlı devlet salnamesine baksınlar... Osmanlı mülki teşkilatı içinde birkaç vilayeti, daha çok

mutasarrıflık ve sancağı, bugün aralarında vilayet olmuş kazaları ihtiva eden iyaletler vardı: Bosna-Hersek, Eflak-Boğdan (Bu-günkü Romanya), Trablusgarb (Libya), Karaman iyaletleri gibi... Kürdistan böyle bir iyaletti. Yani coğrafi bir mıntıkaya verilen mülki teşkilat ismi idi. Benzer kafiye ile ifade edilen ve asırlar müddetince, Osmanlı mülkü olan Dağıstan gi-bi."171

Cemal Kutay'ın, onun "Kürt" kökenli olduğunu unutturmak için coğrafya adı niyetine yapmaya çalıştığı gereğinden uzun açıklamayı ciddiye alırsak "Kürdi" adı coğrafya kökenli olsaydı, "Kürdistani" denilmesi gerekirdi.

Bu yalın gerçeği görmezden gelen Cemal Kutay, bununla da yetinmeyecek ve bu adın neredeyse Türk-çe olduğu izlenimini vermek için Nursi yerine Nur adı-nı kullanmaya özen gösterecektir.

Rohat, Cemal Kutay'ı yalanlamakta ve 1930'lara dek 'Said-i Kürdi' adını kullandığını, daha sonraları devletin baskıları nedeniyle bundan caydığını, özellikle 1950'lerde "Nursi" adını bu nedenle kullandığını ileri

171 C. Kutay, agk., s.

122

sürüyor. Ne var ki, 1934'te soyadı yasası çıktıktan son-ra, 1950'lere dek hangi adı kullanmış olduğuna değin-miyor.

Ölümünden sonra ise, özellikle ardılları 'Bediüz-zaman' ya da "Bediüzzaman Said (Said-i) Nursi" adını kullanmayı yeğlemektedirler. Malmisanij ve Rohat gibi "Kürtçülük" akımı yandaşları ise "Said-i Kürdi " adını kullanmaktadırlar. Aynı kaynakların, Kürtçe söyleyişe daha bir özen göstererek "Molla Said" yerine "Melaye Said-i Kürdi" dedikleri görülüyor. Ancak bu değerlen-dirmelere ve yorumlara en ilginç katkı Aytunç Altın-dal'dan geldi.

Altındal, Papa XV. Benedikt'in 1920 başında Türk-lerden yana tavır almasıyla Müslümanları etkilediğini ve birçok Müslüman'ın Katolik olduğunu belirtiyor. 'Birçok' derken, örnek olarak yalnızca iki kişinin adını veriyor. Bunlardan biri, İzmirli O.M. ve öteki de Tefvik Fikret'in oğlu Haluk'tur. Haluk'un Katolikliği seçmesinde Pa-pa'nın yarattığı 'sempatinin' rolünü açıklamayan Altın-dal, şimdiye dek rastlanmayan bir açıklama daha yapar: "İlginçtir ki bazı ÇOK SOFU geçinen Müslüman din adamları da NURSIA'lı Bendikt'te kendilerin-den bir 'Şeyler' bulmuşlardı! Aziz Benedikt'e özenenlerden biri onun Türkçeye çevrilmiş olan ünlü 'Nizamnamesi'nden yararlanarak 'Risaleler' yazmaya ve onunki gibi tilmizler (müritler/ talebe-ler/ bağlılar) edinmeye başladı. Rastlantıya bakın ki, Aziz Benedikt NURSIA'dan dünyaya yayılmıştı bu sofu Müslüman da NURSI idi."172

172 Aytunç Altındal, Papa 16. Benedikt Gizli Türkiye Gündemi, s. 82-3. Büyük harfler ve koyultma Aytunç Altındal'a aittir.

123

Altındal'ın, Said-i Kürdi'nin "Nors" ya da "Nurs" köyünde doğduğunu bir yana bırakarak yaptığı bu açıklama-yı, televizyon programındaki şu ilginç sözleri izledi: "1908'e kadar hiç İstanbul'u da bilmeyen, Türkçe de bilmeyen bir adam Said-i Nursi. O zaman gel-diğinde bakıyor ki, bu İslam dinini bunlar, Türkler çökertmişler, diyor. ...Aziz Benedikt bugün de Av-rupa'nın koruyucu evliyası, koruyucu azizi duru-munda, 1964'ten bu yana, ama bu Aziz Benedikt'in soyadı Nurci... Yani Aziz Benedikt Nursi bunun soyadı. Nursia, Nursili demek. O zaman kadar Said-i Kürdi ve doğum yeri de Nors kasabası... Orda doğmuş olan Said-i Kürdi de da-ha sonra (1908) İstanbul'a geliyor, Türkçe öğreni-yor. Öğrendikten sonra elektriği de görüyor. Elektrikten çok etkileniyor. O dönemde çok yeni ve Nur olayını böyle getiriyor, elektrik yani. 'Nur talebeleri Nur Fabrikasının ampulleridir.' Elimde tuttuğum şu, tabi bu metin İngilizce ve Latince. Benedikt Nizamnamesinin bir bölümü..."173

Böylece Said-i Kürdi'nin "Nursi" adını alması 1908'de olmuş oluyor. Ayrıca isim babası ya da esin kaynağı da Papa XV. Benedikt olmuş oluyor. Daha sonra göreceğimiz gibi, Risale-i Nur adının ve Nurculuk hareketinin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Ali tarafından işaret edildiğine ilişkin Said-i Kürdi açıklamaları da yalanlan-mış oluyor. Çünkü Aytunç Altındal, taraflardan biri olan Said-i Kürdi'den bir kanıt ya da tanık göstermi-yor.

173 Aynanın Arkası, Haber Türk TV, 8.2.2006

124

TV program yöneticisi "Risaleler bundan etkilene-rek mi?.." diye soruyor. "Nursi" adının alınmasını 1908'e indiren, 1930'larda yazılan Risale-i Nur'ların adlandırmasını da 1908'e getiren Aytunç Altındal, elektrik işiyle ilgili soruyu kısaca, "Evet!" diyerek yanıtlıyor.174

Aytunç Altındal'ın ne kronolojiye ne de belgelere dayanan ve bir komplo teorisi olan açıklaması bir yana bırakılırsa, 'Said-i Nursi' adı üstüne yapılan çeşitleme-ler ve yaratılan kargaşa, tıpkı 31 Mart ayaklanmasına katılıp katılmadığı ve ayaklanmayı önlemeye çalışıp ça-lışmadığı konusunda olduğu gibi, Türk ardıl, Kürt ardıl

sahiplenmesinden kaynaklanmaktadır. Bazı gerçek komplo teorisyenlerinin katkıları da konuyu iyice karıştırmaktadır.

1980'li yılların sonlarında serpilipen bağılılar topluluğunun ise, onu "Nursi"den çok "Bediüzzaman" ve "Üstad" diye adlandırdığı görülmektedir.

Yazılı belgeler asıl alınır, "Said-i Kürdi" ve "Said-i Nursi" adları kullanılabilir. Biz de bundan böy-le, onun tarafından kullanılmaya başlanılan dönemi göz önüne alarak, "Said-i Nursi" adına yer vereceğiz.

174 a.g. tv.p.

125

İsyan, sürgün ve atılım yılları

Said-i Nursi'nin Cumhuriyetin kuruluşundan son-raki yaşamı, Kürt isyanlarıyla ve cumhuriyet rejimini İslamcı/hilafetçi bir yapıya dönüştürme girişimleriyle iç içe geçerken, sürgün-mahkeme-ceza sarmalından kur-tulamaz.

1932'de tutuklandı, 1934'te İsparta'ya sürüldü. 1935'te Eskişehirde 11 ay hapse mahkûm oldu. 1936'da Kastamonu'ya sürüldü.

Kastamonu'da yedi yıl kalan Said-i Nursi, yörenin zenginlerinden Taşköprülü Sadık Demireller (1902-1979) ile birlikte yaşadı. "Miralay Sadık Bey" diye de anılan bu yeni "talebe" onun parasal destekçisi oldu; yemeğini yaptı, hatta ayaklarını da yıkadı.

Sürgünde yaşadığı ev giderek bir merkez oldu. Ünü ve etkisi giderek yayıldı, İbrahim Fakazlı'nın an-lattıkları bu etkiye iyi bir örnek oluşturmaktadır:

"İkinci Cihan savaşında ihtiyat askeri iken bir ge-ce rüyamda karargâh çadırında oturuyorduk. O sırada askerler hana dediler ki, 'Peygamber Efendimiz (a.s.m.) karargâhımıza geldi.' (..) Bir-den karşımda kendilerini gördüm. Belinde yerlere değen kılıç, başında o zamana kadar hiç görme-diğim uzun bir sarık, ayağında normal bir şalvar, üzerinde göğsü açık bir gömlek, çok nurani sa-kalsız, bıyıklı bir zat. Ağlayarak kendimi ayakla-rına attım."

Böylece rüyada da olsa, peygamberin fiziksel tari-fini yapan Fakazlı. daha sonra Kastamonu'ya gittiğini

ve rüyasında gördüklerinin benzerini yaşadığını anlat-maktadır:

"Zira ben üstadımızı görür görmez, askerde gör-düğüm rüya gözümün önüne geldi. Rüyada Pey-gamber Efendimizi aynı sarık, aynı kıyafet ve ay-nı endam ve nuraniyet içinde görmüştüm. Bunun için şaşkın ve perişan bir halde ağlayarak Usta-dın mübarek ayaklarına kapanmışım, 'Ancak ge-lebildim' diyemiyordum."175

Said-i Nursi bağılılarının rüyaları kendi yaşamlarını etkilemekle kalmaz aynı zamanda adaletin yerine geti-rilmesinde de ana etken olur. T.C. yargıçlarından Ab-durrahman Şeref, gördüğü 'rüya'nın etkisiyle nasıl mahkeme kararı verdiğini anlatarak ilginç bir örnek oluşturmaktadır:

"1- Ben Said-i Nursi'nin 'Tefrikaya düşmeyin. Bir-leşin, vahdette kuvvet var, nitekim üç ayrı elif üç eder. Yan yana gelirse (111) eder' teşbihini çok beğenir, hemen her yeri düştükçe söyledim... 2-Kararın yazılması sırasında rüyamda İmam-ı Ga-zali Hazretlerini gördüm, 'Kararını okudum ve çok beğendim' dedi. 3-Rüyamda Celalüddini Suyuti Hazretlerini gördüm. Elinden öptüm, al-nımdan öptü... 4-Rüyamda Hazret-i Ali'yi gör-düm, 'Bana yardım etmiyorsunuz' dedim. Harp kıyafeti içerisinde idi, gülümsedi. 'Yardım ediyö-ruz, ediyoruz...' dedi... 5- Rüyamda Ali Himmet Berki'yi gördüm. '28 buraya gel' dedi. Koşarak

175 Şahiner, Son Şahitler, s. 13-4.

127

gittim, eğil dedi. Eğildim. Sağ göğsüme bir ma-dalya taktı 'Bu nedir efendim?' dedim. Cevap verdi: 'Gereğçeli olarak yazdığınız bir karardan dolayı...' Uyandım. Ve, derhal rüyamı yazdım."

Yargıç Abdurrahman Şeref'in Hz. Peygamber'i gördüğü son rüyası mahkeme kararını bağlar:

"6-Cenab-ı Resulullahı gördüm, elini uzattı öp-tüm... 7-Kararı 7 ay 12 günde yazdım. Sonra da temize çekilmesi tam (bir) ay sürdü... ve, bir ge-ce selalar verilir, mevlitler okunur ve Kur'anı Ke-rimler tilavet olunurken (makamla okunurken) karar son buldu... Beraat akşamı idi..."176

Söz konusu örnek abartılırsa, bir yargıcın rüyaları-na göre çok daha önemli, örneğin idam hükümleri verme ihtimali hiç azımsanmamalı. Çünkü rüyasında üstadını, şeyhini görerek cana kıyanlara da sıkça rast-lanmaktadır. Bunların arasında çocuğuna kıyanlar ise meczupluktan çok ağır bir ruhsal bozukluğun örneğini oluşturmaktadırlar.

"Risale-i Nur" adı önceden kullanılmıştı

Said-i Nursi Kastamonu'da ilişkilerini canlı tutar-ken, Isparta'nın Bedre, İlama, Kuleönü, Sav, İslamköy ve Atabey köyleriyle bağlarını koparmadı.

Bu ekip kitapla propaganda işinde yer aldı. O ko-nuşuyor, çocuk, delikanlı, genç talebeler yazıyordu. Yazdırdığı kitapları bu yörelerde el yazması olarak

176 Hatıralarda Bediüzzaman, s.231.

128

çoğaltıldı. Bedre köyünün imamı Sabri Efendi, bu işin yönetimini üstlenmişti. 60 bine yakın kitap dağıtıldı. "Risale" sözcüğünün Türkçe olmamasından da yararlanılarak, değişik, üstün, apayrı bir belge izlenimi vermek için "kitap" yerine kullanılması da dikkat çek-mektedir. Oysa "risale"nin sözlük anlamı "broşür", "ki-tapçık" ya da "kitap"tır. Bu kitapların kutsallığı ise Said-i Nursi'nin iddiasıdır:

"Risale-i Nur benim şahsi malım değildir. Kur'an Hâkim'in bu zamanda tereşşuh (sızıntı) eden bir mucize-i maneviyesi"dir.¹⁷⁷

Ne var ki, Kur'andan bir 'sızıntı' olarak kutsanan "Risale-i Nur" adı, aynen "Bediüzzaman" adında oldu-ğu gibi, Said-i Nursi'den çok önce kullanılmıştır. Kadircan Kafli konuya açıklık getirmektedir:

"Said Nursi'nin Risale-i Nur başlıklı kitapları da epeyce hapis konusu oldu. Kur'an'ın bazı ayetle-rinin muharririne göre tefsirinden ibaret olan, faz-la lügatlı bir ifade ile yazılan bu kitapları hele genç nurcuların anlamalarına imkân yoktur, bu ki-taplara verilen Risale-i Nur başlığı da Said Nursi'nin buluşu değildir. Ebu Eyyüb Ansari'nin mezarını bir rüya ile keşfeden Akşemseddin'in ta-savvufa dair Risaleit-ün Nur isimli eserinden alınmıştır."

1970'li yıllarda popüler bilimde yazıları da içeren Amerikan "Readers Digest" dergisi benzeri olarak ya-yınlanan derginin adı da "Sızıntı"dır. Fethullah Gülen

177 Malmisanij, agk., s. 25; Şahiner, agk., s. 400; Şualar.

129

önderliğindeki grup tarafından yayınlanan Sızıntı der-gisi, 1990'lı yıllarda "Fountain" adıyla İngilizce olarak yayınlandı; Amerika ve Avrupa da dağıtımı yapılmaya başlandı. Fountain dergisinin danışma kurulunda Sachedina ve İbrahim Abu-Rabi gibi kişiler de yer aldı. Bu kişiler aynı zamanda, ABD egemenliğini yayma, askeri ve iktisadi yayılma planlarına destek olmak amacıyla devlet tarafından kurulmuş olan CSIS (Center for Strategic International Studies)'de çalışmaktaydılar.

Musa Anter'den övgü

Said-i Nursi, II. Dünya Savaşı'nın en kritik döne-minde Kastamonu'da talebe yetiştirmeyi sürdürdü.

Kastamonu'daki talebeler gizli olarak toplanıp kitapları çoğaltıyorlardı. 1943'te tutuklamalar başladı. Denizli hapisanesine gönderildiler.

Said-i Nursi hapisteyken, Denizlili Dursun Atmaca, Süleyman Hünkar, Mümtaz Acar ve Arnavut Adem onun talebesi oldular. Bir yıl sonra, Yargıç Ali Rıza Bey başkanlığındaki mahkeme kararıyla 1944'te beraat etti.

Aynı yılın 17 Temmuz'unda hapisten çıktı ve De-nizli Şehir Oteli'ne yerleşti. Tüccar Hafız Mustafa Kocayaka masraflarını karşıladı. Bir hafta sonra, 25 Temmuz 1944'te Afyon'un Emirdağ ilçesine sürgün edildi.

1945 yılında İstanbul'a geldi. Başkaca Kürt din adamlarıyla birlikte Musa Anter'e konuk oldu.¹⁷⁸ Musa Anter "Ömrünün hiçbir anını milletine ve insanlığa

178 Malmisanij, agk., s. 49.

130

hizmet etmekten boş geçirmeyen biri" diyerek ondan övgüyle söz eder ve ona ilginç bir soru yöneltir:

"Muhterem Hocam! Çocukluğumdan beri duydu-ğum ve tüm Kürtlere sempatik gelen adınız Melaye Said-i Kürdi idi. Şimdi her gün Türkler sizi oradan oraya sürüyor, hapsediyor, mahkeme-lerde süründürüyor, ama siz hala Türkleri cenne-te götürme çabası içindesiniz. Bu nasıl iştir, ben anlamadım."

Said-i Nursi onu, "Kur nin, nin zaro yi, tu nizani ez çi dikim. Bixwini ulm hin be' yani "Oğlum (Deli-kanlı) sen daha çocuksun. Ne yapıyorum bilmiyorsun. Bu yarım yamalak (eksik) bilgiyle daha (boş boş) ko-nuşuyorsun" diyerek yanıtlar.

Örgütlenme ağını geliştiren Said-i Nursi 1948'de 20 aya mahkûm olur ve talebeleriyle birlikte Afyon hapisanesine konulur. O sırada hükümete başvurarak "Bolşeviklerle (Bolşeviklere karşı) birlikte ' mücadele" etmeyi önerir:

"Beni serbest bırakınız. El birliğiyle komünistlikle zehirlenen gençlerin ıslahına ve memleketin ima-nına, Allahın birliğine hizmet edeyim."¹¹⁹

Hükümetten bir yanıt gelmez. O sıralar T.C hükü-meti ABD ile ilk ikili anlaşmaları yapmış bulunuyordu.

1950'li yılların ortalarında ABD, "Komünizmle müca-dele" örgütlenmesine ciddi biçimde başlayacak ve Said-i Nursi'nin talebelerinden de yararlanacaktır. Ya-

zanlar, onun hükümetle işbirliği isteğini hangi güce da-yanarak istediğini belirtmiyorlar.

Said-i Nursi, 20 Eylül 1949'da hapishaneden çıkar ve 20 Kasım 1949'da Emirdağ'a sürülür. Çevresini etkilemeye çalışırken ilginç tavırlar sergiler. Karlı ve so-ğuk bir kış günü Afyon'a duruşmaya giderken dışarıda namaz kılacağını söyleyerek otobüsün durdurulmasını ister. Sürücü, otobüste kadın ve çocukların üşüyeceğini belirterek durmayınca müritlerden biri sürücüye, dur-mazsa kutsal kişinin bedduasını alacağını fısıldar.

Sü-rücü yüksek sesle, "Eğer benim inandığım Allah, bu efendinin bedduası ile otobüsü devirecek ve bunca yolcuyu öldürecekse ben de o Allah'a inanmıyorum" diye bağırır.¹⁸⁰

Said-i Nursi bir gün dağda bir hayvanın ısırması nedeniyle zehirlenir ve uzun süre hasta yatar. Kasıtlı zehirlenmeleri konusunda "Ben, teessürattan (üzüntü-den) ve dokuz defa zehirlenmekten, pek çok zaîf (çok zayıflamış) olmakla beraber; gizli münafıkların (kötü düşüncelilerin) desiselerle (oyunlarla) müteaddid sû-i kasdları için (ardı ardına öldürme girişimleri olduğun-dan) bu vasiyeti yazdım. Merak etmeyiniz, inayet-i Rabbaniye ve hıfz-ı İlahî devam ediyor" açıklamasını yapmaktadır.¹⁸¹

Bir öldürülme girişimini ise ayrıntılı olarak yazar. Said-i Nursi'nin devlet görevlilerince zehirlendiği iddia-sı ise yine Emirdağ Lahikası'nda "Bir siyasî memurun iğfali ve 'İmhası için yukarıdan emir aldık' demesine

180 Cumhuriyet, 23 Mayıs 1998, s.2

181 Emirdağ Lahikası-1, s. 136.

132

aldanan bir bekçi başı, Üstadın penceresine geceleyin merdivenle çıkarak yemeğine zehir atmış ertesi gün Üstad zehirlenerek kıvranmaya başlamıştır" açıklama-sıyla yer alır.

Ancak bu zehirlenme olayında da, doktora, ya da hastaneye gitmez ve "zehirin tesiri çok azîm olduğu halde, kendisi: 'Cevşenül-Kebir gibi evrad-ı kudsi-yelerin feyziyle ölümden muhafaza olunuyorum. Fakat hastalık, ızdırap çok şiddetlidir" der.

Aynı kitapta "Hem şiddetli su-i kasd eseri olarak zehirlenmeden hasta; hem gayet zaîf, yetmişbir yaşın-da ihtiyar; hem kimsesiz, acınacak" durumda olduğu-nu, iç çamaşırını ve ayakkabılarını satmak zorunda kaldığını, bin kişiden ancak birinin sadık kalarak, ken-disiyle görüşebildiğini belirtir. Bu açıklamasını aynı ki-tapta birkaç kez yineler.¹⁸²

Bağlıları ve ardılları onun bu açıklamalarına daya-narak zehirlenme işinin 19 kez gerçekleştiğini yazar-lar.¹⁸³ ABD'ne destek

14 Mayıs 1950 seçimlerini D.P kazandı. Saidi Nursi Celal Bayar'a bir kutlama telgrafı gönderdi: "Cenab-ı hak sizi İslamiyet, vatan ve millet hizmetinde muvaffak eyle-si'n."¹⁸⁴ Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın yanıtı ise kibar ve sıradandı: "Samimi tebriklerinizden fevkalade mü-tehassis olarak teşekkürler ederim."¹⁸⁵

182 Emirdağ Lahikası-1, Redoks, s.143, 504, 221.

183 Risale-i Nur Külliyyatı, Envar neşriyat Takdimi, s.5.

184 Emirdağ Lahikası, s.280; Şahiner, agk. s. 381

185Şahiner, agk., s. 381.

133

Kürt Nurcuların dergisi 'Dava' ise, Risale-i Nurlar-dan Emirdağ Lahikası'nda Said-i Nursi tarafından be-lirtilmiş olmasına karşın, onun böyle bir telgraf gön-dermediğini ileri sürmektedir.¹⁸⁶

Emirdağ Lahikası adlı kitapta ayrıca, "Reis-i Cumhur Celal Bayar ve Heyet Vukelasına-Ankara" başlıklı bir bölüm yer almaktadır. DP öncesi Cumhuri-yet hükümetleri döneminden yakınılan ve gönderilip gönderilmediği anlaşılmayan bu mektupta, dini siyase-te alet etmekle suçlandıklarından yakınıldıktan sonra yeni yönetime destek verileceği belirtilmektedir:

"Evet biz dini siyasete alet değil, belki vatan ve milletin dehşetli zararına siyaseti mutaasibane dinsizliğe alet edenlere karşı (CHP olmalı) bizim siyasete bakmamıza mecburiyet-i kat'iyye olduğu zaman, vazifemiz siyaseti dine alet ve dost yap-maktır ki, üç yüz elli milyon kardeşlerin uhuvve-tini (bağlılığını) bu vatandaki kardeşlerine kazan-dırmağa sebep olsun. "¹⁸⁷

Burada "üç yüz milyon" ile hangi kitleden söz edildiği belirtilmiyor. Ancak Said- Nursi, Türkçe sayıla-ra, "binler talebe" ve "milyonlar şakird" de olduğu gi-bi, arkasında büyük bir güç olduğu izlenimi uyandır-maya çalıştığı söylenebilir. DP 1950'de iktidarı ele alınca Said-i Kürdi de Ankara'ya gelir.

Kendi anlatımına göre bir 'konferans' verir. Konfe-ransa göre Said-i Nursi profesörleri ve yabancıları bir araya getirmiştir.

186 Dava, Ağustos-Eylül 1990, Sayı 9, s. 17.

187 Emirdağ Lahikası, Redoks, s. 280.

"Teşrin-i sâni (Kasım) 1950'de Ankara Üniversite-si'nde profesör ve mebuslarımız ile Pakistanlı mi-safirlerimiz ve muhtelif fakülte talebelerinin hu-zurunda, Fakülte Mescidinde gece yarısına kadar devam eden bir mecliste verilen ve büyük bir alâka ve ehemmiyetle dinlenmiş olan bir konfe-ranstır."188

Söz konusu mescidin hangi fakültede olduğu belir-tilmemektedir. Hem öğretim görevlilerinin, hem yaban-ıcı konukların ve hem de öğrencilerin toplandığı bir mescit... O yıllarda Ankara Üniversitesi'nde mescide sahip olabilecek tek fakülte İlahiyat Fakültesi'dir. İlahi-yat Fakültesi binası Cebeci semtindeki Hukuk Fakültesi arkasındadır. İki katlı binanın giriş katında bir sekreter ve dekan odası bulunmaktadır. Merdivenle çıkılan ikin-ci katta ise, bir koridor, asistan ve doçentlerin küçük odaları bulunmaktadır. Fakültede mescit olarak ayrıl-mış bir yer yoktur. Namaz için semtin camisine gidil-mektedir.

Nur hareketi siyasetin içinde

Said-i Nursi siyasal olarak bir cephede yer almayı düşünmekte ve batı dünyası ile müttefikliği savunur-ken, II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'ye Sovyet saldırısı olmamasının nedeni de Kur'an'a bağlamaktadır:

"..komünistin manevi tahribatına karşı şimdiye kadar Rus'un Amerika ve İngiliz'e karşı tecavü-zünden ziyade bin senelik adavetinden (düşman-lığından) dolayı en evvel bize tecavüz etmesi

188 Sözlür, Redoks, s. 747.

135

adavetinin (düşmanlığının) muktezası (gereği iken), o tecavüzü durduran, şüphesiz hakaik-i Kur'aniye ve imaniyedir(..) Çünkü dinsizlik Rus'u şimdiye kadar yarı Çin'i ve yarı Avrupa'yı istila ettiği halde, bize karşı tecavüz ettirmeyip tevkif ettiren (durduran) hakaik-i İmaniye ve Kur'aniyedir."

Said-i Nursi'nin cephe birliğinde zenginlerin de ye-ri vardır. Ona göre komünistler "serserilere ve fakirle-re, zenginlerin malını peşkeş" çekmektedir. O zaman-ların bilinen propagandası, halkın ahlak ilkelerinin sö-mürülmesine dayanmakta, kadınların orta malı olduğu anlatılmaktadır. Said-i Nursi de bu propagandaya "he-vesli gençlere ehl-i namusun kızlarını ve ailelerini mu-bah kılan" diyerek destek verir.

Said-i Nursi, DP iktidara gelince rahatlamıştır. Ko-re'nin iç savaşına Türkiye Cumhuriyeti de asker gön-derdi.

Said-i Nursi de ABD'nin yanında savaşa katıl-mayı destekler ve gidip savaşmak ister:

"Hükümet Kore'ye asker gönderiyormuş, eğer bana da izin verseler, 5.000 genç nur talebele-rimle gönüllü olarak komünistlerle harbetmek için ben de giderim." 189

O dönemde bir Koreli de Amerika yanında yer alarak savaşı destekler; CIA ile ilişkilerini geliştirir. Sa-vaş sonrası diktatörlük döneminde de Kore dikta yöne-timi ve CIA ile işbirliğini geliştirir. "Unification Church" (Birleştirme Kilisesi)'ü kurarak ABD'ni dünyanın dört

189 Şahiner, agk., s. 75-8.

136

bir yanında büyük bir güç ağı oluşturan Sun Myung Moon'un Saidi Nursi bağl-larıyla yolu 1980'lerin sonu-na doğru kesişecek ve Türkiye'den büyük destek ala-caktır. Moon, öncelikle tüm Hristiyanları birleştirerek kendisini bir tür 'Mesih' olarak tanıtır. Adem ve Hav-va'nın günah işleyerek insanoğlunun kanını kirlettiğini, İsa'nın ise siyaset bilmediğinden başarılı olamadığını ileri sürer. Örgütlülük ağı geliştikçe de, öteki dinden insanları yanına çekmek için 'Mesihlik' propagandasını yükselterek Müslümanları da birliğe çağırır; onlarla akademik, kültürel ve sonunda da ticari ilişkiler ağı kurmayı başarır. Moon, okullar, medya, kültürel örgüt-ler, şirketler, finans kurumlarından oluşan bir model yaratır. 190

190 Moon'un en kapsamlı Türkiye atağı "Unification Movement" gezi-sidir. 35 ülkeden toplanan 150 kişi, New York - Kudüs - İstanbul -Roma - Yeni Delhi - Katmandu - Bangkok - Pekin - Tokyo - New York yolculuğu boyunca, her kentte bir hafta kalarak işlerini gördü-ler. Sözde dinler arası ilişkinin amacı, Moon'un hedefine uygun ola-rak adam örgütlemektir. Bu o denli açıktır ki, Moon'un örgütçüsü Dr. Joseph Bettis, "Heyetimiz içinde yer alanlar, bütün dünyada tek din olmasını amaçlıyorlar. Bu bizim ikinci turumuz. Bunu devam ettir-mek istiyoruz" dedikten sonra örgütlerin geleneksel yayılma yonte-mine uygun bir açıklamada daha bulunuyordu: "Ancak tura katılan-lar her yıl değişecek. (..) Bu yıl sekiz Türk'ün de bizimle gelmesine çok memnun olduk." Türkiye'yi temsil edenler arasında, Dünya Din-leri Gençlik Semineri'ne katılan Türk heyetinde Ahmet Davutoğlu bulunuyordu. Boğaziçi Üniversitesi'nin öğretim görevlisi olan Davutoğlu, masumane çalışmaların amacını şu ilginç sözlerle aç-ıyordu: "Amerika'da kendi sahasında söz sahibi değişik dinlere mensup bir grup profesörün önderliğini yaptığı bu gezide, amaç bil-fil yaşayarak daha açık bir ifade ile 'gezici bir üniversite' şeklinde, dinler arasında diyalog ve fikir alışverişi temin etmektir. İlki geçen sene yapılan bu geziye Türk temsilciler bu sene katıldı. Gerek ABD'de gerekse Kudüs'te gerçekten çok değerli gözlemler yapma imkânı bulduk." Sivil Örumceğin Ağında, 13. Basım, s. 530.

137

Yıllar sonra bu model Türkiye'de de Said-i Nursi ardıllarınca benzer biçimde kurulur. Bu modelin simge-si olan kişi de tıpkı Moon gibi ABD'ye yerleşir.

Said-i Nursi de, Moon gibi ABD örgütlülüğünde antikomünist mücadelenin yararını kavramış görün-mekte ve ABD'yi desteklemenin gerekçesi olarak Hristiyanlarla Müslümanlar arasında dinsel bir ayrılık ol-madığını, Müslümanlarla Hristiyanların birleşmeleri ge-rektiğini ileri süren satırlar yazdırır:

"Ehl-i iman Hristiyanın dindar ruhanilerimle ittifak etmek ve medar-ı ihtilaf mes'eleleri nazara almamak gerektir. Çünkü küfr-ü mutlak hücum ediyor."191

Bu sıralarda ABD'de CIA'yi kurmuş ve Londra merkezli bir karşı-casusluk, karşı-propaganda ağı oluşturmuştur. Ortadoğu ve özellikle Asya ülkelerindeki Müslümanları kendi cephesinde tutup savaşımında kullanmak amacıyla, 'komünizme karşı din' propaganda-sıyla ve örgütlenmesiyle ülkeler içinde kendisine bağlı odaklar oluşturmakta ve bu odakları etkisine aldığı devlet kurumları ve işadamları çevreleriyle desteklemek-tedir. Ortadoğu ülkelerinde de sosyalist eğilimler güç-lenmektedir.

Hristiyan Batı dünyasının Ortadoğu'ya son saldırı-sının üstünden 30 yıl geçmemiştir. Bu durumda Müslümanları Hristiyan Batı ile aynı saflarda birleştirmek oldukça güçtür. Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerin insanları 'Haçlı' saldırılarını unutmamışlardır. Müslümanları Hristiyanların saflarına çekmenin yolu "İslamiyetin, Museviliğin ve Hristiyanlığın" kardeşliğini

191 Emirdağ Lahikası

138

ileri sürmekten geçmektedir. Said-i Nursi de bunun ayırdındadır ve Hristiyan-Müslüman çekişmesinin geçici olduğunu, aralarında kavga edecek bir şey bulunmadığını belirtir:

"Ahir zamanda İsevilerin dindarları, ehl-i Kur'anla it-tifak edip müşterek düşmanları olan zendekaya (zın-dıklara) karşı dayanacakları gibi, şu zamanda dahi ehl-i diyanet (dine bağlı) ve ehl-i hakikat (hakikate bağlı) değil, yalnız dindaşı, meslektaşı, kardeşi olan-larla samimi ittifak etmek, belki Hristiyanların hakiki dindar ruhanileri (din önderleri) ile dahi medar-ı ih-tilaf (anlaşmazlık nedenleri) noktaları, muvakkaten medar-ı münakaşa (geçici tartışma nedenleri) ve niza (kavga) etmeyerek düşmanları olan müteceviz dinsizlere karşı ittifaka muhtaçtırlar."192

ABD yandaşlığı anılara da yansır. Şahiner, böyle bir anıyı kitabına alır:

"Üstad'a Tahsin Tola geliyor. Ankara'ya gidiyormuş. Üstad, 'Hemen git Menderes'e, İngiliz ve Fransız el-çisini reddedip, Amerikan elçisinin dediğini kabul etmesini söyle' diyor. Tahsin Tola hemen gidiyor. Menderes o sırada İngiliz elçisi ile konuşuyormuş. Biraz sonra Fransız elçisi geliyor. Daha sonra Ame-rikan elçisi geliyor. Tahsin Tola içeri girip de Men-deres bir türlü konuşamıyor."193

ABD'ne destek için kurulan Komünizmle Mücadele Derneklerinin hızla oluşturulmasında Said-i Nursi'nin

192 Lem'alar, s. 151.

193 Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 177.

139

talebelerinin heyecanlı katkısını Fethullah Gülen şöyle anlatıyor:

"İsmi Ali'ydi, bir arkadaşı İzmir'e gönderip tüzük ge-tirttik. Ben bir vaazdan sonra anons ettim ve gençler-le Caferiye Camiinin (Erzurum) önünde toplandık. Gayemiz komünizmle karşı örgütlenmekti. Dernek ve cemiyet işlerinden anlayan bir akrabam vardı. O ge-lip bizi uyardı, bize yol gösterdi... Arkadaşlar da, be-nim derneklerle bu kadar içli-dışlı olmamı biraz fazla buluyorlardı. Benim hareketlerimden rahatsız oldular. 'Bu Komünizmle Mücadele Derneği' de nereden çık-tı? Sen Nurları oku. Bundan iyi mücadele olmaz' dediler.

Daha sonra da 'Meğer biz yanılmışız' diye-cekler ve Komünizmle Mücadele Derneğini onlar ku-racaklardı. " Said-i Nursi dönemlerinde "Komünizme karşı mü-cadele" örtüsü altında sürdürülen ittifak, 1990'larda Batı'nın doğuyu yeniden işgaline karşı direnişi zayıf-latmak ve Müslümanları ABD-Avrupa-İsrail ittifakına desteğe çağıracaktır. Said-i Nursi ardılı Fethullah Gü-len bu durumu şöyle açıklar:

"İslam'da ve Katolik Hristiyanlıkta esas olan inanç hükümlerinden başka, her iki dindeki ahlaki esaslar-da denilebilir ki aynıdır. Teferruat (ayrıntılar) olan tali (yan) meseleleri bir tarafa bırakalım!"194

Said-i Nursi'nin mehdilik iddiası ile Hristiyanlarla birleşme ideali iç içe girer.

194 www.fgulen.org

140

Kore'ye ve Vatikan'a kurye

Said-i Nursi DP döneminde o kendi halinde, ses-sizce örgütlenme evresini geride bırakmış ve siyasetin aktörü olma adımlarını hızla atmaktadır.

"Şimdi bu zamanda en büyük tehlike olan zındıka ve dinsizlik ve anarşilik ve maddiyunluğa karşı yalnız ve yalnız tek bir çare var: O da Kur'anın haki-katlarına sarılmaktır. Yoksa koca Çin'i, az bir za-manda komünistliğe çeviren musibet-i beşeriye; si-yasî, maddî kuvvetler ile susmaz. Yalnız onu sustu-ran hakikat-ı Kur'aniyedir. Rehber Risalesindeki Leyle-i Kadir mes'elesi; şimdi hem Amerika, hem Avrupa'da eseri görülüyor. Onun için şimdiki bu hükümetimizin hakikî kuvveti, hakaik-i Kur'aniyeye dayanmak ve hizmet etmektir. Bununla ihtiyat kuv-veti olan üçyüz elli milyon uhuvvet-i İslâmiye ile İttihad-ı İslâm dairesinde kardeşleri kazanır. Eskiden Hristiyan devletleri bu ittihad-ı İslama tarafdardır de-ğildiler. Fakat şimdi komünistlik ve anarşistlik çıktığı için; hem Amerika, hem Avrupa devletleri Kur'ana ve ittihad-ı İslama tarafdardır olmağa mecburdurlar. "195

Talebesi Bayram Yüksel'i Japonya'ya göndermeye karar verdi. Şahiner, bu olayı şöyle aktarıyor:

"Bayram abiye 'Seni Japonya'ya göndereceğim' diyor. Bayram abi (de) 'Üstadım, ben daha Türkçe'yi doğru dürüst konuşmuyorum' diyor. (Mustafa) Sungur abi de 'Üniversiteli Nur talebe-lerinden gönderelim' diyor. Üstad: 'Keçeliler ba-

195 Emirdağ Lahikası, s. 54.

141

na diploma lazım değil, bana ihlas (bağlılık, sa-mimiyet, doğruluk) ve sadakat lazım' diyor."195

Elçi olarak gönderilen talebesi, "Japon Kumanda-nı"na gidecek ve bir takım "Risale-i Nur" kitabını ve-recekti. Ona "cevşen"i de yanına almasını söyledi. Ta-lebesini Kore'ye, Japon Kumandanına değil de, niçin Koreli ya da Amerikalı kumandana göndermediğine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.

Kore'ye giden Bayram Yüksel bir gece, düşman içine düşmüş. Şahiner'e göre, 'cevşen' sayesinde kur-tulmuş. Daha sonra Tokyo'ya gitmeyi başaran Bayram Yüksel Japon Başkumandanını bulamayınca Nur kitap-larını oradaki bir kitaplığa hediye etmiş. 197/198

Bu arada Saidi Nursi, Isparta'ya gitti. Hapishane-de örgütlediği talebelerinden Selahaddin Çelebi ve oğ-196 Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 198.

197 Cevşen: Ehl-i Beyt söylencesiyle Hz. Peygamber'e ait olduğu ileri sürülen "Cevşen-i Kebir" ve "Cevşen-i Sagir" adı verilen iki du-anın adı. Sözlük anlamı, bir tür zırh, savaş elbisesidir. Cevşen-i Ke-bir, her biri Allah'ın isim ve sıfatlarından on tanesini içeren 100 bö-lümden oluşan bir duadır. Özellikle Şii dünyasında ilgi görmektedir.

Dua bazı Şia bölgelerinde özel matbaalarca kefen (ölü giysisi) üstü-ne baskı olarak konulmaktadır. Ticaret malı olarak kullanılan bu ke-fenler Türkiye'den Caferi gruplarından Kербela ve Meshed kentleri-ne gidenlerce yurda getirilmektedir. İnsanlar bu duayı muska yapıp boyunlarına sararak kötülüklerden kurtulacaklarına inanmaktadır.

Allah'ın insana verdiği imkân ve yetenekler, ona tanıdığı haklar ve yüklediği görevler karşısında kişinin bir duayı okumakla dünya ve ahiretin bütün kötülüklerinden korunup mutluluğa erişmesi İslamiyet açısından, hatta bütün semavi dinler bakımından mümkün değildir.

Ayrıca her bölümünde tevhidi (birliği) vurgulayan ve yoğun kudsî duygularla örülmüş bulunan bir duanın iman etmeyenler tarafından okunmasının ne anlamı var ki Cebrail bu konuda Hz. Peygamber'i uyarılmış olsun. Kaldı ki, bu dua herkesin vakıf olabileceği (ulaşabi-leceği) bir açıklıkla literatüre geçtiğine göre gizli tutulması da fiilen (uygulamada) imkansızdır, İslam Ansiklopedisi, c. 7, s. 462-3. 198 Şahiner, agk., s. 383.

142

lu Nazif Çelebi, kitapları teksirle biner tane çoğaltarak dünyanın çeşitli kentlerine postaladılar.

Vatikan'ın İstanbul'daki temsilcisine de bir paket kitap gönderilmişti. Papa'nın özel kalemi, 22.2.1951 tarihli kısa bir mektupla "şükranlarını" bildirdi.199

Şahiner kitabına Lemalar kitabından bir Vatikan cevap mektubu almış. Mektup, "Papalık makam-ı Alisi kalem-i Mahsusu" başlığını taşıyor ve "Zülfikar nam el yazısı güzel eseriniz İstanbul'da Papalık vekaleti vası-tasıyla papa Hazretlerine teslim edilmiştir" diye başlı-yor. Hediyeye teşekkür eden "Cenab-ı Hakkın lütufla-rını dileklerini tebliğe beni memur ettiklerini arza musaraat eylerim. Bu vesile ile saygılarımı sunarım" satırı ve "Vatikan Beyn Katibi" imzasıyla bitiyor.

Papa'nın özel kalem müdürünün (sekreterinin) mektubunun aslı yayınlanmadığından "Cenabı Hakk" ve "Beyn Katibi" çevirisinin nasıl yapıldığını bilemiyo-ruz. Ancak Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman adlı ki-tabında bu mektubu daha değişik aktarmaktadır:

"O güzel el yazılı göndermiş olduğun Kur'an tefsiri Zülfikar mecmuasını aldım. Çok mütehassis oldum. Cenab-ı Hakk sana lütuf ihsan etsin."200

Said-i Nursi, Hristiyan dünyasının da kendine hayran olduğunu, "Evet Bediüzzaman Said Nursi'ye, yalnız âlem-i İslâm değil, Hristiyan dünyası da medyun ve minnettardır ki; dinsizliğe karşı umumî cihadında mazhar olduğu muvaffakiyet ve galibiyetten dolayı

199 agk., s. 384.

200 Şahiner, Hatıralarda Bediüzzaman, s. 188.

143

Roma'daki Papa dahi, kendisine resmen tebrik ve teşekkürname yazmıştır" diyerek açıklar.201 Zaten Said-i Nursi'de, Avrupa'nın dinine sahip çıktığını ileri sürerken Birinci dünya savaşında İngiltere harbiye Bakanı'nı, Türkiye'yi işgal planının sahibi ve yöneticisi İngiltere Başbakanı'nı, Türkiye'yi işgal ederek "Büyük İdeal"i gerçekleştirmek isteyen Yunanistan Başbakanı'nı Avrupa'nın büyüklerinden saymaktadır: "Din-i İslâm'ı Hristiyan dinine kıyas edip, Avrupa gibi dine lâkayd olmak, pek büyük bir hatadır. Evvelâ: Avrupa, dinine sahibdir. Başta Wilson, Loid George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıb olmaları şahiddir ki; Avrupa dinine sahibdir, belki bir cihette mutaassıb dır."202

Papa ile sıkı bir ilişki kurmak isteyen Said-i Nursi bunu başaramayacak, ama yıllar sonra onun ardılı Fethullah Gülen, Vatikan'da Papa ile görüşecektir.

Papa ile Fethullah Gülen'e bu girişiminde devlet de yardımcı olacak ve havaalanında T.C. Roma Büyükelçisi karşılayacaktır.203 Bu girişim şöyle haber olacaktır:

"Papa, Fethullah Gülen'in uzun uzun ellerini tutuyor. Fethullah Gülen de yaklaşık bir yıl önce Papa'ya hemen hemen (Hüseyin) Hatemi'nin söylediklerinin aynısını söylüyor. Dünya barışın-

201 Sözler, Redoks, s. 772.

202 Mektubat, yeni Asya Neşriyat, s. 312.

203 "Ecevit'in Bir'e şok cevabı: Karşılama gitmesini ben rica ettim."

Hürriyet, 10 Aralık 1999.

144

dan, Dinlerarası diyalogdan söz ediyor. İslâmın yanlış anlaşılmasında en büyük hatanın Müslümanlara ait olduğunu söylüyor."204

Daha sonra da değinileceği gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla Bediüzzaman konferansları düzenlenecek ve Vatikan temsilcileri, Amerikan Katolik Üniversitesi elemanları ile Fener Rum Patriği katkılarında bulunacaklardır.

DP'nin desteğini alan Said-i Nursi, kısa süre sonra Eskişehir'e geldi. Yıldız otelinde bir buçuk ay kaldı.

Talebelerine, "Konuşan Yalnız Hakikattir" başlıklı mektubunu gönderdi ve hapishaneye atılmasının hikmetini açıkladı. Bu sayede "milyonlar Nur talebesi" yetiştirdiğini belirtti.205

Şahiner, onun Eskişehir'de havacı subaylara ve erlere konferans verdiğini, onlara "Asker olduğunuz için her bir saatiniz on saat ibadet... hava askeri olanların bir saati otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun" dedi.206

Yazarların satırlarına göre, "konferans" denince, Havacı subaylar bir salona toplanmış ve Said-i Nursi de onlara bir konuşma yapmış gibi oluyor. Ne Said-i Nursi'nin kendisi ne de yazarlar konferansın yer ve zamanına değinmiyor. Ancak Şahiner, sonraki yayınında bu "konferans"tan söz etmedi. Yalnızca onun araba içinde giderken durakta (servis otobüsü) beklemekte olan subaylara selam verdiğini, subaylarında

204 Zaman, 17.3.1999.

205 Şahiner, agk., s. 388.

206 Şahiner, agk., s. 389.

145

karşılık verdiğini belirtiyor. Said-i Nursi kendisinde öylesine bir güç ve yetki görüyor olmalı ki, ibadet sürelerini tayin edebilmektedir. Ancak yazarların yüceltme tutkuları bir yana bırakılırsa, onun şakalaştığı ya da sempati gösterdiği söylenebilir. Bu arada belirtmeliyiz ki, o dönemde Eskişehir'de bir konferansa rastlanmıyor.

Bilindiği üzere Said-i Nursi'nin söyledikleri talebelerince eski yazı ile kâğıda geçirilmektedir. Bu sayfalardan "Gençlik Rehberi" olarak kitaplaştırılanları, İstanbul Üniversitesi'ndeki talebesi Muhsin Alev, yeni ABC ile yayınladı.207

Bu yayın nedeniyle 1952 yılında 163. maddeden dava açıldı. 22 Ocak 1952 Salı günkü duruşmanın yar-gıcı Nefi Demirliođlu, Said-i Nursi'nin avukatları ise Seniyyüddin Başak, Mihri Helav, Abdurrahman Şeref Laç idi. Said-i Nursi her zamanki kara örtüsü yerine, o gün beyaz bir cüppe giymişti. Şeyh Said'in mahkeme-ye çıktığı beyaz cüppeyi anımsatıyor. Duruşma sonun-da beraat etti. Savcı ise kararı temyiz etmedi.208 Beraat kararından önce Said-i Nursi, savunmasında "Risale-i Nurların" da gençliğe okutulması gerektiğini ileri sü-rer.209

207 agk. s. 389.

208 Şahiner, agk., s. 390-3.

209 Mahkemenin mübaşiri Fahri Yalçın ile yargıç Nefi Demirođlu 27

Mayıs 1960 sonrasında sorgulandılar, Yargıç Demirođlu kararını savundu. Şahiner, agk., s. 395-6.

146

Sahte sağlık raporu

DP iktidarını pekiştirdikçe Said-i Nursi de, Türkiye boyutunda etkili olmaya başladı. 1953 yılında Emir-dağ'a gitti. Kılığıyla ilgili bir dilekçe yazdı. Bu dilekçesi Samsun Büyük Cihad gazetesinde yayınlandı. Bu ara-da ilk siyasal suikast gerçekleşti. Hüseyin Üzmez, gaze-teci Ahmet Emin Yalman'ı vurdu. Büyük Cihad'ın mü-dürü ve Said-i Nursi'nin Barla'dan talebesi Mustafa Sungur tutuklandı.

Samsun'da Said-i Nursi hakkında dava açıldı. Mahkemeye gitmekten kaçındı. Karadan, denizden ve havadan yolculuk yapamayacağını belirten sağlık rapo-ru aldı ve mahkemeye katılmadı. Duruşmalar sonucu mahkûm oldu. Temyizde karar bozuldu ve beraat et-ti.210

Şahiner söz konusu sağlık raporu üstünde durmak-tadır. Said-i Nursi duruşmaya gitmemek için çeşitli yer-lerden rapor alır. 13 Mayıs 1953 tarihli raporu hazırla-yan doktorlar arasında Göz Dr. M. Remzi Aydın, Bev-liye Dr. A. E. Gürsel, KBB Dr. A. Karatay, Asabiye Dr. Rifat Çağıl, Dahiliye Dr. K. Kıcimal bulunmaktadır. Raporda "ihtiyarlıktan seyahat edemeyeceği" belirtilir. Ancak Said-i Nursi, 500. yıl Fetih törenlerine Binbaşı Refik ile katılır, İstanbul'un çeşitli yerlerinde dersler ve-rir.211

Büyük Cihad dergisinin yöneticisi Mustafa Sungur da sonraki yıllarda hareketin önde geleni olacaktır. 210Şahiner, agk., s. 398.. 211 Şahiner, agk., s. 402-5.

147

Sungur, 1929'da Zonguldak'ın Eflani ilçesinin Çalışlar köyünde doğdu. Kastamonu Gökçöy Köy Enstitüsü'nü bitirdi. Daha sonra Barla'da Saidi Nursi'nin talebesi, hizmetkârı oldu. 1948-71 arasında birkaç kez hapse girdi. 1971'de İzmir Kemeraltı çarşısındaki Kestane Pa-zarı Derneği davasında Fethullah Gülen ile birlikte yargılandı. Fethullah Gülen onu "Sungur Ağabey" ola-rak anıyor.212

Saidi Nursi de onun için "Binler Barekallah Türk gençliğinin bir hakiki kahramanı Sungur" der.213 Patriğe konuk

Mustafa Sungur ve Said-i Nursi'nin birlikte yargı-landıkları dava mahkûmiyetle sonuçlandı. Yargıtay bu kararı bozdu. Said-i Nursi de İstanbul'a geldi. Önce Marmara Palas otelinde; daha sonra dostlarının ve Fı-rıncı Mehmet Güleç'in evlerinde yaşadı. Bu arada ta-lebesi Ziya Arun'u da yanına alarak Fener Ortodoks Rum Patriği Athanogoras'a gitti. Patriğe, Peygamberi ve Kur'an'ı kabul ederlerse "ehl-i necat (kurtuluş ehli) olacaksınız" dedi.214

1953, Said-i Nursi için çok hareketli bir yıldır. Ta-lebelerine "Aziz sıdık kardeşlerim" hitabıyla bir mektup gönderdikten sonra, önce Afyon-Emirdağ'a, daha son-ra Eskişehir ve Isparta'ya gitti.215 Isparta'da önce eski

212 F. Gülen, Küçük Dünyam, s.196.

213 Şahiner, agk., s. 399.

214 Şahiner, agk., s. 405.

215 Bağlılara gönderilen mektuplar birer bildiri niteliğindedir: "Üstad'dan Erzurum'a bir mektup geldi... Fakat selam gönderdiği isimler vardı. Sonunda Fethullah ile Hatem'e de selam deniyordu." Bazen tebliğciler geziye çıkar: "(Mehmet) Kırkinci Hoca, bana

148

talebesi Nuri Benli'nin oteline, sonra da bir kiralık eve yerleşti.

İlk talebelerini eğittiği Barla'ya geçti. Oradaki bağ evinde Zübeyir Gündüzalp ve Tahir Mutlu ile 9 yıl ya-şamıştı. "Dokuz yıl, üzerindeki köşkte ibadet ve tefek-kür ettiği çınar ağacına sarılmış; hüngür hüngür ağlı-yordu, "216

1954'te, Şeyh Mehmed Emin Er onu görmek için Eğridir'e gelir. Çilingir Ali'nin evinde kalmakta olan Said-i Nursi ona, Başbakan Adnan Menderes'in, Isparta valisini de yanına alarak, kendisine gelmek istediğini, ancak kendisinin bu ziyarete izin vermediğini anlatır.²¹⁷ Bu ilginç bir açıklamadır. Said-i Nursi, zamanın tek otoritesi Başbakan Adnan Menderes'i de kabul edemiyor. Şahiner, kimden çekinildiğini açıklamıyor. Bu durumda Menderes'in de, Saidi Nursi'yi gözetim altında tutmaktan çekindiği anlamı da çıkabilir.

45 dakika süren görüşmede, Diyarbakır'ın Çermik ilçesi, Tillo köyünden Mehmet Emin Er, kendisinin Nakşibendî şeyhlerinden Şeyh Seyda'nın halifesi olmak istediğini anlatır. Said-i Nursi, Şeyh Seyda'nın Nurri- 'Selahaddin ve Hatem'e Bediüzzaman Hazretlerinin yanından biri (Muzaffer Aslan) gelmiş, akşam sohbet yapacak, oraya gidelim' dedi. ...Mehmet Şergil'in dükkanına geldik... İlk gece veya ikinci gece orada bulunanlardan aklımda kalan isimlerden bazıları (Yd. Sb.) Mehmet Şevki Eygi, (Üstg.) Esat Keşafıoğlu ve Osman Demirci'dir... 15 gün kadar Erzurum'da kaldı. İlk gece Hucumatı Sitte okundu. Ertesi gün Beşinci Şua'dan ders yapıldı... Bilhassa Muzaffer Arslan'ın bir sahabe hayatı yaşaması, sadeliği ve samimiyeti bana çok tesir etti... Onu görünce, işte aradığım insanları buldum, dedim ve bir daha ayrılmayı düşünmedim." Latif Erdoğan, Fethullah Gülen Hocaefendi, "Küçük Dünyam", s. 45-46.

216 Şahiner, agk., s. 411.

217 Şahiner, Son Şahitler, c.4, s. 189.

149

salelerini okuyarak halka anlatıp anlatmadığını sorar.

Olumlu yanıt alınca Mehmed Emin Er'e "Risale-i Nur'u oku, okut" der.²¹⁸ Saidi Nursi bu dönemde, DP'nin kendisine yandaş olduğunu ileri sürer:

"Yanıma Nur talebesi bir meb'us geldi, dedi ki, Ben Adliye Bakanlığına gittim. Afyon'da Nurları müsadere kararını söyledim. Adliye Vekili Özyörük dedi ki: 'Ben Afyon Mahkemesine Nurlar'ın tamamen verilmesine emir verdim. Hatta bendeki Asa-yı Musa'yı da müellifine (yazarına) iade edeceğim" diye bana söyledi. Halil Özyörük'ün bu sözü, Demokratlara ve Nurlara taraftarlığını gösteriyor. Umuma binler selam. Kardeşin Saidi Nursi"²¹⁹

ABD-İngiltere ve CENTO'ya destek

24 Şubat 1955'de, ABD'nin isteğiyle Türkiye, Irak, İran, Pakistan ve İngiltere arasında, ortak güvenlik ve savunma kuruluşu CENTO (Central Treaty Organization / Merkezi Antlaşma Örgütü) kuruldu. Said-i Nursi, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'e mektup göndererek komünizme karşı Hristiyan ve İslam dünyasının birlikte hareket etmesini iyi olduğunu bildirdi.

ABD ve İngiltere ile antlaşmanın İslamiyet'e yarar getireceğine olan inancı bu mektuba yansyordu:

218 Mehmed Emin Er, 1919'da Diyarbakır'ın Çermik ilçesinin Kilo köyünde doğdu. Şeyh Seyda'nın halifesi oldu. Ankara'ya yerleşti.

219 Emirdağ Lahikası, s. 55-9.

150

"Sizlerin Pakistan ve Irak'la gayet muvaffakiyet-karane (başarılı) ittifakını bu millete kemal-i samimiyetle, sürür ve ferah ile kazanmanızı bütün ruh-u canımızla tebrik ediyoruz. Bu ittifakınızı inşallah dört yüz milyon İslamın sulh-u umumisine ve selamet-i ammenin te'minine kat'i bir mukaddeme (başlangıç) olarak ruhumda hissettim. Namaz tesbihatındaki kuvvetli bir ihtar ile bunu size yazmaya mecbur kaldım."²²⁰

Said-i Nursi'nin bu dönemde siyasete iyice girdiği görülüyor. 1956'da DP'yi desteklediğini açıklayan bir "manifesto" yayımladı. Bu arada Afyon mahkemesi de Nur kitaplarının zararsız olduğuna karar verdi.

Artık arkasında iktidar partisinin desteği vardı. DP Milletvekili Tahsin Tola, kitapların Türkçe ABC'siyle basılmasını önerdi. Menderes Diyanet İdaresine talimat verdi. Diyanet Başkanı bunun üzerine Müsteşar A. Saalih Korur'a gitti. Müsteşar "Bu eserlerin neşredilmesi için Said-i Kürdi'nin ismi kâfi değil mi?" dedi. Bunun üzerine Said-i Nursi, Nur kitaplarının kendilerince basılmasını emretti.²²¹

O günlerde kâğıt sıkıntısı vardır. Bu sıkıntı DP yöneticilerinin yardımıyla aşılar. Ankara, İstanbul, Samsun ve Antalya'da, aynı anda Türk harfleriyle basıma geçilir.

Bu basım işlerini, Ankara'da Hukuk Fakültesi'nden Atıf Ural, Diyanet idaresinden Said Özdemir yürütür.

220 Şahiner, agk., s. 411.

221 Şahiner, agk., 413-5.

151

İstanbul'daysa Ahmet Aytimur, Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci başarılı bir basım örgütlerler..²²²

Bu ekipten Mehmet Emin Birinci 1960'lı yıllarda Edirne Müftüsü olacak ve oradaki camide görevli Fethullah Gülen'e destek verecektir.

Nur örgütü aracılığıyla yurdun dört bir yanına dağıtılan kitaplardan biri, ilginç sonuçlara yol açar. Bu kitapta Said-i Nursi genellikle kendi kerametini anlatmakta, siyasi ve stratejik yollar göstermektedir. Bir tür örgüt içi kullanılacak bir belge olan "Sikke-i Tasdik-i Gaybi" kitabı yalnızca yakın kâtiplere, 'bölgesel imam' denilebilecek ileri gelenlere verilir. Ancak kitap, güvenlik güçlerinin eline geçer ve mahkemede açıklanır. Bu-nun üzerine kitabın gizliliği kalmaz, açıktan basılıp yayınlanır. Talebelerin kendilerinden gizli bir kitap oldu-ğu izlenimine kapılmasından ve endişelenmelerinden çekinildiği görülüyor.

Gizliliğin gerekçesi olarak "Said-i Nursi'nin bu kitabın kendi ölümünden sonra yayınlanmasını" istediğini belirten önsöz, kitabın saklı tutulmasının yaratacağı kuşku dağınıca yöneliktir:

"Bu Sikke-i Gaybiyeyi mahrem (gizli) tutardık; yalnız has (en yakın) kardeşlerime mahsustu. Ben vefat ettikten sonra neşredilsin demiştim. Fakat zabıta geldi, adliye hesabına onu sakladığımız yerden çıkardılar. İki sene ellerinde kaldı. ...Bize muhalif gayet na-mahremeler (kadınlar, nikah düşmeyenler) dahi be-raber okudular. Bize çok yabani (vahşi) insanlar gördüler." 223

222 agk., 415.

223 Sikke-i Tasdiki Gaybi, Redoks, s.5.

152

Kadınların bu kitaba el sürmesinin bir rahatsızlık yarattığı anlaşılan bu satırlardan sonra Said-i Nursi yayınlanmasına onay veriyor:

"Madem umumun nazarına istemediğimiz halde gösterilmiş ve madem Risale-i Nurun ehemmiyeti ispat edip şakirdlerini (çıraqlarını, militanları-nı) şevke getiriyor (çoşturuyor), kuvve-i mane-viyelerini ziyadeleştiriyor (artırıyor); elbette Med-re-set-üz-Zehra erkanlarının (kurmaylarının) neş-rine karar vermelerine iştirak ederim. Said." Yeri gelmişken belirtelim: Said-i Nursi, 'Kadınlar Rehberi' adlı kitabında hiç evlenmemiş olmasını, "De-ğil bir sünnet olan muvakkat dünya zevcelerini almak, belki bu dünyada on huri de bana verilse idi, bırak-maya mecburdum ki; ihlas-ı hakikî ile hakikat-ı Ku-raniyeye hizmet edebileyim" diye açıklamaktadır. Kur'an'a hizmet için evlenmemek gerekir, çünkü ona göre, dinsizlik örgütleri ve kurumları çok çalışmaktadır-lar:

"Çünkü bu dehşetli dinsizlik komiteleri, öyle deh-şetli hücumları ve desiseleri yapıyorlardı ki, bun-lara karşı gelmek için a'zamî fedakârlık yapmak ve harekât-ı diniyesini rıza-i İlahî'den başka hiç bir şeye âlet yapmamak lâzım geliyordu." 224/225/226

224Hanımlar Rehberi, Redoks, s.26.

225 Onun kadınlarla kişisel ilişkisinin yalnızca evlenmeme ile sınırlı olmadığı Risale-i Nurlardan birinde yer alan bir anıdan anlaşılabilir: Eskişehir'den Hacı Abdullah Efendi'nin annesi gelmiş, üstatla gö-rüşmek istiyor. ...kaldıkları evin sahibi kadının üstatla görüşmesi için Zübeyir Gündüzalp'e ısrar ediyor... Kadını Üstad'ın geçeceği yola yerleştiriyor. Üstad sokaktan geçerken soruyor: "Bu kim?" Zü-

153

Hareketin önde gelenleri (Ankara'daki ehl-i vu-kuf), "Bu yazılmamak idi. Keramet sahibi kerametini yazamaz" diyerek kitabın yayınına karşı çıkar. Ehl-i Vukufun, Said-i Nursi'nin kerametinin açıklanmasın-dan kaygılandığı anlaşılmaktadır. Said-i Nursi onları sakinleştirecek açıklamalarda bulunur. "Bu benim değil, Risale-i Nurun kerametidir. Risale-i Nur ise, Kuran'ın malıdır ve tefsirdir." 227

Zaten Said-i Nursi, sık sık kitapların Kur'an-ı Ke-rim'den sızan nurlar (ışlıtlar) olduğunu ileri sürmekte-dir. Ancak söz konusu saklı kitabı savunurken daha ih-tiyatlı davranır:

"Gerçi bu çeşit ikramlar yazılmasaydı daha müna-sip (uygun) olurdu. Fakat bu kadar hadsiz (sezgi-siz) muarızlar (karşı çıkıcılar) ve çok kuvvetli ve kesretli (sayıca çok) düşmanlar karşısında az ve zaif (zayıf) olan bizlere, kuvve-i maneviyye ve gaybi imdat ve tyeşçi' (gayret) ve sebat ve meta-net vermek mecburiyeti katiyye oldu, ben de yazdım. Binler dostlarım ve kardeşlerimin cenne-te girmeleri için, cehennemi kabul ederim. " Şahiner, onun kendisini siyasetten uzak tuttuğunu beyir Efendi, filane deyince Üstad "görüşmem lazım" diyor. Eriklerin üstünde çardak var. Üstad oraya çıkıyor. (Zübeyir Efendi'yi) çağırıyor, 'Sen benim namusumla, arımla oynuyorsun' diye çok hiddet etmiş (kızmış.)" Hatıralarda Bediüzzaman, s. 181. 226"... mahallenin kız ve kadınları gayet serbest bir şekilde gecenin geç saatlerine kadar vakitlerini sokak ortasında oturarak geçiriyor/ardı. Evi-me varmak için mutlaka onların arasından geçmek zorundaydım. Her geçişte hamama girmiş gibi terliyordum." F. Gülen, Küçük Dünyam, s.49-50. 227 agk., s. 12.

154

yazıyor. Ancak Said-i Nursi, kendisine göre siyasetin içindedir. Şeyh Sait ayaklanması, Hristiyan-Müslüman diyalogu, Amerika ve İngiltere ile birlikte komünizme karşı mücadele, genel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin

kuruluş dönemindeki muhalefeti ve sonunda DP ile ilişkileri... Cumhuriyet öncesinde, Kurtuluş Savaşı sırasında katıldığı Kürt Teali Cemiyeti, Müderrisler Cemi-yeti gibi örgütlerde kurucu ya da yönetici olması, 31 Mart kalkışmasında görev alması... Bunlar siyaset ya-şamı olmamış oluyor. Örneğin 1957 seçimlerinde Senirkentli Tahsin To-la'nın desteklenmesi için 'şakirtlerine' talimat verir. An-cak o hâlâ siyasete girmemiş olduğuna inanmakta ve bunu şöyle açıklamaktadır: "Fert bir noktada cemiyeti(n) iyiliği için kendi ar-zularından fedakârlık etmelidir." Bu yazarların, siyasete girmekten anladıkları mil-letvekili olmak ise, Said-i Nursi için zaten olanaksızdır. Çünkü yasaya göre milletvekili olmak için en azından ilkokulu bitirmek gerekmektedir. Oysa Said-i Nursi'nin ne Osmanlı Devleti, ne de sonraki dönemde okula gitmişliği vardır. Ancak o kendisini bambaşka konumlarda düşle-mektedir. 27 Ekim 1957 seçimlerinde Isparta'dadır. Oylama sandığının kendisine getirilmesini ister. Sandık başkanı bunu kabul etmeyince, yanına Zübeyir Gündüzalp'i de alarak sandığa gidip DP'ye oy verir.228 Onun DP'deki etkisi ya da DP'lilerin siyasal yarar-228Şahiner, agk., 415-6.

lar için yaklaşımları ilginçtir. Seçim günü yolda Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'ye ve Celal Yardımcı'ya rast-lar. Şahiner'e göre, Bakanın ve DP ileri gelenlerinden Celal Yardımcı'nın eşleri onun elini öperler. Yine Şahiner'e göre, Celâl Bayar "Said-i Nursi Halk Partisi'ne karşı bizi tutuyor" der.229 Ancak Ba-yar'ın bunu ne zaman nerede ve kime söylediği belir-tilmemektedir. Tugayla iyi ilişkiler ve Şeyh Said'in oğulları O zamanlar ordunun tutumu da farklıdır. 12 Nisan 1957'de Isparta'da Tugay Camisi yapılacaktır. Said-i Nursi de temel atma törenine Tugay'ın yüksek rütbeli subaylarıyla birlikte katılır.230 Bu arada Tahsin Tola ve Isparta Milletvekili Said Bilgiç, laiklik karşıtı eylemleri nedeniyle DP'de sorgu-lanırlar. 1958 yılında, Said-i Nursi'nin yazdırmış olduğu 'Tarihçe-i Hayat' kitabı, Tahsin Tola tarafından yayına hazırlanır. Şakirdlerden Mehmet Emin Birinci kitabın ilk baskısını Said-i Nursi'ye götürür. Said-i Nursi kita-bın fiyatını 20 lira yerine 40 lira olmasını ve ayrıca fo-toğraflarının da konulmasını ister. Bu istek oldukça ilginçtir. Çünkü o, 1919'da re-simlerin ne denli günah olduğunu açıklamış ve resimler için "küçük cenazeler" demişti. Üstelik bunu işgal İs-tanbul'unda açıklamıştı. Anımsamakta yarar var: "Karılar yuvalarında çıkıp, beşeri yoldan çıkarmış, 229Şahiner, agk., 417. 230 Foto için bkz. ekler. 156

yuvalarına dönmeli... şu suretler denilen küçük cenazelerin (resimlerin) mütebessim seyyidlerin rolleri pek azımdır, hem müthiştir tesiri."231 Üstelik Şahiner bu alıntı için koyduğu dipnotta, bir resme bakınca uyanacak duyguların ölü kadın vücudu-na bakınca cinsellik duymakla eşdeğer olduğunu vur-gulamaktaydı. Said-i Nursi, 2 Aralık 1959'da Anka-ra'ya gelip Beyrut Otelinde bir gece kaldı.232 Orada Şeyh Said'in oğullarıyla görüştü. İki hafta sonra Kon-ya'ya gitti ve İmam Hatip öğretmeni olan kardeşi Ab-dülmecit Ünlükul'a konuk oldu. Mevlana türbesine girmek istedi. Ancak tatil nedeniyle kapalıydı. Emir üzerine kapılar açıldı. O sırada polislere hitaben "siz maddi asayiş temine çalışıyorsunuz. Biz manevi asayı-şe çalışıyoruz" dedi.233 Said-i Nursi kendisine tahsis edilen, özel şoförlü bir Chevrolet makam arabasıyla dolaşmaktadır. Aracın plakası "Isparta 2001" dir. Bu araçla 31 Aralık 1959'da Ankara'ya gelir; "Hakkımdaki iftiralara izale edeceğim" der ve kitabının "Anadolu, İslam ülkelerin-de ve Garb dünyasında hüsn-ü kabule mazhar oldu-ğunu" ekler.234 Makam aracıyla yeni bir geziye çıkar ve Emirdağ'a uğrar. Daha sonra, 1 Ocak 1960'da İstanbul'a gelerek Piyer Loti otelinde kalır. İki gün sonra Ankara'ya dö-nüp Beyrut Oteline yerleşir. Time'ın Ankara temsilcisi 231 Şahiner, agk., s. 247. 232 agk., 421. 233 agk., 421. 234 agk., s.426-7. 157

ile görüşür. Yazdıklarından bir Said-i Kürdi (Nursi) hayranı olduğu anlaşılan 'Rohat' takma adlı yazar, Ti-me ile röportaj yapılmış olmasının ne denli övünülecek bir şey olduğunu bildiren bir açıklamada bulunur: "Said-i Kürdi'nin yaşam öyküsü, onun halk arasında-ki popülaritesini büyük ölçüde etkiler. Bu saygınlığı ve ağırlığı yabancı gazetecilerin gözünden de kaçmış değildir, Time dergisi muhabiri kendisiyle bir söyleşi yapar".235

6 Ocak 1960'da Konya'ya ve oradan Isparta'ya geçer. 11 Ocak'ta yine Ankara'ya gelir. Şahiner'e göre hükümet, radyo aracılığıyla onun Emirdağ'a gitmesini bildirir. Çiftlikte polis tarafından durdurulur. Çiftlikten denmesinden amaç, Atatürk Orman Çiftliği ise, bu çiftlik Ankara-Afyon yolu üstünde değildir. Bu çiftliğin ne-resi olduğunu Şahiner belirtmiyor.

Bu arada "Şiddetli hastalığına binaen bu kısacık mektubumu o gazeteciler neşretsinsinler" diye başlayan açıklaması yayınladı.236 Said-i Nursi bu açıklamasında, örgütünü genişlettiğini belirterek çilelerin boşa gitmediğini kanıtlamak ister gibidir ve mektubunda örgütünü toparlamaya çalışmaktadır:

"Ben çok hastayım. Ne yazmaya, ne söylemeye takatim kalmadı. Belki de bunlar son sözlerim olur.

Medresetü'z Zehra'nın Risale-i Nur talebe-ri bu vasiyetimi unutmasınlar"237

235Rohat, agk., s. 49. 236Şahiner, agk., 429. 237 Emirdağ Lahikası, Redoks, s. 78.

158

Şahiner'e göre bir ders daha verir. Bu dersinde soğuk savaş döneminin ruhuna uygun davrandığını göstererek Nur kitaplarının anarşiye karşı, "Türk ve Arabi" birleştirdiğini, düşmanların da bu durumu onayladığını, söyledi. Ayrıca CHP'ne hakkını helâl ettiğini ve "CHP'li biçarelerin" ancak yüzde beşinin kötülük ettiğini belirtti.238 Ancak Said-i Nursi, mahkûmiyetle-rinden sorumlu tuttuğu hükümetleri başışlayacak gibi değildir. Mektubat adını taşıyan kitapta öç alacağını bildirmekten geri kalmaz:

"Fakat Kur'an-ı Hakîm'in feyzine ve işaretine isti-naden, sizi titretmek için, size kati haber veriyorum ki: Beni öldürdükten sonra yaşayamayacak-sınız! Kahhar bir el ile, cennetiniz ve mahbubu-nuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulûmata ça-buk atılacaksınız! Arkamdan, pek çabuk sizin Nemrudlaşmış reisleriniz gebertilecek, yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u İlahîde yakalarını tutacağım. Adalet-i İlahiye, onları esfel-i safilîne atmakla intikamımı alacağım!"239 Said-i Nursi, "reis" dediği yöneticilerin yalnızca öteki dünyada yakalarına yapışmakla kalmaz, ayrıca öcünün de alınacağını duyurur:

"Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamanızı isterseniz, bana ilişmeyiniz! İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz! Ben rahmet-i İlahîden ümid ederim ki: Mevtim, hayatımdan ziyade dine hiz-

238 Şahiner, agk., s. 433.

239 Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s. 418.

159

met edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp başınızı dağıtacak! Cesaretiniz varsa ili-şinizi Yapacağınız varsa, göreceğiniz de var!" Said-i Nursi bu tutumuyla hiç de hoşgörülü, başış-layıcı bir kişilik sergilememektedir. Onun "binler" ya da "milyonlar" talebeler dediği başışlılarının 1960 yılın-da hangi koşullarda yetiştirildiklerini bir Nur evine gi-ren gazeteciler anlatmaktadır:

"Muhabirimiz Çankırı Caddesi (Ankara) 73 numa-radaki yeni Nur karargâhına girmek üzere kapıyı çaldıktan bir iki dakika sonra içerden kim olduğu sorulmuştur. Kendisini "Bir kardeş" olarak tanı-tan arkadaşımız ayakkabılarını çıkardıktan sonra içeri alınmıştır. Genç bir Nurcu, arkadaşımızın üstünü arayarak 'Kusura bakmayın, bütün kar-deşlerimizi tanıyamıyoruz. Bazen gazeteciler de bu şekilde aramıza girmek istiyorlar. Fotoğraf makineniz olup olmadığına baktım' demiştir. Tamamen halılarla döşenmiş bu geniş salonun duvarları, Nurdan cümleler, jet, manzara ve yarış otomobilleri resimleri bulunan levhalarla kap-lanmıştır. Salonun iki köşesinde Saidi Nursi'nin "Mektubat" adlı kitapları depo edilmiştir. Tül perdeli pencereler, geniş bir balkona açılmakta-dır. "

Gazetecilerin tanıklığı örgütlenmenin orduyla ilişki-sine önemli bir örnek oluşturmaktadır:

"Bir 'yabancı'nın' alâkasını en çok, kapının arka-sındaki portmanto çekiyordu. Bu portmantoda bir sarık, bir askerî öğrenci şapkası, bir assubay ka-

160

putu ve bir cüppe asık idi. Biraz sonra içeri, An-kara Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıfında okuyan 725 No.lu askerî öğrenci girmiş ve "kar-deşlerine" iki buçuk saat tıbbî terimlerle Nurcu-luğun izahını yapmıştır."240

Cami içine lahit

20 Ocak 1960'da Isparta'ya, oradan Afyon'a gi-den Said-i Nursi, bir gece sonra Emirdağ'a geçerek

"Komünizm ve masonlukla" mücadele etmenin tek yo-lunu ve zaferini açıkladı:

"Risale-i Nur bu vatana hakimdir. Mason ve ko-münistlerin belini kırmıştır."241

Said-i Nursi, 21 Mart 1960'da Urfa'ya giderek, Sedat Bucak'ın amcası Avukat Faik Bucak'ın evine konuk oldu. Şahiner onun otelede kaldığını yazıyor.242

Said-i Nursi, 23 Mart 1960'da 84(5) yaşında İpek Palas otelinde dünyadan ayrıldı. Menderes Hükümeti'nin Urfa Valisi Şerafeddin Atak'ın emriyle Halil ür-Rahman camisinde kabri yapıldı. Buradaki dergâhta iki kubbeli lahit hazırlandı.

Cenazenin toprağa verilme töreni sırasında çeşitli olaylar oldu. 5000 mürit, tabutu taşımak için birbirle-riyle dakikalarca itişip kakıştı, yumruklaşmalarda ol-du.243 Saat 22 sıralarında, Nursi'nin tabutu hücreden çıkarılarak Ulu caminin içine alındı. Bağlıları duaya

240 Milliyet, 25.3.1960.

241 Şahiner, agk. s. 148.

242 agk., s. 410.

243 Tercüman, 25 Mart 1960.

161

hazırladıkları sırada gazeteciler fotoğraf çekmeye baş-ladı. Bağlıları gazetecilerin üstüne yürüdü. Akşam muhabiri Kâmil Apa, iki metre yükseklikten düştü. Saldırı-ya uğrayan Kâmil Apa yumruklandı, üstü başı parça-landı. Milliyet gazetesinin bir muhabiri ile başka bir gazeteci de dövüldü.244

Kazılan mezardan su çıktı. Din adamları arasında tartışmalar yaşandı. Müftülük mezarın tabanına beton dökülmesini onaylamayınca, taş döşendi. Adı 'Hamid' olan sivil komiser, mezar başında Kur'an okurken, Said-i Nursi bağlıları da sessizce ağlıyorlardı. Urfa Va-lisi Şerafettin Atak, savcı dışında bütün askerî ve dev-let idaresi ileri gelenleri, D.P. Urfa teşkilâtı defin töre-nine katıldı.245

Şirk koşmak

Said-i Nursi'nin ölümünün ardından bazı tepkiler oluşur. Bunların en ilginçini Cumhuriyet Gazetesi ha-ber yapar:

"Bolu, 24 (Telefonla)- Şehrimizin Ankara-İstanbul asfaltı üzerinde kurulan Yenimahalle'de bugün tüyler ürpertici bir kurban kesme hâdisesi olmuş-tur. Sümerbank'ta bekçi bulunan Arif Baskın'ın karısı 28 yaşındaki Hatice Baskın bugün evinde Saidi Nursi'nin ölümüne müteessir olarak çıldır-mış ve 4 aylık oğlu Orhan'la, 4 yaşındaki kızı Safiye'yi bıçakla boğazlarından kesip başlarını ayırmak suretiyle öldürmüş, sonunda bıçağı kendi

244 Akşam, 25 Mart 1960.

245 Milliyet, 25 Mart 1960.

162

boğazına da iki defa saplayarak ağır surette yara-lanmıştır. Kopardığı acı feryad üzerine komşuları koşarak hâdisе mahalline gelmişler, kanlar içinde yatan iki yavruyu gördükten sonra şaşkına dön-müşlerdir" .246

Said-i Nursi'nin ölümünün ardından bir karışıklık yaşanmaması için hemen bir üst yönetim oluşturulur:

"Beş kişilik kardeşler heyetinin eski Isparta DP Mebusu Tahsin Tola, Muş DP Mebusu Gıyasettin Emre, Saidi Nursi'nin sâdik ibrikçisi ve Ankara karargâhı idarecilerinden Mustafa Sungur ile Atatürk'e hakaret suçundan hâlen ce-zaevinde bulunan Sait Özdemir'den teşekkür edeceği söylenmektedir,"247

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra, 12 Temmuz 1960'da kardeşi Abdülmecit Unlökul'un gözetiminde cami içindeki mermer lahitten alınarak uçakla Ispar-ta'ya getirilerek gömüldü.248

Risale-i Nur yayını Tarihçe-i Hayat'ın Ali Ulvi Ku-rucu tarafından yazılan önsözünde, "İşte Bediüzzaman; yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen ve karşısına çıkan binlerle engeli bir yıldırım sür'ati ile aşan ve Pey-gamberlerin vârisi olan bir âlim olduğunu amelî bir surette isbat eden bir zattır" açıklaması yapılmakta-dır.249 Cenaze sırasında ve sonrasında yaşananlar,

246 Cumhuriyet, 25 Mart 1960.

247 Milliyet, 25 Mart 1960.

248 agk., 454-64.

249 Tarihçe-i Hayat, Yeni Asya neşriyat, s.11

163

abartılı yüceltmeler önsözdeki "varis" sıfatına uygun düşmektedir.

Said-i Nursi'nin olabileceklere işaret eden sözleri de varislik yaklaşımı aydınlatmaktadır. O, daha öncele-ri, kendisini mahkûm edecek olan yargıçlardan ve dev-let yöneticilerinden öcünün nasıl alınacağını belirtiyor-du:

"Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhar bir el ile, cennetiniz ve mahubunuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulümata çabuk atılacaksınız! Arkamdan, pek çabuk sizin Nem-rudlaşmış reisleriniz gebertilecek, yanıma gön-de-rilecek. Ben de huzur-u İlahîde yakalarını tutaca-ğım. Adalet-i ilahiye, onları esfel-i safiline atmak-la intikamımı alacağım!"

Said-i Nursi'nin hoşgörüsü yoktur. Düşmanı olarak bellediği kişi ya da kurumları, beyinlerini bomba ile dağıtmakla tehdit eder:

Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamınızı isterseniz, bana ilişmeyiniz! İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz! Ben rahmet-i ilahîden ümit ederim ki: Mevtim, hayatımdan ziyade dine hiz-met edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp başınızı dağıtacak! Cesaretiniz varsa ili-şiniz! Yapacağınız varsa, göreceğiniz de var!"²⁵⁰

250 Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s.774.

164

Ölümünden sonra

Said-i Nursi'nin ölümünden sonra ardılları örgüt-lülüklerini korurlar ve Nur kitaplarını yayınlamayı sür-dürürler. Yurt düzeyindeki genel toplantılarını Said-i Nursi için düzenledikleri mevlitlerde yaparlar. Militan-larını eğitmek üzere, Nur evlerinin sayılarını hızla artırırlar. 12 Mart 1970'den önce İzmir kentini merkez olarak seçerler. Ege bölgesinde düzenli bir propaganda ve örgütlenme çalışması yürütürler. Camilerde yapılan vaazlarla (konuşmalarla), dar toplantılar yaparlar. Hep-sinden daha önemlisi, çocuk ve gençleri toplu olarak yaz kamplarına götürürler ve spor dahil ciddi eğitimler düzenlerler.

1970'lerde ise, 12 Mart yönetiminin mahkemele-rinden, soruşturmalardan aldıkları derslerle yeni bir yöntemle örgütlülüklerini koruyup yaygınlaştırmak ve yasal görüntüyü sağlamak ve merkezileşmek üzere Ye-ri Asya Gazetesini yayınladılar ve aynı adla sürdürdük-leri kitap yayımlarıyla güçlerini yeni bir evreye yüksel-tirler.

Propagandaya daha çok önem verirler. Bu arada Cemal Kutay, 100 bin lira karşılığında, "Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı Bediüzzaman Said Nursi-Kur'an Ahlakına Dayalı Yaşama Düzeni" adlı kitabı ya-zar ve Asya Yayınları'nca 1980'de basımı yapılır. Prof. Şerif Mardin, daha bilimsel bir görünüm sağlamak için "Bediüzzaman Said Nursi Olayı - Modern Türkiye'de Din Ve Toplumsal Değişim" kitabını İngilizce olarak ya-zar. ABD'de, State University of New York Press tara-

165

findan basılır. Daha sonra Metin Çulhaoğlu tarafından Türkçeye çevrilir ve İsmail Kara'nın "Said-i Nursi me-tinlerinin orjinallerinden eklenme" ile İletişim Yayınla-rınca 1992'den başlayarak 5 kez basılır.

Said-i Nursi üstüne en çok kitap yazan kişi de Necmeddin Şahiner olur. Said-i Nursi'nin yaşam öykü-sünü anlattığı kitabı, temel olarak Risale-i Nurlarda an-latılan yaşam öyküsüne ve Cemal Kutay'ın yazdıklarına dayanır. Cemal Kutay'ın kitabına yazdığı sunuş yazı-sında "...bu muhteşem kitabı, Cemal Kutay Hocamızın kalem ve üslubundan okumanın bahtiyarlığı içinde takdim etmekteyiz... Allah her şeyi hakkıyla bilendir" diyerek bitirir.

Şahiner, "Son Şahitler" adını verdiği 5 ciltlik kiti-bında Said-i Nursi ile birlikte olan kişilerden anılar ya-yınlar. Ayrıca, "Aydınlar Konuşuyor" kitabında birçok kişinin Said-i Nursi ile ilgili anı ve yorumlarını toplar. Bunların en ilginç yine Cemal Kutay ile yapılan söyle-şidir. Cemal Kutay'ın Said-i Nursi üstüne gerçek dışı anlatımları bu söyleşide zenginleşir ve Said-i Nursi bağ-lılarını etkiler. Şahiner ise, "Bediüzzaman'dan Hatı-ralar" kitabıyla Said-i Nursi'nin yaşamını ve kişiliğini efsaneleştirir. Bir örnek, gerçek dışılıkla yüceltme ara-sındaki ilişkiyi gösterecektir:

"Üstad, Yuşa Tepesinde bir mezar çukur kazdırıp içine yatıyor, tefekkür ediyor, ölümü düşünüyor." 251

251 "Anadolukavağı'nın hemen yanı başında İstanbul'da inanç turizminin gözde mekanlarından biri de Yuşa Tepesi... Yuşa Tepesi, Kalke-donlular tarafından kutsal yer ilan edilip Daphne adına adak yeri yapılmış. İlk çağlarda Zeus Sunağı olarak bilinen Yuşa Tepesi, Bizans Dö-

166

Said-i Nursi'nin ölümünden sonra Risale-i Nur ya-yıncılığı yüksek getirisi olan bir ticarete döner. Sayıları her geçen gün katlanarak artan, lise karşılığı okullarda devşirilen bağ-lılar için basımlar yinelenip durur. Genç-ler için Risale-i Nurların bazı bölümleri minik kitaplar olarak basılır. Denilebilir ki, Risale-i Nur adı altında yayınlanan kitaplar son 50 yılın en çok satanlarıdır.

İlk kitlesel gösteri

1990 yılında Özal Cumhurbaşkanı olmuş, Askeri yönetim konumunu ve etkinliğini yitirmiş, Referan-dum'un ardından eski siyasal partiler açılmış ve 12 Ey-lül öncesi yöneticiler aktif politikaya yeniden dönmüş-lerdir. Demirel'in deyişiyle "Konuşan Türkiye" dönemi başlamıştır. Ceza yasasındaki 141-142. maddelerle bir-likte 163. madde de kaldırılarak dinci propagandanın ve örgütlenmenin de önü açılmıştır.

Bu olanaklardan güç alan Nurcu örgüt, ülke boyu-tunda, o güne dek yapılanların arasında en geniş katı-lımlı genel toplantısını, Ankara Kocatepe camisinde düzenledikleri Said-i Nursi mevlidi ile gerçekleştirirler. Mevlide

çağrı 24 Ekim 1990'da Yeni Asya Gazetesinde yayınlanır. Said-i Nursi'nin bu mevlidi, 28 Ekimde ya-pılır. Anadolu'dan Ankara'ya gelen örgüt bağıllarına neminde, 6. yy da, I. Jüstinianos sunağı kiliseye çevirmiş. Osmanlı dö-neminde de buraya, Sadrazam Yirmisekiz Çelebizade Mehmet Sait Pa-şa tarafından mescit yaptırılmış." (<http://www.istanbul.com/der-gi.asp?S=13&bolum=9>) Yuşa Tepesi'nde bir de vakıf var. Hz. Yuşa Hayrat Vakfı. "Tih çölünde kırk yıllık mecburi ikamet sona erdikten ve Musa Aleyhisselam vefat ettikten sonra, Yüce Allah Yuşa'b Nun Aleyhisselamı İsrail oğullarına peygamber olarak gönderdi." M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, 2. c. s.140.
167

Ankara'da politikacılar da katılır. Mevlide katılım Nur-culara göre 30 binin üstündedir. Gazetelere göre ise bu rakam 15 bin dolaylarındadır. 252

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel bir kutla-ma telgrafı ile mevlidi destekler. Camideki toplantıda yalnızca mevlitle ilgili geleneksel törenlerin dışında, Yeni Asya Gazetesi sahibinin konuşma yapması dikkat çeker. Mehmet Kutlular, "Alimler Peygamberin varisle-ridir," diyerek Said-i Nursi'nin yüceliğini ilan eder. Aynı yüceltmeye S. Demirel telgrafında, "Büyük alim ve büyük müfessir Said-i Nursi için okunacak olan mevlidi Allah kabul etsin. Hakkın savunucusu ve iyili-ğın yol göstericisi olan Said-i Nursi'ye Allah rahmet eylesin" diyerek kimliğe yeni bir boyut getirir.

Sabah ve Tan gazeteleri mevlidin Cumhuriyet'in kuruluş yıldönümünde yapılmasını, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı bir gövde gösterisi olarak nitelerler. Gaze-telerdeki kimi köşe yazarları da buna benzer niteleme-ler yaparlar. DGM Başsavcısı Nusret Demiral ve Savcı Ülkü Coşkun soruşturma açar ve gazetenin yöneticileri gözaltına alınır.

252 Katılan Siyasiler: ANAP- İsmail Dayı (Balıkesir), Kutbettin Hamidi (Siirt), Nuh Mehmet Kaşıkçı (Kayseri), Ali Yılmaz (İstişare Kurulu üyesi) ; DYP-İsmail Köse (Erzurum MV ve G. İdare Kurulu üyesi), Süleyman Çelebi (Mardin MV, GİK üyesi), Cavit Erdemir, Ertekin Durutürk, Ali Rıza Septioğlu, Tahir Şaşmaz; RP- Ahmet Remzi Ha-tip (Genel Sekreter Yardımcısı) başkanlığında bir heyet; Demiryol-İş Sendikası Genel Başkanı Enver Topçuoğlu. Yeni Asyacılar "üst se-viyeli bürokratların da katıldığını belirtirlerse de ad vermezler. Mev-lit Fırtınası, s. 25-6.

Demirel, mevlidi özgürlük adına savunup, soruş-turmayı kınarken, "Saidi Nursi büyük alimdir. Büyük bir kuran müfessiridir. Büyük alim olmadığını söyleye-nin alnını karışlarım" diyerek Said-i Nursi'yi bir kez daha yüceltir.

İlk günler çoğu mevlidi eleştiren, "ilerici ve de-mokrat" olarak nitelenen gazete yazarları, "solcu" ola-rak adlandırılan Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti ile Gaze-teciler Cemiyeti soruşturmaya kınarlar ve Yeni Asya yöneticilerinin düşünce özgürlüğü adına salıverilmeleri-ni talep ederler. Soruşturma durdurulur ve ilgililer salı-verilirler. Ülkede ilk kez "sağcı" ve "solcu" olarak ad-landırılan çevreler ortak bir girişimde buluşurlar. Ne adına olursa olsun benzeri bir buluşma gelecekte de görülmeyecektir. Düşünce suçlusu olarak adlandırılan sol eğilimli gazeteci ve yazarların soruşturmaya uğra-malarına karşın böyle bir birlik oluşmayacak, dinci ör-güt ve kişiler tavır almayacaklar ve bazen de soruş-tur-maları destekleyeceklerdir.

Düşünce özürlüğü savıyla desteği alan Nurcular, mevlidin, Said-i Nursi'nin ölümünün 30. yılına rastla-dığını ve 29 Ekim'e rastlamasının ise kasıtlı olmadığını belirterek Cumhuriyet'e karşı gövde gösterisi savlarını çürütmeye çabalayacaklardı. Bu sava karşılık hiçbir kişi ya da kuruluş ölüm tarihinin 23 Mart olduğunu ve mevlit için 6 ay beklenmiş olunmasının nedenini sor-mayacaktır. Çünkü anti-cunta cephesinde demokrasi ve özgürlük adına buluşulmuştur. Buluşma noktasında, anti-cuntacılık artık salt 12 Eylül rejimine değil fakat Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm geçmişini kapsamaktadır.

169

Öte yandan 163. maddenin kalkmasını savunan sol görüşlüler, ilkesel davranma telaşındadır. 16 Kasım ta-rihli Yeni Asya Gazetesi'nde B. Ateş, "Consensus" baş-lıklı yazısıyla bu yaklaşım için teşekkür eder.

ANAP iktidarının ve özellikle Özal'ın sessiz kalma-sına içerleyen Yeni Asyacılar ise, mevlide karşı tepki-nin CIA'in yönlendirmesiyle gerçekleştiğini ileri sürerek oluşturulan cepheyi solcuların Anti-Amerikanlığı ile pe-kıştirmeyi denerler.

17 Ağustos 1999'da Yalova, Gölçük, İzmit, Ada-pazarı, Düzce ve İstanbul'un bazı semtlerini ağır bi-çimde etkileyen yer sarsıntısı olur; on altı bin kişi ölür, yirmi beş bin kişi yaralanır, otuz beş bine yakın apartman yıkılır ya da oturulamayacak duruma gelir. Sarsıntının olduğu bölgelerde, aralarında Amerikalılar, sol, Kürt ayrımcıların ve İslamcı hareketlerin de bulun-duğu örgütler yardım amaçlı eylemlerde bulunma örtü-sü altında halkı devlete karşı kışkırtmaya giriştikleri haberlerde yer alır. Asıl hedef ise ordudur. Gölçük Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın sarsıntının merkezi olduğunu, Allah'ın 28 Şubat 1997 kararlarından dolayı subayları

cezalandırmak üzere yeri sarstığı yönünde yaygın bir kışkırtmaya girişilir. Bunların arasında Nur-cular da vardır. Said-i Nursi'nin risalelerinden derlenen "zelzele" konulu bölümleri içeren "İlahi İkaz Deprem" adını taşıyan Yeni Asya yayını bir kitabı bölgede dağıtırlar. Aynı kitap, 10 Ekim 1999 günü Ankara Kocatepe camisinde gerçekleştirilen Said-i Nursi mevlidinde dağıtılır ve M. Kutlular konuşmasında, yer sarsıntısının

170

Allah'ın cezası olduğunu ileri sürer. Ne var ki; bu mev-lide 1990'daki mevlitteki gibi yüksek sayıda politikacı katılımı görülmez. Ancak milletvekillerinden Mehmet Yalçınkaya (DYP Şanlıurfa MV) ve Ali Güner (FP Iğdır MV) katılır.

Mehmet Kutlular, DGM Ankara savcılığınca gözaltına alınır ve daha sonra serbest bırakılır. 9 yıl öncesi-göre tepkiler oldukça değişmiştir.

Bediüzzaman konferansları Dinlerarası Diyalog aktörleri

1990 yılı Nurculuk hareketi için bir dönüm noktasıdır. 1960'lı yıllarda, İzmir Kemeraltı Kestane Pazarı semtinin camisinde vaizliğe başlayan Fethullah Gülen, bir yandan çeşitli dernekler ve yurtlar kurulmasıyla, bir yandan da yaz kamplarında gerçekleştirilen eğitimlerle yepyeni ve geniş bir kadro oluşturur. Ege bölgesinde geniş bir ağı kurulur. Ancak 12 Mart döneminde bu gelişme kesintiye uğrar. 1970-1980 arasıdaysa, Türkiye yabancı operatörlerin etkin rolüyle bir iç çatışmaya sürüklenirken, İslamcı hareketin öncülüğü de Almanya'da merkezleşen Milli Görüş hareketinin eline geçer. ABD'nin örtülü operasyonlarla desteklediği çatışma ortamının ardından, 12 Eylül 1980'de yönetim askeri cuntanın eline geçer. Bugün AB çatısında olan ülkeler dahi, Türkiye'de çok partili parlamenter düzeneğin ortadan kaldırılmasına ses çıkarmazlar. 12 Eylül yönetimiye kendisine destek olarak bir ideolojik taban yaratmak isteğindedir.

171

ABD 1946'dan başlayarak anti-komünizm cephesi oluşturur. Türkiye'de de ideolojik temel olarak dini kullanır. Bu girişimler Nurculuk hareketine soluk aldırır. 'Cemiyet' adı altında örgütlenmeler geliştirilir. Bu cemiyetleri kuranların birçoğu sonraki yıllarda da ABD siyasetinin en büyük destekçisi olacaktır. Örgütlenme biçimi ve hedefleri ülkeden ülkeye değişmez.

Türkiye'de darbeyle yönetime el koyan generaller, ABD yanlısı siyasetlerine destek ararlarken, Nurculuk hareketinin de önünü açarlar. 12 Eylül sonrası askeri yönetimi, Fethullah Gülen ve arkadaşlarının da önünü açar. İmam Hatip Okullarının sayısı çoğalır. Diyanette Nurculuk etkisi de artar.

Fethullah Gülen çevresinde yepyeni bir yapılanmayla, yaygın bir "Işık Evleri" ağı oluşturulur. Taze kuvvet yeni kuşaktan yaratılmaya başlanır ve bu kuşağa "Işık Süvarileri" denilir. Bu yapılanma, Said-i Nursi'nin 'Nur Evleri' - yayıncılık yapılanmasını aşar. Işık Evleri ağı yanı sıra, günbegün büyüyen bir ticaret ağı kurulur. Parasal güç artar, serbestleşen para piyasasında oynayacak finans şirketleri oluşturulur, yeni eğitim modeli olarak özel okul yasalarının değiştirilmesiyle liseler kurulur. Liseleri İstanbul'da ve ABD'de üniversitelerin kurulması izler. Özellikle ABD'deki üniversite-nin yönetim ve danışma kurullarında yer alan ABD vatandaşlarıyla, geniş bir çevre ile bağlantı oluşturulur.

Sosyalist sistemin parçalanmasıyla, ABD, özellikle Kafkasya ve Asya ülkelerine girmek istemektedir. Bu-253ABD'deki üniversite için geniş bilgi: M. Yıldırım, Project Democracy-Sivil Örümeğin Ağında, Ulus Dağı Yayınları, 2006.

172

nun tek yolu da oralara Türkler aracılığıyla gitmektir. Bunun için Bodrum'da eski CIA elemanlarının da katıldığı toplantı yapılır. 'Demokrasi Projesi' adı altında ilişkiler kurulur. Türkiye'de oluşturulan demokrasi dernek ve vakıfları, Amerikalıların Kafkasya ve Asya ilişkilerinde rehber olurlar.

Fethullah Gülen çevresi de bu süreci iyi değerlendirir. Işık Evleri-Liseler-Ticaret yapılanmasının içine günlük gazete, yazarları ve sanatçıları kapsayacak vakıflar eklenir. Okullar, Azerbaycan başta olmak üzere bağımsızlığını yeni kazanmış olan Asya Türk devletleri-göre yayılır. Said-i Nursi'nin amaçları bir bir yerine gelmektedir.

Daha önceleri komünizme ve dinsizlere karşı öne sürülen Müslüman-Hristiyan birliği, "medeniyetler çatışacak" propagandasına koşut olarak, "Dinlerarası Diyalog" adıyla yeniden senaryolaştırılır. 1950-60'ların Nur talebeleri artık önder olmuşlar ve bu senaryonun başını çekmek istemektedirler. Fethullah Gülen, Vatikan ile ilişki kurar. İsrail'e karşı Müslüman direnişi aşırlır ve "Üç dinin ortak" mücadelesi geliştirilir. Fethullah Gülen çevresi, ABD'de de örgütlenir. Şirketler ve bir üniversite kurulur. ABD Dışişleriyle, devlet üniversitelerinden Georgetown üniversitesiyle ilişkiler geliştirilir.

Klasik Nurcu hareketi kendi kabuğunda kalırken, Fethullah Gülen önderliğindeki hareket, yalnız Türki-ye'de değil, tüm kıtalarda okullar açarak yayılır. Örgüt, ticari ortamdan aldığı güçle, T.C hükümetlerini etkile-yecek ve hatta bakanlarla temsil edecek güce ulaşır. Milliyetçilik ve mukaddesatçılık iddiasındaki partiler,
173

seçimlerde Nurcuların desteğini arar olurlar. İlerleyen yıllarda eski CHP genel Başkanı, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı, Başbakan Bülent Ecevit de Fethullah Gülen ile ilişkiye geçer ve onu, açıklamalarıyla destek-ler.

Bu arada güçlenen yalnızca bu çevre değildir. Bir zamanlar Fethullah Gülen ile birlikte olan İzzettin Yıldırım ve arkadaşları da Kürt Nurculuk hareketini geliştiri-riler. Önce yayın şirketleriyle işe başlarlar ve Dava dergisini çıkarırlar. Bu dergide Said-i Nursi'nin Kürt milliyetçiliği yanını öne çıkarırlarken, Şeyh Said baş-kaldırısına da yaslanmaktan geri kalmazlar. Daha son-ra Med-Zehra Vakfı'nı kurarak Kürt göçü alan yerlerde şubeler açarlar.

Med-Zehra'cılar, ABD ve Köln'de uluslararası İslam hareketinin düzenlediği konferanslara katılarak dış ilişkilerini geliştirirler. Kürt aydınları olarak adlandırılan gruplarla ilişkiye geçerek Sözleşme, Yeni Zemin, Nübihar gibi dergilerde azınlık hukukunu savunan kişi-lerle de bağlantılar oluştururlar.254 Nübihar dergisi Ma-ryıs 1993'te, İstanbul'da, bir açık Kürt Konferansı ger-çekleştirir. Bu konferansa Ali Bulaç, Mehmet Metiner, Altan Tan gibi İslamcı görünümlü yazarlar ile PKK-ERNK İslami Hareket lideri Abdurrahman Dürre de ka-tılır ve "Hizbullahıyla, Talabanisiyle, Barzanisiyle, Apo'suyla, Kürtlerin" birleştiğini ilan eder.255

254Med-Zehra şirketlerinin ve vakıflarının kurucusu İzzeddin Yıldırım, 1999 yılı sonunda, 'Hizbullah' adı verilen Hüseyin Velioğlu gru-bu tarafından öldürüldü.
255 Geniş bilgi için bkz. Project Democracy- Sivil Örumceğin Ağında, ilgili bölüm.
174

1990'lı yıllar Nurcu hareketin uluslar arası etkinlik-lerini yükselttiği yıllardır. Özellikle, Asya ülkelerinde açılan okullar aracılığıyla gençler, Said-i Nursi bağlısı olurlar ve burslar sağlanarak Türkiye'deki üniversite-lere yerleştirilirler. İstanbul'da "Bediüzzaman" konferans-ları gerçekleştirilir. 1991'de yapılan 'Sempozyum' (Bil-gi Toplantısı), daha sonra 1992'de, 1995'de, 2000'de yinelenir.

Bu konferanslara İngiltere, Almanya, ABD, Kana-da, Brezilya, Romanya, İtalya, Malezya, Irak, Fas, Su-dan, Filistin, Güney Afrika ve Mısır'dan katılımlar olur. Vatikan, bu konferansları destekler ve İnançlar Arası Diyalog sorumlusunu konuşmacı olarak gönderir.256/257

25616 Mart 1991'de İstanbul Hilton otelinde Yeni Asya Yayınları'nca düzenlenen "Panel Bediüzzaman Said Nursi"ye Prof. Şerif Mardin, Prof. Mim Kemal Öke, Prof. İbrahim Canan, Prof. Adem Tatlı, Prof. Ursula Spuler, Doç. Ahmet Akgündüz, Colin Turner, M. Salim Abdul-lah, Safa Mürsel, Mary Weld katılır. Mim Kemal Öke, Bediüz-zaman'ın görüşlerinin evrensel olduğunu belirtir. Son konuşmacı Doç. Dr. Ahmed Akgündüz ise, "Bediüzzaman'ın Asrın Müceddidi" olduğunu ve "ilminin harika" olduğunu, "Osmanlıdan günümüze İslami hayatın dinamizmini temsil" ettiğini ve "Abdülhamid'den Celal Bayar ve Adnan Menderes'e kadar bütün devlet ricalini ikaz ve irşad için mektuplar yazdığını ırkçılığın karşısında" olduğunu vurgular. (Panel Bediüzzaman Said Nursi, Yeni Asya Yayınları.) Ahmet Akgündüz ise sonraki yıllarda İslamitische Universiteit Rotterdam rektörü oldu. Prof. Dr. Suad Yıldırım üniversite için şöyle yazıyor: Akgündüz'ü yurdunda tedirgin edip üniversiteden ayrılmaya zorlayan, Hollanda'da takdir edilip Rotterdam İslam Üniversitesi Rektörlüğü'ne getirilmesinden rahatsız olan, hatta o üniversitede kendisini ziyarete giden eski öğrencilerini bile cezalandırmaya çalışan bazı yetkililerin olduğunu da işitiyoruz. Tıpkı, Türkiye içinde olduğu gibi, dünyanın beş kıtasındaki elli kadar ülkede de Türk eğitime ve Türk kültürüne bu asırda en dikkate değer hizmetlerin fikir babalığını yapan, yüzlerce örnek kolej ve birçok üniversitenin açılmasında teşvikleriyle etkili olan Fethullah Gülen Hocaefendi'yi cezalandırmak için iftiralar atanların olduğunu gördüğümüz gibi.
175

1995'te yapılan 3. sempozyuma zamanın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdo-ğan'da katılır ve açılış konuşması yapar.258

ABD'den gelenleri Fethullah Gülen çevresince ya-yınlanan gazete ve dergi Türkiye'ye tanıtır. Hartford Seminary katılımı dikkat çekicidir.

20-22 Eylül 1998'de "Kur'anı Anlamada Çağdaş Bir Yaklaşım Risale-i Nur Örneği - Uluslararası Bediüz-zaman Sempozyumu-IV" gerçekleştirilir. 'İlmi Heyet'te Nevzat Yalçıntaş, İbrahim Canan, Suad Yıldırım, Ah-met Akgündüz, Bünyamin Duran, Faris Kaya; İngiliz-ceden Türkçeye çeviri grubunda Şükran Vahide (Mary Weld), Hüseyin Çelik, İbrahim Özdemir; Arapçadan Türkçe'ye çeviri grubunda Halil İbrahim Kaçar, Veli Sırım bulunmaktaydı.259

Bari onları ve emsallerini Türklük adına itham edenler, Türklüğe onların yüzde biri kadar hizmet etmiş olsalardı!" Zaman 5.2.2001 257Hartford Seminary adlı ilahiyat fakültesinin uzun yıllar yöneticiliğini yapan ve yabancı ülkelere yönelik işlerde deneyim sahibi olan Robert Seiple, Başkan W.J. Clinton tarafından Büyükelçi unvanıyla büronun başına getirildi. Fethullah Gülen ile yakınlaşan Hartford Seminary yöneticileri "Dinlerarası Diyalog" perdesi altında Türki-ye'de bir gezi yaptılar. Papaz Ralph Ahlberg ve 34 mütevelli heyet üyesini Türkiye'ye Fatih Üniversitesi Mütevelli Heyet üyesi Dr. Ali Bayram çağırmişti. Konuklar, Konya, Urfa, Mardin ve Maraş'ı gezdi-ler." Hartford Rektörü Heidi Hadsell, Fethullah Gülen'in diyalog ça-balarının Batı Dünyası için önemli bir örnek olduğunu söylüyor." Ak-siyon, 30 Mayıs 2005, s.66-7. Ayrıca Geniş Bilgi için bkz. Sivil Örumceğin Ağında, 6-13. Basım.

258Öteki açılış konuşmacıları Prof. Nevzat Yalçıntaş ve Dr. Hasan Abbas Zaki (Zeki)'dir. Tebliğcilerden Prof. Sabahaddin Zaim, Sun Myung Moon'un Birleştirme Kilisesine bağlı kuruluşların düzenlediği toplantılara sıkça katılanlardandır. Tebliğcilerden Doç. Hüseyin Çe-lik ise 2003'te T.C. Milli Eğitim bakanı oldu.

259 Hüseyin Çelik, 2002'de Abdullah Gül ve daha sonra Recep Tayyip Erdoğan hükümetlerinde Milli Eğitim Bakanı olarak yer almıştır.

176

Tebliğ sunanlar arasında, İmtiyaz Yusuf, Sadrettin Gümüş, Lütfullah Çelebi, Reşid Haylamaz, Qutb Mus-tafa Sanu, Yılmaz Özakpınar, Vatikan'dan Thomas Michel S. J., Osman Cilacı, Zekeriya Kitapçı, Kadir Ca-natan, Davud Aydüz, Sadık Kılıç, Durmuş Hoccoğlu, Dale F. Eickelman, Oliver Leaman, John O. Voli (Georgetown University) bulunmaktaydı.260

Said-i Nursi adı artık ABD'de yankılanmaya baş-lar. Fethullah Gülen için Georgetown Üniversitesi'nde konferans düzenlenirken, George Harris ve Graham Edmund Fuller gibi eski CIA istasyon şefleri bu toplantıları kaçırmazlar. Fuller, Türkiye'de Nurculuk hareketi-ni araştırma çalışmalarına başladığını açıklar.

Bu arada ABD, dünyaya yayılmanın en önemli aracı olarak dini kullanacağını, Uluslararası Din Hürri-yeti yasası ve örgütlenmesiyle belli etmiştir. ABD Dışış-leri'nde kurulan İnsan Hakları Bürosu Din Hürriyeti Komitesi sorumlusu Bakan Yardımcısı Harold Hongju Koh Türkiye'ye gelir, Leyla Zana ile görüşür, Diyarbakır'a gider ve daha sonra Zaman gazetesine demeç ve-rerek Fethullah Gülen'e sahip çıkar.261 Amerika'da Nur hareketi örgütlenmeleri genişler; dernekler, vakıflar ku-rulur.

2002 yılı sonlarında kurulan hükümetlerde Said-i Nursi sevenlerinden bazıları bakan olurken, pek çoğu da kurumların üst yönetimlerinde yer alırlar.

260 Kur'anı Anlamada Çağdaş Bir Yaklaşım Risale-i Nur Örneği -Uluslar Arası Bediüzzaman Sempozyumu - IV, Sözler Yayınevi, Nesil Basım Yayın, Tarihsiz.

177

Said-i Kürdi İstanbul'da

178

İlhan Bardakçı'nın dergisinde atın üstüne yapıştırılan sözde Said-i Kürdi ve aynı yıllarda asıl Said-i Kürdi

179

Said-i Nursi Isparta Tugay Camisinin temelini atıyor

180

Nors Köyü'ndeki Evi (Üstte) ve Kastomonu'da kaldığı ev (Altta sağda)

181

Kaynakça

--, Köylerimiz , 1 Mart 1968 gününe kadar, T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Ba-sımevi D.S. İ., 1968.

--, Kürt Sorunu Nasıl Çözülür?, Nübihar Yayınları, İstanbul, 1996.

--, Mevlid Fırtınası, Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı, İstanbul, 1991.

-, Van Kütüğü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ankara, 1992. Akşin, Sina, Şeriatçı Bir Ayaklanma 31 Mart Olayı, İmge Kitabevi yayınları, Ankara, 1994.
Albayrak, Sadık, Son Devrin İslam Akademisi Dar'ül Hikmet-il İslamiye, Yeni Asya yayınları, İstanbul, 1973.
Altındal, Aytunç, Papa 16. Benedikt Gizli Türkiye Gündemi, Genişletilmiş 2. Baskı, Destek Yayınları Ltd., Ankara, 2006. Armaner, Dr. Neda, İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar -Nurculuk, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1964. Bakır, Prof. Dr. Abdulhalik, Hz. Ali ve Dönemi, Ankara, 2004.
Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, 14. Baskı, Aydın Kitabevi yayınları, Ankara, 1997.
Eraydın, Selçuk, Tasavvuf ve Tarikatlar, Marifet Yayınları, İstanbul, 1981.
Erdoğan, Latif, Fethullah Gülen Hocaefendi - "Küçük Dün-yam", AD Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1995.
Gülen, Fethullah, Hitap Çiçekleri, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1974.
Gümüşel, Hayrettin, Beklenen Mehdi, Ekmel yayıncılık, İstanbul, 2003.
İslamoğlu, Mustafa, Şeyh Said Ayaklanması, Denge Yayınları, İstanbul, 1991.
Kösoğlu, Nevzat, Bediüzzaman Said Nursi, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 1999.

182

Kutay, Cemal, Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı Bediüzzaman Said Nursi Kur'an Ahlakına Dayalı Yaşama Düzeni, Yeni Asya yayınları, İstanbul, 1980.
Malmisanij, Said-i Nursi ve Kürt Sorunu, 2. Basım, Doz Ya-yınları, İstanbul, 1991.
Mardin, Prof. Dr. Şerif; Öke, Prof. Dr. Mim Kemal; Canan, Prof. Dr. İbrahim;; tatlı, Prof. Dr. Adem; Spuler, Prof. Dr. Ursula; Akgündüz, Doç. Dr. Ahmet;; Turner, Dr. Colin; Ab-dullah, M. Salim; Mürsel, Safa; Weld, Mary, Panel Bediüzzaman Said Nursi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1991.
Mardin, Şerif, Bediüzzaman Said Nursi Olayı, 5. Baskı, İngi-lizceden Çev: Metin Çulhaoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.
Memiş, Abdurrahman, Halidi Bağdadi ve Anadolu'da Halidilik. Kitabevi, İstanbul, 2000
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası, Sözler Yayınevi, İstanbul 1993.
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Lem'alar, Envar Neşriyat, İstanbul 1996.
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, Yeni Asya neşri-yat, İstanbul 1997.
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Sikke-i Tasdiki Gaybi, Sinan Matbaası, İstanbul 1958.
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Sikke-i Tasdiki Gaybi, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1990.
Nursi, Bediüzzaman Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1996.
Özsoy, Ömer; Güler, İlhami, Konulara Göre Kur'an, 2. Ba-sım, Fecr Yayınevi, Ankara, 1997.
Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.E.B. İstanbul, 1993.
Risale-i Nur Külliyyatı Nur 1.0 (CD) Envar Neşriyat, Redoks Ltd., İstanbul, Tarihsiz.

183

Rohat, Unutulmuşluğun Bir Öyküsü: Said-i Kürdi, Fırat ya-yınları, İstanbul, 1991.
Stoddard, Dr. Philip H., Teşkilat-ı Mahsusa, Arba Yayınları, İstanbul, 1993.
Şahiner, Necmeddin, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi, 12. Basım, Yeni Asya yayınları, İstanbul, 1996. Şahiner, Necmeddin, Said Nursi ve nurculuk hakkında Ay-dınlar Konuşuyor, Yeni Asya yayınları, İstanbul, 1970. Şahiner, Necmeddin, Son Şahitler Bediüzzaman Said Nursi'yi Anlatıyor 5, Yeni Asya yayınları, İstanbul, 1992. Şahiner, Necmeddin, Son Şahitler Bediüzzaman Said Nursi'yi Anlatıyor 1-4, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1994. Tunaya, Tarık Zafer, Türkiye'de Siyasal Partiler Mütareke Dönemi Cilt II, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986. Uluslar Arası Bediüzzaman Sempozyumu Kur'anı Anlamada Çağdaş Bir Yaklaşım Risale-i Nur Örneği, Sözler Yayınevi, İstanbul, 1998.
Yıldırım Mustafa, 'project democracy' - Sivil Örumceğin Ağında, 13. Basım, Ulus Dağı Yayınları, Ankara, 2006.

184